

Vai medījamās sugas apsaimniekojam tālredzīgi?

Latvijas Republikas
Valsts kontrole

Rīga 2020

Revīzijas ziņojums

Vai medījamās sugas apsaimniekojam tālredzīgi?

Atbilstības/lietderības revīzija “Vai Latvijā tiek nodrošināta ilgtspējīga sugu apsaimniekošana un tai atbilstoša medību saimniecības uzraudzība?”

Revīzija veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Ceturtā revīzijas departamenta 2019.gada 14.maija revīzijas grafiku Nr.2.4.1-16/2019.

Vāka noformējumā izmantota fotogrāfija no tīmekļa vietnes *Depositphotos*.

Cienījamais lasītāj!

Jau vairākus gadus Latvijas sabiedrībā aktuāla un neapsīkstoša ir diskusija par lūšu medībām, reizēm arī ar plašāku tvērumu - ne tikai par lūšiem. Galvenās diskusijas puses ir mednieki un vides aizsardzības pārstāvji, un tām ar dažādiem viedokļiem pievienojas sabiedrības pārstāvji – ētisku apsvērumu, personīgās, radu vai draugu pieredzes, uzskatu vai citu iemeslu vadīti, atbalstot vienu vai otru pusi. Diskusija ir asa, nereti pretēju vai citu viedokli aizskaroša, drīzāk nekonstruktīva. Bet ko par šo jautājumu saka atbildīgās valsts iestādes? Tās diemžēl nedzirdam šajā diskusijā.

Konstatējot, ka informācija, kas būtu uzticama, nav viegli atrodamā, nav skaidra un pilnīga, dažādos avotos – atšķirīga un pretrunīga, un, izvērtējot saņemtās sūdzības un iesniegumus, Valsts kontrole nolēma veikt atbilstības / lietderības revīziju “Vai Latvijā tiek nodrošināta ilgtspējīga sugu apsaimniekošana un tai atbilstoša medību saimniecības uzraudzība?”, lai sabiedrībai sniegtu iespējami objektīvu izvērtējumu par situāciju medījamo sugu apsaimniekošanā Latvijā un valsts institūciju lomu tajā.

Revīzija ir pabeigta un tās ziņojums tiek nodots interesentu rīcībā. Tajā vienkopus ir apkopoti dažādi dati un viedokļi, vērtējot tos šādā kontekstā:

- Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo medījamo sugu regulējošā Latvijas tiesiskā ietvara atbilstība Eiropas Savienības direktīvām;
- par medījamo sugu apsaimniekošanu atbildīgās iestādes - Valsts meža dienesta - darbība medījamo dzīvnieku populāciju stāvokļa novērtēšanā un lemtānā par medījamo sugu pieļaujamajiem nomedīšanas apjomiem;
- Valsts meža dienesta darbība medības reglamentējošo normatīvo aktu ievērošanas uzraudzībā, tostarp Valsts kontroles iepriekšējā revīzijā konstatēto trūkumu novēršanā.

Latvijā nemedījamo sugu apsaimniekošana ir Dabas aizsardzības pārvaldes pārziņā, medījamo sugu apsaimniekošana – Valsts meža dienesta pārziņā. To, kuras sugas ir medījamas, kuras nav, noteicis Ministru kabinets.

Lai arī varētu domāt, ka medījamo sugu apsaimniekošana ietekmē relatīvi nelielu sabiedrības daļu – medniekus (Latvijā ir vairāk kā 21 tūkstotis mednieku), tomēr ietekme ir ievērojami plašāka. Šie pasākumi tieši ietekmē meža īpašniekus, lauksaimniekus, kuru īpašumiem meža dzīvnieki rada postījumus, tie skar plašāku sabiedrību vietās, kur caur apvidiem, kuros mīt meža dzīvnieki, vijas lielceļi, un notiek ceļu satiksmes negadījumi sadursmē ar meža dzīvniekiem. Netiešā ietekme ir plašāka – vērtību aizskaroša, jo sabiedrībā pastāv dažādi uzskati par dzīvnieku nogalināšanu – sākot no tā, ka vispār neatbalstīt dzīvnieku nogalināšanu, neatbalstīt nogalināšanu trofeju iegūšanai vai hobijs, bet pieļaut pārtikas ieguvei un aizsardzībai no dažādiem postījumiem, līdz tam, ka atbalstīt un sekmēt medības visplašākajā izpausmē.

Mednieki uzskata, ka sabiedrībā nav objektīvas izpratnes par mednieku lomu dabas procesu regulēšanā, un ka tieši mednieki nodrošina sabiedrības interešu aizstāvību.

Valsts kontrole revīzijā pārliecinājās, ka medījamo sugu apsaimniekošanas procesa raksturīgākās iezīmes ir neskaidri dati – tātad iespēja ar tiem manipulēt, un interešu līdzsvara trūkums.

Lai Latvijas izvirzītais mērķis – kļūt par Eiropas Savienības līderi dabas kapitāla saglabāšanā, palielināšanā un ilgtspējīgā izmantošanā – nebūtu tikai deklaratīva frāze, uz šo mērķi jāvirzās arī par

sugu apsaimniekošanu atbildīgajām iestādēm, kam noteikts pienākums, pieņemot lēmumus par sugu apsaimniekošanas pasākumiem, sabalansēt dabas aizsardzības, ekonomiskās un sociālās intereses. Vai tas tā notiek?

Par lūšiem.

Tikai trīs ES valstīs ir atļautas lūšu – Eiropas mērogā īpaši aizsargājama plēsēja – medības – Latvijā, Somijā un Zviedrijā. Ziemeļvalstīs lūši apdraud ziemeļbriežu audzēšanu, bet Latvijā nav zinātnisku pierādījumu, ka šī populācijas apmēru pašregulējošā suga rada apdraudējumu cilvēkiem un nodara postījumus saimniecībām. Tomēr atļautais medību limits ir lielāks nekā Somijā un Zviedrijā.

Valstij par sugas stāvokli regulāri jāziņo Eiropas Komisijai. Latvija savā ziņojumā līdzās oficiālajiem Valsts meža dienesta datiem, kuru pamatotībai revidenti nevarēja izsekot, norādījusi arī atšķirīgo eksperta vērtējumu. Tas, ka valsts pati netic saviem oficiālajiem datiem un nespēj izšķirties par iespējami precīzāku informāciju, zināmā mērā skar valsts reputāciju. Arī kaimiņi Igaunija, Lietuva mūs nesaprot.

Oficiālie dati par populācijas stāvokli nav izsekojami, datiem paši neticam, bet izmantojam īpaši aizsargājamas sugas dzīvnieka medību atļaušanai un salīdzinoši lielu limitu noteikšanai. Kāpēc pie izvirzītā mērķa par bioloģisko daudzveidību nerīkojamies iespējami saudzīgi pret sugu, aizliedzot tās medības vai balstoties uz maksimāli piesardzīgākajiem datiem? Lūšu medības neietekmē būtiski dažādu citu sugu regulāciju, neskar sabiedrības vispārējās ekonomiskās un sociālās intereses, tās skar tikai konkrētas grupas – mednieku – intereses, tradīcijas, sāncensību.

Un nonākam pie interesēm - arī uzraugošo institūciju pārstāvji, daļa likumu, noteikumu pieņēmēju, meža īpašnieku vai to pārstāvji vienlaicīgi ir mednieki vai tiem tuvu stāvoši. Bet Dabas aizsardzības pārvaldei nav pietiekamas “teikšanas” par medījamām sugām, kur nu vēl nevalstiskiem vides aizsardzības aktīvistiem.

Rodas jautājums, vai, 21.gadsimta otrai desmitgadei noslēdzoties, neesam vēl tiktāl nobrieduši, lai

atteiktos no tādu īpaši aizsargājumu sugu kā lūsis trofeju medībām vispār?

Iespējams, šeit, paužot revīzijas secinājumus par lūšu medībām, neizdevās neizrādīt mednieku valodā saukto “sevis cenošas kaķu tantes viedokli”¹, tāpēc, aicinu iepazīties ar ziņojumu, kur runāts, ne tikai par lūšiem, bet arī par pārējām medījamām sugām (vilkiem, briežiem, stirnām u.c.). Tās nodara postījumus mežsaimniecībai, lauksaimniecībai un rada satiksmes drošības apdraudējumus. Dati liecina, ka dzīvnieku izdarītie postījumi pieaug, arī izdevumi to novēršanai. Ir palielinājušies medību limiti un oficiālie dati par nomedīto dzīvnieku skaitu. Tomēr revīzijā neguvām pārliecību, ka dati par dzīvnieku skaitu mežā un nomedītajiem ir patiesi; vai medīti tiek visi postītāji; vai sezonai noslēdzoties netiek “norakstīti” neizlietotie savilcēji, jo to maksa ir tik niecīga?

Vienlaikus, atbildīgās iestādes nevar atbildēt, vai visi mežu īpašnieki un lauksaimnieki veikuši pietiekamus aizsardzības pasākumus pret postījumiem. Nenoliedzam medību būtisko nozīmi postījumu novēršanā, bet, vai tomēr mūsdienās dzīvnieku nogalināšanai nevajadzētu būt pēdējam risinājumam, kad pārējie preventīvie pasākumi veikti?

Valsts kontroles ieskatā, atbildīgajām iestādēm būtu vairāk jāpievērš uzmanība un jāievieš laika garam atbilstošu tehnoloģisko rīku izmantošana sugu monitoringā un medību uzraudzībā.

Pateicamies par sadarbību Zemkopības ministrijai, Valsts meža dienestam, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai, Dabas aizsardzības pārvaldei, Latvijas Valsts Mežzinātnes institūtam “Silava” un tā vadošajam pētniekam dr.biol. Jānim Ozoliņam, AS “Latvijas Valsts meži” un vides aizsardzības organizācijām, mednieku klubu vadītājiem un medniekiem.

Ar cieņu

departamenta direktore

Inga Vilka

Satura rādītājs

Kopsavilkums	6
Galvenie secinājumi	6
Būtiskākie ieteikumi.....	11
Ziņojuma struktūra	12
Medījamo sugu apsaimniekošanas vispārīgs raksturojums	13
Ilgtspējīga dabas aizsardzība un tās tiesiskais regulējums	13
Ko nozīmē medījamo sugu apsaimniekošana, un kā to novērtēt?.....	15
Par sugu apsaimniekošanu atbildīgās iestādes un to galvenās funkcijas un uzdevumi	16
Kuras sabiedrības grupas skar medījamo sugu apsaimniekošana?	17
REVĪZIJAS SECINĀJUMI, KONSTATĒJUMI UN IETEIKUMI	22
Īpaši aizsargājamo sugu – Eirāzijas lūša un pelēkā vilka – populāciju apsaimniekošana.....	22
Valsts meža dienesta medījamo lielo plēsēju populācijas stāvokļa novērtējums.....	22
Valsts meža dienesta lielo plēsēju populācijas stāvokļa novērtējuma dati salīdzinājumā ar zinātnieku veikto novērtējumu.....	28
Īpaši aizsargājamo sugu aizsardzības regulējums Padomes Dzīvotņu direktīvā.....	32
Īpaši aizsargājamo sugu aizsardzības regulējums nacionālajā normatīvajā regulējumā.....	33
Valsts meža dienesta lēmumi par lielo plēsēju pieļaujamā nomedīšanas apjoma noteikšanu	36
Citu medījamo sugu populāciju apsaimniekošana.....	41
Pārnadžu un citu medījamo dzīvnieku un putnu populācijas stāvokļa novērtēšana.....	42
Pārnadžu ikgadējā pieļaujamā nomedīšanas apjoma noteikšana	45
Valsts meža dienesta īstenotā medību uzraudzība.....	51
Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes.....	56
Termini un skaidrojumi.....	61
Pielikumi	62

Kopsavilkums

Galvenie secinājumi

Latvija ir izvirzījusi ambiciozu mērķi – kļūt par Eiropas Savienības līderi dabas kapitāla saglabāšanā, palielināšanā un ilgtspējīgā izmantošanā². Revīzijā konstatētais kopumā liek secināt, ka medījamās sugas netiek apsaimniekotas pietiekami atbildīgi un tālredzīgi. Lai arī pēdējos gados ir veikti atsevišķi pasākumi medījamo sugu apsaimniekošanas uzlabošanā, ir noteikti tuvākajā nākotnē īstenojamie pasākumi, tomēr kopumā netiek nodrošināta dažādu interešu – mednieku, mežsaimnieku, lauksaimnieku un vides aizsardzības – sabalansēšana lēmumu pieņemšanā.

Viens no efektīvākajiem instrumentiem medījamo sugu populācijas apsaimniekošanā ir medības, bet vēršam uzmanību, ka ar šo instrumentu jārīkojas saprātīgi, visām iesaistītajām pusēm izprotot savas tiesības un pildot savus pienākumus, taču revīzijā konstatētais ne vienmēr liecina par šādu izpratni un iesaistīto grupu atbilstošu godprātīgu rīcību.

Valsts kontrole uzskata, ka atbildīgajām iestādēm būtu jārisina vairāki būtiski ar sugu apsaimniekošanu saistīti jautājumi, lai varam teikt, ka nodrošinām ilgtspējīgu medījamo sugu apsaimniekošanu.

Vai ir radīti priekšnoteikumi lielo plēsēju sugu apsaimniekošanas izvērtēšanai?

Lielie plēsēji – Eirāzijas lūsis un pelēkais vilks – ir Latvijā sastopamas Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamas sugas, kuru aizsardzības pasākumus paredz īstenot Eiropas Savienības regulējums, tostarp tas paredz pienākumu Eiropas Savienības dalībvalstīm regulāri novērtēt šo sugu stāvokli (veicot monitoringu) un sniegt ziņojumu Eiropas Komisijai. Novērtēt medījamo lielo plēsēju sugu populācijas stāvokli Medību likums³ deleģējis Valsts meža dienestam. Tieši Valsts meža dienesta dati apliecināja šo sugu īpaši labo stāvokli, laikā, kad Latvija iestājās Eiropas Savienībā, un atšķirībā no daudzām citām valstīm Latvijā nodrošināja atļauju turpināt šo sugu medības.

Lai spriestu par sugas stāvokli un vienlaikus arī par atbildīgo iestāžu veikto apsaimniekošanas pasākumu efektivitāti, nepieciešami aktuāli, ticami un, kā revīzijā norādīja nozares speciālisti, ar zinātniskām metodēm iegūti sugu monitoringa dati, kas nozīmē iespēju tos pārbaudīt, noteiktos apstākļos atkārtot un salīdzināt. Revīzijā kopumā bija apgrūtināti gūt skaidru priekšstatu par Valsts meža dienesta veiktā populācijas stāvokļa novērtējumu, jo pretēji normatīvajā aktā⁴ noteiktajam dienests nesagatavo ik gadu pārskatu par piemērotajām monitoringa metodēm un tā rezultātiem (salīdzinājumam jāmin, ka ievērojami vieglāk ir iepazīties ar citu valstu lielo plēsēju monitoringa metodēm un rezultātiem).

Revīzijā secinājām, ka Valsts meža dienesta veiktais lielo plēsēju populācijas stāvokļa novērtējums pamatā balstās uz vēsturiski – pirms 20 gadiem – izveidotu novērtēšanas metodiku, laikā, kad Valsts meža dienestā bija būtiski atšķirīga struktūra un pieejamie cilvēkresursi. Kā norādīja Zemkopības ministrija metodika radusies krietni senāk, pēc tās jau strādāja laikā, kad viena mežziņa pārziņa bija būtiski mazāka teritorija un mežzinis varēja to pārstaigāt katru dienu, pieskatot katru dzīvnieku mežā.

Valsts meža dienesta virsmežniecībās izlases veida pārbaudēs secinājām, ka **Valsts meža dienesta datu par lielo plēsēju populācijas stāvokli ticamība un izmantojamība ir apšaubāma, jo novērtējums balstīts uz iepriekšējā gada populācijas novērtējuma datiem, veicot izmaiņas, kas nav izsekojamas un nenodrošina datu pārbaudes iespējas. Gadiem šādi veicot populācijas stāvokļa novērtējumu, pastāv visai liela varbūtība, ka dienesta noteiktais populācijas lielums arvien vairāk atšķiras no situācijas dabā.** Līdz ar to nav iespējams pārliedzināties ne par Valsts meža dienesta datiem, Latvijai iestājoties Eiropas Savienībā, ne par populācijas būtisku pieaugumu šo gadu laikā.

Papildus oficiālajam Valsts meža dienesta lielo plēsēju populācijas stāvokļa novērtējumam savu vērtējumu par populāciju sniedz arī atvasināta publiska persona “Latvijas Valsts mežzinātnes institūts “Silava”” (turpmāk – zinātniskais institūts “Silava”) Medību saimniecības attīstības fonda finansētā speciālā monitoringa ietvaros, kā arī institūta vadošais pētnieks sniedz vēl arī savu kā eksperta vērtējumu.

Revīzijā secinājām, ka Valsts meža dienesta novērtētais lūšu skaits 2018.gadā⁵ pēc medību sezonas ir trīs reizes lielāks nekā eksperta vidējais novērtētais un astoņas reizes lielāks, salīdzinot ar zinātniskā institūta veiktā speciālā monitoringa datiem. Līdzīga situācija vērojama arī attiecībā uz vilku populācijas novērtējumu. Ir kritiski vērtējami Valsts meža dienesta revīzijā sniegtie apsvērumi, ka faktiski dienesta dati neatšķiras no ekspertu novērtējuma, jo minēto neapstiprina zinātnisks vērtējums par sugas bioloģisko pieaugumu⁶. **Norādāms, ka zinātnieku veiktie aprēķini neapstiprina Valsts meža dienesta novērtēto lielo plēsēju būtisku populācijas pieaugumu 15 gadu laikā.**

Būtiski atšķirīgie novērtējumi tiek norādīti Latvijas ziņojumos Eiropas Komisijai, tādējādi ne vien apšaubot oficiālos datus, bet arī apgrūtinot gūt skaidru priekšstatu par populāciju stāvokli Latvijā. Valsts kontroles ieskatā šāda prakse nav turpināma. Tāpat nav turpināma nekonsekventā pieeja, nosakot sugas aizsardzības stāvokli, par pamatu ņemt Valsts meža dienesta datus, savukārt medību limitus aprēķināt, pamatojoties uz eksperta novērtētajiem populācijas datiem.

Var piekrist tam, ka šobrīd piemērotās metodes ir atšķirīgas un tiek veiktas ar atšķirīgu mērķi, tomēr revīzijā konstatētais liecina un ko revīzijā norādīja eksperts – **neviens no izmantotajām lielo plēsēju populācijas stāvokļa novērtēšanas metodēm nav pilnīga. Tādējādi, neskatoties uz vairākiem novērtējumiem, nav iespējams gūt maksimāli faktiskajai situācijai atbilstošu vērtējumu.** Iespējami precīzāku datu ieguvei šajā gadījumā ir būtiska nozīme, jo, pamatojoties uz šiem datiem, tiek pamatots un lemts par Eiropas nozīmes īpaši aizsargāmu sugu ieguvu. Atzinīgi vērtējami Valsts meža dienesta ieviestie pasākumi, iesaistot medību tiesību lietotājus lielo plēsēju populācijas stāvokļa novērtēšanā, vienlaikus revīzijā konstatētais acīmredzami apliecina nepieciešamību Zemkopības ministrijai un Valsts meža dienestam meklēt risinājumus lielo plēsēju populācijas novērtējuma metožu pilnveidošanai un Valsts meža dienesta un zinātniskā institūta “Silava” resursu un piešķirto finanšu līdzekļu efektīvai izmantošanai.

Lielo plēsēju populāciju apsaimniekošana un dati par tās stāvokli tiek vērtēti, salīdzināti un analizēti Eirāzijas lūša Baltijas populācijas līmenī. Lai arī starptautiskie eksperti un sugas aizsardzības plāns paredz **izveidot starptautisku grupu, lai ieviestu vienotas monitoringa metodes, šāda grupa nav izveidota.** Kā piemērs valstu sadarbībai minamas Skandināvijas valstis, kur Norvēģijas un Zviedrijas atbildīgās iestādes izstrādāja kopīgas vadlīnijas un instrukcijas vilku un lūšu monitoringam, kuras tiek izmantotas kopš 2013./2014.gada.

Vai Eirāzijas lūšu medību normatīvais regulējums un Latvijā izveidotā pieeja medību limitu noteikšanā Latvijā atbilst Eiropas kopējai nostājai?

No 23 Eiropas Savienības dalībvalstīm, kurās mīt lūši, tos drīkst medīt trijās valstīs – Somijā, Zviedrijā un Latvijā. Valsts meža dienests pieļaujamo nemedīšanas apmēru iepriekšējos gados noteicis sugas aizsardzības plānā noteiktā maksimāli pieļaujamā limita apmērā – 150 lūši gadā – kas ir 20% no kopējās populācijas. Šāds medību limits ir būtiski lielākā apmērā nekā Somijā un Zviedrijā 2018.gadā.

Par Eirāzijas lūša medībām Latvijā lielākoties tiek runāts ētikas apsvērumu kontekstā, taču revīzijā secinātais liecina, ka šis jautājums būtu aplūkojams arī Eiropas Savienības un Latvijas normatīvo aktu griezumā. Kamēr Latvija vēl nebija iestājusies Eiropas Savienībā, lūsis bija nelimitēti medījama suga. Latvijai, iestājoties Eiropas Savienībā, Eirāzijas lūša suga Latvijā tika iekļauta Eiropas Padomes 1992.gada 21.maija direktīvas 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (turpmāk – Dzīvotņu direktīva) **IV pielikumā, kas paredz to stingru aizsardzību un vispārēju aizliegumu to iegūt (medīt).** Atsevišķu dzīvnieku ieguvu direktīva pieļauj, ja ir veikts izvērtējums par trim priekšnoteikumiem un šādā prioritārā kārtībā: ieguves mērķis atbilst vienam no pieciem Dzīvotņu direktīvā uzskaitītajiem iemesliem, nav pieņemamas alternatīvas mērķa sasniegšanai un tas nekaitē sugas populācijas saglabāšanai labvēlīgā aizsardzības statusā.

Revīzijā secinājām, ka par iepriekš minēto direktīvā noteikto priekšnoteikumu izvērtēšanu un izņēmuma gadījumā īpaši aizsargājamo (nemedījamu) sugu ieguvu lemj Dabas aizsardzības pārvalde, praksē faktiski nepiešķirot atļauju šādu sugu ieguvei ar letālām metodēm. Savukārt **ar Ministru kabineta noteikumiem⁷, nosakot lūša sugu par**

2018.gadā saskaņā ar Valsts meža dienesta datiem Latvijā bija 1578 lūši, eksperta vērtējumā – no 450 līdz 650 lūšiem, speciālā monitoringa vērtējumā – 190 lūši

ierobežoti izmantojamu (medījamu) īpaši aizsargājamo sugu, nevērtējot mērķa un alternatīvu izvērtējumu, par tā ieguvu lemj Valsts meža dienests.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija un Zemkopības ministrija sniedza skaidrojumu, ka Eiropas Komisija kopumā ir akceptējusi lūšu medības Latvijā kā šīs sugas apsaimniekošanas līdzekli, ņemot vērā labo lūšu populācijas stāvokli un sugas aizsardzības plānā ietvertos sugas apsaimniekošanas pasākumus, un līdz šim nav iebildusi pret Latvijas pieeju.

Saistībā ar minēto vēršam uzmanību uz Eiropas Savienības Tiesas judikatūru, kas neļauj izdarīt secinājumu, ka sugas labvēlīgs stāvoklis vai sugu plānos ietvertie pasākumi ir pietiekams pamats īpaši aizsargājamo sugu ieguvei. **Šādu sugu ieguvei nepieciešams skaidri noteikts mērķis, kuru nav iespējams sasniegt citādi kā tikai ar letālām metodēm. Turklāt, kā jau tika norādīts iepriekš, lielo plēsēju populācijas novērtējums nav viennozīmīgs.** Nav viennozīmīgs arī secinājums par lielo plēsēju sugu aizsardzības stāvokli, ņemot vērā publiski pieejamā Latvijas ziņojumā Eiropas Komisijai norādītos atšķirīgos populāciju novērtējuma datus. Neapšaubot nozares speciālistu minēto, ka lielo plēsēju sugām Latvijā ir labākais stāvoklis pēdējo 100 gadu vērtējumā, tomēr aicinām datus par populāciju šī brīža stāvokli noteikt un vērtēt, pamatojoties uz strikti noteiktiem zinātniskiem datiem.

Lūšu medību tiesiskums,
ik gadu medējot 20% lūšu
no populācijas,
ir apšaubāms

Revīzijā vērtējot Valsts meža dienesta pieņemtos lēmumus par lūšu pieļaujamajiem nomedīšanas apjomiem iepriekšējām divām – 2018./2019. un 2019./2020. gada medību sezonām, secinājām, ka medību limitu noteikšanā piemērojamās kritērijas nosaka pieci juridiskā spēka ziņā atšķirīgi tiesību akti, radot grūti izsekojamu tiesisko regulējumu, turklāt vairākos aspektos tajos sniegtā informācija ir nepilnīga, neskaidri noteikta vai ir pat pretrunīga. **Bez papildus informācijas pieprasījuma nav izsekojams, pamatojoties uz kādiem datiem un aprēķiniem, tiek noteikts galīgais pieļaujamais lūšu nomedīšanas apjoms.** Revīzijā arī secinājām, ka sugu aizsardzības plānā noteiktais medību limitu aprēķins ir dažādi interpretējams. Tādejādi attiecībā pret vidējo ekspertu novērtēto populācijas skaitu pēdējos gados procentuālais ierobežojums nav ievērots, jo pieļaujamais nomedīšanas apjoms būtu 70-140 indivīdi, bet faktiski limits noteikts 150 indivīdu apmērā.

Revidentu ieskatā nepilnīga ir izveidotā lēmumu par lielo plēsēju medību limitu pieņemšanas kārtība. Lai arī tiek sasaukta darba grupa pieļaujamo medību limitu noteikšanai, kā revīzijā secinājām un kā norādīja šīs darba grupas dalībnieki, **faktiski darba grupai ir formāla loma šajā procesā, tostarp Dabas aizsardzības pārvaldei, kura ir noteikta kā atbildīgā iestāde par īpaši aizsargājamo sugu aizsardzību.**

Papildus vēršam uzmanību, ka **par lielajām medību kvotām un to atbilstību Dzīvotņu direktīvai, bažas pauda Igaunijas un Lietuvas par vides aizsardzību atbildīgās iestādes.** Igaunijā lūsis iekļauts direktīvas V pielikumā, kas pieļauj brīvāku regulējumu šo sugu ieguvei, taču populācijas samazinājuma dēļ pēdējos gados Igaunijā lūšu medības ir aizliegtas. Vēršam uzmanību, ka, salīdzinot dzīvnieku īpatsvaru pret meža platībām Latvijā un Igaunijā, lūšu skaits Latvijā būtiski neatšķiras no Igaunijā novērtētā. Neskatoties uz sugas aizsardzības plānā norādīto, lemjot par lūšu limitiem, vērtēt un ņemt vērā sugas populācijas stāvokli kaimiņvalstīs, lai nepasliktinātos kopējā Baltijas populācija, jautājumi par lielajiem plēsējiem tiek izskatīti tikai lokālā līmenī.

Apkopojot iepriekš minēto, lai sabiedrībai radītu pārliecību, ka tiek pieņemti juridiski korekti lēmumi visas sabiedrības un nākamo paaudžu interesēs, aicinām Zemkopības ministriju un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju veikt grozījumus normatīvajos aktos, nodrošinot, ka, lemjot par lūšu sugas dzīvnieku ieguvu, tiek veikts izvērtējums atbilstoši Dzīvotņu direktīvā noteiktajam un Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā paustajām atziņām, tādejādi arī novēršot tiesvedības risku pret Latvijas valsti.

Vienlaikus aicinām izvērtēt, vai lūšu populācijas stāvoklis Latvijā ir tāds (turklāt pamatots ar zinātniski iegūtiem datiem), ka varam vienīgie Eiropā atļauties pašregulējošas īpaši aizsargājamas sugas indivīdus, kuri Latvijā nenodara būtiskus postījumus, ik gadu iegūt 20% apmērā no populācijas ar mērķi veikt šo sugu zinātnisko izpēti vai nodrošināt sugas īpatņu bijību pret cilvēkiem. Turklāt situācijā, kad kopējā Baltijas lūšu populācija nav labvēlīga. Attiecībā uz iespējamiem postījumiem un malumedībām, vēršam uzmanību uz starptautisko ekspertu pētījumiem, kas liecina, ka pat pie esošiem postījumiem, medības nav efektīvākais līdzeklis

lielo plēsēju (pamatā vilku un lāču) nodarīto postījumu novēršanai. Savukārt, kā norāda Eiropas Savienības tiesa, potenciālās šīs sugas malu medības nav pietiekams iemesls atļaut oficiālu šādu sugu ieguvu medību ceļā.

Vai, apsaimniekojot pārnadžu (aļņu, staltbriežu, stirnu) populāciju, ir izdarīts pietiekami, lai sabalansētu bioloģiskās daudzveidības un ekonomiskās intereses?

Saskaņā ar Valsts meža dienesta medījamo dzīvnieku populācijas stāvokļa novērtējumu katru gadu palielinās pārnadžu skaits. Katru gadu Valsts meža dienests arī palielina pārnadžu pieļaujamās nomedīšanas apjomus jeb medību limitus, kas ir lielāki nekā sugu saimnieciskais pieaugums⁸. Tādejādi varētu domāt, ka līdz ar to būtu jāsamazinās pārnadžu skaitam un, ņemot vērā, ka pārnadži ir lielākie postījumu radītāji mežiem, būtu jāsamazinās arī pārnadžu nodarītajiem postījumiem. Tomēr revīzijā secinājām pretējo – postījumi mežam un lauksaimniecībai katru gadu turpina palielināties.

Vērtējot Valsts meža dienesta pārnadžu un citu medījamo dzīvnieku populācijas stāvokļa novērtējumu un medību limitu noteikšanu, konstatējām, ka virsmežniecībās netiek veikts kvalitatīvs un uz vienotiem principiem un izpratni balstīts novērtējums un netiek pieņemti pamatoti lēmumi par medību limitiem. **Revīzijā izlases veidā pārbaudītajās virsmežniecībās lielākoties nebija iespējams vai bija apgrūtināši izsekot dzīvnieku skaita izmaiņām konkrētās uzskaites vienībās, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, un argumentiem par medījamo dzīvnieku noteiktajiem limitiem.** Caurskatāmības trūkums attiecināms gan uz Valsts meža dienesta sadarbības procesu ar medību tiesību lietotājiem, gan dzīvnieku radīto postījumu izvērtējumu un citu Zemkopības ministrijas kārtībā noteikto kritēriju izvērtēšanu.

Kā secinājām revīzijā, Valsts meža dienesta atbildīgie darbinieki lēmuma pieņemšanā par nepieciešamajiem medību limitiem var vadīties pēc subjektīviem apsvērumiem, balstoties uz savu pieredzi un izpratni, kā arī spēju un vēlmi argumentēt pret medību tiesību lietotāju un meža īpašnieku izteiktajiem iebildumiem. Līdz ar to virsmežniecībās un pat vienas virsmežniecības ietvaros limitu noteikšanā tiek piemērota atšķirīga pieeja. Piemēram, kādā virsmežniecībā pamatā paļaujas uz medību tiesību lietotāju, meža īpašnieku norādījumiem, citā – rodies strīdiem par populāciju lielumu un nepieciešamajiem limitiem, tiek veiktas kontroluzskaites. Vēršam uzmanību, ka, lai arī pārnadžu un citu medījamo dzīvnieku skaitu Valsts meža dienests novērtē absolūtos skaitļos, ir skaidrs, ka šāds novērtētais skaits nekad nebūs precīzs un tam nav būtiska nozīme pārnadžu gadījumā. Tāpēc Valsts kontrole nevērtēja skaita precizitāti, bet vērtēja, vai ir izsekojama kopējā izmaiņu tendence un pastāv skaita korelācija ar citiem kritērijiem (piem., barības bāzes pieejamību, postījumiem), taču šādu korelāciju ne vienmēr varēja konstatēt.

Bieži vien primāri meža īpašnieki un medību tiesību lietotāji rosina palielināt pārnadžu medību limitus, norādot uz arvien pieaugošajiem postījumiem. **Vienlaikus, revidentu vērtējumā, nepietiekama vērība tiek pievērsta vairākiem būtiskiem nosacījumiem, kas ir pašu meža īpašnieku un medību tiesību lietotāju kompetencē.**

Pirmkārt, lai arī Zemkopības ministrijas kārtība paredz lēmuma pieņemšanā izvērtēt **Medību likumā⁹ zemes īpašniekiem noteikto pienākumu – veikt aizsardzības pasākumus pret potenciālajiem medījamo dzīvnieku nodarītajiem postījumiem** – izpildi, Zemkopības ministrijas kārtība nenosaka, un **Valsts meža dienestā nav noteikti vienoti kritēriji un nodrošināta vienota pieeja, lai pārlicinātos, vai šādi pasākumi vispār ir veikti, un kā tos vērtēt.**

Otrkārt, meža īpašnieki, mednieki, Zemkopības ministrija un Valsts meža dienests apzinās situāciju, **ka valstī izveidotā atskaišu sistēma nenodrošina ticamus datus par nomedīto dzīvnieku skaitu**, tā pieļauj medību tiesību lietotājiem atskaitēs Valsts meža dienestam norādīt jebkādas nomedītos dzīvnieku apjomus, tajā skaitā, piemēram, daļu medību limitu izpildīt “uz papīra” divās pēdējās medību sezonas dienās, lai saglabātu medību limitu nākamajai sezonai un nesāņemtu pārmetumus no meža īpašniekiem un lauksaimniekiem. Līdz ar to veidojas situācija, ka meža īpašnieki, lauksaimnieki un medību lietotāji uzstāj uz medību limitu palielināšanu, lai arī iepriekšējā medību sezonā medījamie dzīvnieki faktiski nav nomedīti.

Nepietiekami izvērtējot meža īpašnieku un mednieku pienākumu izpildi, tiek pieprasīti un palielināti medību limiti

Valsts kontrole izprot, ka nomedīšanas apjomu noteikšana ir savstarpējs sadarbības process, bieži vien pusēm saskaroties ar grūtībām vienoties un rast kompromisu, tomēr iepriekš minētais liecina par to, ka meža īpašnieki acīmredzami nepietiekami efektīvi risina jautājumu par medību tiesību lietotājiem noteikto pienākumu izpildi, kā vienīgo situācijas risinājumu redzot pārnadžu medību limitu konsekventu palielināšanu.

AS “Latvijas valsts meži” izveidotā darba grupa (kurā iekļautas medību un lauksaimniecības nevalstiskās organizācijas) ir uzstājusi uz izmaiņām līdzšinējā Valsts meža dienesta pieejā, norādot uz nepietiekamu zemes īpašnieku un medību tiesību lietotāju iesaistīšanu un viņu viedokļa uzklauššanu. Norādāms gan, ka revīzijā tika konstatēts gluži pretējais, jo atsevišķās virsmežniecībās nekritiski tika ņemta vērā meža īpašnieku un/vai medību tiesību lietotāju sniegtā informācija. Pēc darba grupas sniegtajiem ierosinājumiem revīzijas noslēgumā Valsts meža dienests izstrādāja procedūru, kas paredz **turpmāk lēmumu par nomedīšanas apjomiem faktiski pieņemt medību tiesību lietotāju un meža īpašnieku darba grupai**. Darba grupas lēmumu apstiprina virsmežzinis. Lai arī šāda prakse ir vērojama citās valstīs, tomēr **šajā situācijā skaidri noteiktai metodikai, kritēriju – par postījumu būtiskumu, ieviestajiem aizsardzības pasākumiem un dzīvnieku blīvumu – izvērtēšanai, ir jo īpaši būtiska nozīme**. Vienlaikus, Valsts kontroles ieskatā, ieinteresēto pušu ietekmes palielināšana varētu veicināt pārāk lielu savu interešu pārstāvēšanu un neizslēgtu subjektivitātes faktorus, kas tālākā nākotnē varētu apdraudēt pārnadžu sugu ilgtspēju.

Atzinīgi vērtējams AS “Latvijas valsts meži” sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām izstrādātais projekts, kas no Eiropas Savienības fondu finansējuma paredz divu gadu periodā izstrādāt mobilo lietotni, kuru izmantojot, tiks fiksēti dati par nomedītajiem dzīvniekiem un postījumiem. Domājams, šāda aplikācija būtiski uzlabos kopējo sugu apsaimniekošanu nākotnē. Vienlaikus norādāms, ka arī šajā gadījumā ir svarīga skaidra metodika, kā minētie dati tiks izmantoti un interpretēti, lai nodrošinātu ticamāko rezultātu.

Vai Valsts meža dienesta īstenotā uzraudzība pār sugu apsaimniekošanu un medības reglamentējošo normatīvo aktu ievērošanu ir pilnveidota?

Medījamo dzīvnieku sugu populācijas stāvokļa novērtēšanai un tai attiecīgu pieļaujamo medību limitu noteikšanai, normatīvajos aktos noteikto medību termiņu noteikšanai nav nozīmes, ja nav izveidota un netiek veikta efektīva kontrole par šo nosacījumu izpildi. Efektīvi kontroli attiecībā uz īpaši aizsargājamo sugu aizsardzību paredz Dzīvotņu direktīva. Tāpat pilnvērtīga medību uzraudzība nodrošina drošu medību norisi, kas novērš nelaimes gadījumus medībās, kuri var būt pat letāli.

Ieviešot Valsts kontroles 2013.gada revīzijā sniegtos ieteikumus, Valsts meža dienests ir izstrādājis un apstiprinājis iekšējo normatīvo aktu, kurā ir pilnveidota kontroļu veikšanas kārtība. Valsts meža dienesta dati liecina, ka kopumā ir uzlabojusies mednieku disciplīna un samazinājies nelaimes gadījumu skaits medībās.

Vienlaikus, Valsts kontroles ieskatā, joprojām nav pietiekams to vecāko medību inspektoru skaits, kas ir tieši atbildīgi par medību uzraudzību. **Uz 21 tūkstoti mednieku ir pieci inspektori (viens divās virsmežniecībās)**. Kā revīzijā norādīja inspektori, ņemot vērā lielo platību, kontroļu veikšana ir apgrūtināta, piemēram, norādot, ka nokļūšana līdz kontroles veikšanas vietai vien var prasīt trīs stundas vienā virzienā.

Tāpat joprojām netiek nodrošināta informācijas par medību norises vietām reģistrēšana, un tas apgrūtina Valsts meža dienestam efektīvi plānot un veikt medību uzraudzību, kā arī rada papildu izdevumus Valsts meža dienestam. Situācijā, kad pēc AS “Latvijas valsts meži” un nevalstisko organizāciju aktivitātēm un pārmētiem tiek rasta iespēja Eiropas Savienības fondu projektu ietvaros īstenot projektu par mobilās aplikācijas izveidi postījumu uzskatei, kas ir būtiski svarīga informācija meža īpašniekiem un lauksaimniekiem, tajā pašā laikā, **ilgstoši neuzskatot par nepieciešamu šīs aplikācijas vai citu resursu ietvaros nodrošināt medību reģistrēšanu, Zemkopības ministrijas darbības nav vērtējamas kā atbildīgas un vērstas uz medību uzraudzības pilnveidošanu**. Tehnoloģiju sniegtās iespējas būtu jāpielieto arī attiecībā uz citu ar medību norisi saistītu datu (par izmantotajiem ieroču izņēmumiem, nakts redzamības tēmekļu, mākslīgo gaismas avotu izmantošanu) reģistrēšanu tiešsaistes režīmā, aizstājot papīra atskaites un nodrošinot pilnvērtīgu medību kontroļu veikšanu.

Ilgstoši neieviešot medību reģistrāciju, nevar runāt par efektīvu medību uzraudzību

Valsts kontroles vērtējumā, līdz šim arī nav pietiekami risināts jautājums par Valsts meža dienesta un Valsts policijas kopīgu malumedību kontroļu veikšanu, Zemkopības ministrijai nepietiekami pamatojot papildus Valsts policijas resursu nepieciešamību. Saskaņā ar Valsts policijas viedokli sadarbību medību uzraudzības veikšanā apgrūtina Valsts policijas personālsastāva trūkums un esošo darbinieku noslodze.

Būtiskākie ieteikumi

Pamatojoties uz revīzijas secinājumiem, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai, Zemkopības ministrijai un Valsts meža dienestam ir sniegti ieteikumi, kurus ieviešot Valsts kontrole sagaida, ka tiks pilnveidots ārējais un iekšējais tiesiskais regulējums, pilnveidota sugu monitoringa metodika, kā arī nodrošināta skaidra medījamo sugu apsaimniekošana Valsts meža dienestā un uzlabota medību uzraudzība.

Valsts kontrole sagaida, ka, ieviešot sniegtos ieteikumus:

- ❖ tiks veikti grozījumi īpaši aizsargājamo sugu ieguvī regulējošajos normatīvajos aktos, lai lēmumos par lūšu medībām tiktu izvērtētas visas Eiropas Padomes Dzīvotņu direktīvā noteiktajā prasības atkāpju piemērošanai no šīm sugām stingri noteiktā aizsardzības statusa;
- ❖ tiks izvērtēta šī brīža pieeja un metodes īpaši aizsargājamo sugu populācijas novērtēšanā, tostarp, piemēram, apsverot iespēju populācijas novērtējumu veikt sadarbībā ar zinātnisko institūtu “Silava” vai pilnībā deleģējot zinātniskajam institūtam;
- ❖ Valsts meža dienestā tiks nodrošināta skaidra un vienota pieeja populācijas stāvokļa novērtējumā un pieļaujamā medību limitu noteikšanā, tajā skaitā vienota pieeja pret normatīvajos aktos meža īpašniekiem un medību tiesību lietotājiem noteikto pienākumu izpildes kontroli, pieņemot lēmumus par pieļaujamo nomedīšanas apjomu;
- ❖ tiks uzlabota medību uzraudzības kapacitāte un rasta iespēja izveidot medību reģistrēšanu, tādējādi uzlabojot Valsts meža dienesta medību kontroles un finanšu resursu izmantošanas efektivitāti.

Atbildīgajām
iestādēm
sniegti
13
ieteikumi

Ziņojuma struktūra

Informācija ziņojumā izklāstīta šādā secībā:

- ❖ revidējamās jomas īss raksturojums;
- ❖ revīzijas konstatējumi, secinājumi un ieteikumi trijās nodaļās. Katras nodaļas ievadā ir sniegts Valsts kontroles viedoklis, izdarot būtiskākos secinājumus, tos tālāk pamatojot ar revīzijas konstatējumiem. Katras nodaļas beigās ir sniegti atbilstoši ieteikumi;
- ❖ revidējamās vienības iesniegtais viedoklis par paveikto revīziju;
- ❖ revīzijas raksturojums (revīzijas mērķis, juridiskais pamatojums, Valsts kontroles un revidējamās vienības atbildība, revīzijas apjoms un ierobežojumi), kritēriji un metodes.

Ziņojuma pirmajā daļā ir vērtēta Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo sugu regulējošo nacionālo normatīvo aktu atbilstība Eiropas Savienības direktīvu prasībām, kā arī Valsts meža dienesta darbības, veicot īpaši aizsargājamo sugu – lūšu un vilku – populācijas stāvokļa novērtējumu un ik gadu nosakot pieļaujamās nomedīšanas apjomus. Papildus apkopojām vienkopus arī citus publiski pieejamos datus par lielo plēsēju populāciju, atspoguļojot atbildīgo iestāžu pieeju, nosakot un publiski paužot informāciju par šo sugu aizsardzības statusu.

Ziņojuma otrajā daļā vērtētas Valsts meža dienesta darbības, tajā skaitā Valsts meža dienesta un meža īpašnieku (valdītāju) un medību tiesību lietotāju sadarbība, pieņemot lēmumus par citu medījamo dzīvnieku un putnu populācijas stāvokli un pieļaujamajiem nomedīšanas apjomiem.

Ziņojuma trešajā daļā ir vērtētas Valsts meža dienesta darbības, veicot uzraudzību pār medības reglamentējošo normatīvo aktu ievērošanu, tostarp uzraudzību pār medījamo dzīvnieku izmantošanu un aizsardzību. Revīzijā arī analizēts, vai un cik lielā mērā Valsts meža dienests ir ieviesis Valsts kontroles 2013.gadā likumības revīzijā¹⁰ “Valsts meža dienesta strukturālo izmaiņu pamatotība un dienesta darbības atbilstība normatīvo aktu prasībām un efektivitāte” sniegtos ieteikumus.

Medījamo sugu apsaimniekošanas vispārīgs raksturojums

Ilgspējīga dabas aizsardzība un tās tiesiskais regulējums

Politikas plānošanas dokumenti

Starptautiskā mērogā vides ilgtspējīgas attīstības mērķus nosaka 2015.gadā pieņemtā Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Ģenerālās asamblejas rezolūcija “Pārveidosim mūsu pasauli: ilgtspējīgas attīstības programma 2030.gadam”¹¹, kas paredz **apstādināt bioloģiskās daudzveidības izzušanu**, veicot steidzamus un nozīmīgus pasākumus, lai mazinātu dabisko dzīvotņu degradāciju, apturētu bioloģiskās daudzveidības izzušanu un līdz 2020.gadam aizsargātu apdraudētas sugas un novērstu to iznīkšanu (skat. 1.attēlu).

1.attēls¹². Apvienoto Nāciju Organizācijas “Ilgspējīgas attīstības programmā 2030.gadam” definētie mērķi.

Šobrīd apmēram vienam miljonom dzīvnieku un augu sugu draud izmiršana, un daudzām sugām izmiršana draud jau tuvākajās desmitgadēs. Šāds sugu izmiršanas temps cilvēces vēsturē nekad nav pieredzēts. Ir konstatēts, ka sauszemes sugu skaits kopš 1900.gada samazinājies par vismaz 20%. Kopumā kopš 16.gadsimta izzudušas vismaz 680 mugurkaulnieku sugas. Konstatēts, ka pašreizējie straujie bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu funkciju samazinājumi nozīmē, ka lielāko daļu starptautisko sabiedrības un vides mērķu, piemēram, tos, kas ietverti ANO ilgtspējīgas attīstības programmā, nevarēs sasniegt, pamatojoties uz esošajām attīstības tendencēm¹³.

Bioloģiskā daudzveidība nozīmē visu dzīvo organismu daudzveidību visās sauszemes, jūras un citu ūdens ekosistēmu un ekoloģisko kompleksu dzīvotnēs un ietver sugu, starpsugu un ekosistēmu daudzveidību (Helsinki 2. rezolūcija)¹⁴.

2020.gada maijā Eiropas Komisijas pieņemtajā jaunajā Biodaudzveidības stratēģijā līdz 2030.gadam norādīts, ka:

- ❖ neskatoties uz neatliekamo morālo, ekonomisko un vides prasību ievērošanu, daba pašlaik ir dziļā krīzes stāvoklī. Pieci galvenie tiešie bioloģiskās daudzveidības samazināšanās veicinātāji - izmaiņas zemes un jūras izmantošanā, resursu pārmērīga izmantošana, klimata izmaiņas, piesārņojums un invazīvās svešzemju sugas – veicina dabas vērtību izzušanu. Mēs redzam pārmaiņas mūsu ikdienā: zaļo zonu aizstāj betona bloki, neskartā daba izzūd mūsu acu priekšā un vairāk nekā jebkad cilvēces vēsturē sugas ir uz izzušanas robežas. Pēdējās četrās desmitgadēs cilvēku darbības rezultātā pasaules savvaļas dzīvnieku sugu skaits ir samazinājies par 60%. Un gandrīz trīs ceturtdaļas no zemes virsmas ir izmainīta cilvēces darbības rezultātā, iespiežot neskarto dabu arvien mazākā planētas stūrītī;
- ❖ Eiropas Savienībai jau ir tiesiskais regulējums, stratēģijas un rīcības plāni, lai aizsargātu dabu un atjaunotu dzīvotnes un sugas. Bet aizsardzība ir bijusi nepilnīga, atjaunošana ir bijusi maza mēroga, un tiesību aktu ieviešana un izpilde ir bijusi nepietiekama.

Arvien vairāk tiek veikti pētījumi par sugu apsaimniekošanu un nepieciešamajiem pasākumiem to saglabāšanai nākamajām paaudzēm. Līdzšinējā pieredze gadsimta garumā ir pierādījusi, ka ekonomiski daudz izdevīgāk ir plānot dabas resursu izmantošanu atbilstoši to atjaunošanās iespējām, nekā pēc to noplicināšanas ieguldīt milzu naudas līdzekļus dabas aizsardzības pasākumos. Jo īpaši svarīgi tas ir situācijā, kad, pieaugot Eiropas Savienības fondu atbalstam, lauksaimnieciskā un mežsaimnieciskā darbība kļuvusi intensīvāka, arvien vairāk iejaucoties dzīvnieku un putnu dabiskajā vidē.

Bioloģiskā daudzveidība ir viena no vērtīgākajām Latvijas dabas bagātībām. Mērķi **Latvijai kļūt par Eiropas Savienības līderi dabas kapitāla saglabāšanā, palielināšanā un ilgtspējīgā izmantošanā** definē “Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam”. Attīstības stratēģijā kā Latvijas īpašā vērtība novērtēta tās daba, ainavas un kultūras mantojums. Salīdzinot ar citām Eiropas valstīm, Latvija ir viena no zaļākajām un mazāk urbanizētajām valstīm, ar izcilu sugu, biotopu un ainavu daudzveidību¹⁵. Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020.gadam¹⁶ noteikts mērķis stimulēt zemes un citu dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu un bioloģisko daudzveidību, izmantojot vidi saudzējošas tehnoloģijas. Jaunajā Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2021.–2027.gadam projektā¹⁷ viens no mērķiem paredz **bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, kas balstīta uz zinātniskajiem pētījumiem, līdzsvarojošot ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās intereses**.

Dabas ilgtspējīgas attīstības mērķi ietverti arī Vides politikas pamatnostādņēs 2014.–2020.gadam¹⁸, kur kā virsmērķis definēts – nodrošināt iedzīvotājiem iespēju dzīvot tīrā un sakārtotā vidē, īstenojot uz ilgtspējīgu attīstību veiktas darbības, **saglabājot vides kvalitāti un bioloģisko daudzveidību, nodrošinot dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu**, kā arī sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un informētību par vides stāvokli.

Būtiskākie normatīvie akti

Bioloģiskā daudzveidība ir atsevišķu valstu un Eiropas kopēja rūpe. Eiropas mērogā dabas aizsardzību, tostarp Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo sugu aizsardzību, regulē valstu ratificētas starptautiskās konvencijas, no kurām būtiskākā ir Bernes konvencija¹⁹, un Eiropas Padomes direktīvas.

Latvijā sugu un biotopu aizsardzības prasības pamatā regulē Vides aizsardzības likums, Sugu un biotopu aizsardzības likums, Medību likums un minētajiem likumiem pakārtoti Ministru kabineta noteikumi.

Vides aizsardzības likums definē ilgtspējīgu attīstību kā sabiedrības labklājības, vides un ekonomikas integrētu un līdzsvarotu attīstību, kas apmierina iedzīvotāju pašreizējās sociālās un ekonomiskās vajadzības un nodrošina vides aizsardzības prasību ievērošanu, neapdraudot nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanas iespējas, kā arī nodrošina bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu²⁰.

Sugu un biotopu aizsardzības likuma mērķi ir nodrošināt bioloģisko daudzveidību, saglabājot faunu, floru un biotopus, regulēt sugu (savvaļas dzīvnieku, putnu, augu sugas to zinātniskajā nozīmē) un biotopu aizsardzību, apsaimniekošanu un uzraudzību, kā arī veicināt populāciju saglabāšanu atbilstoši ekonomiskajiem un sociālajiem priekšnoteikumiem, kā arī kultūrvēsturiskajām tradīcijām²¹.

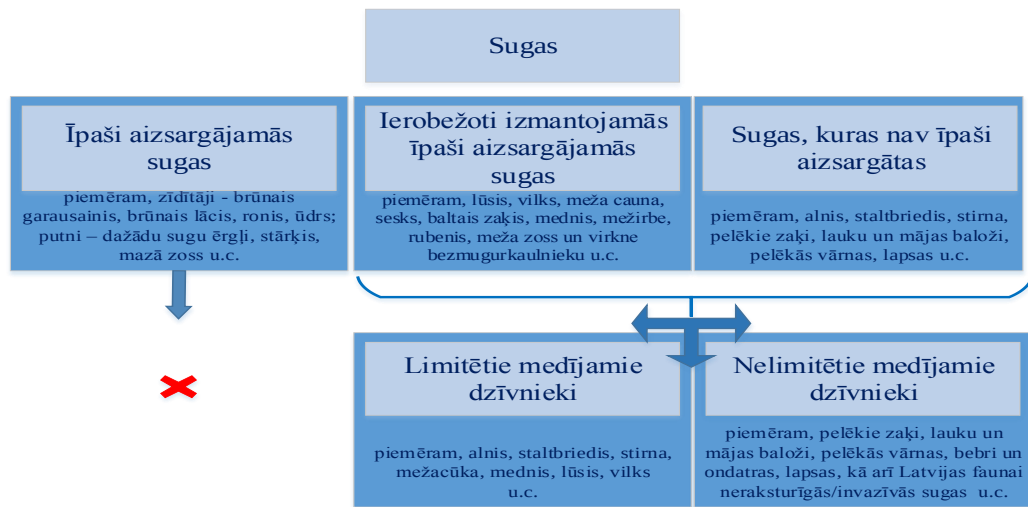
Medību likuma mērķis ir reglamentēt medību saimniecības pamatnoteikumus²². Medību resursu uzraudzības un medību kontroles nosacījumus uzrauga Zemkopības ministrijas, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas un Iekšlietu ministrijas padotībā vai pārraudzībā esošas iestādes²³.

Latvijā sastopamo sugas iedalījums sniegts vairākos Ministru kabineta noteikumos. Ministru kabineta 2000.gada 14.novembra noteikumi Nr.396 “Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu saraksts” paredz šādu sugu iedalījumu²⁴:

- ❖ **Īpaši aizsargājamās sugas** – apdraudētas, izzūdošas, retas sugas vai sugas, kuras apdzīvo specifiskus biotopus. Šajos sarakstos ir iekļautas gan sugas, kas tradicionāli aizsargātas Latvijā, gan sugas, kuru aizsardzību paredz Eiropas Savienības normatīvie akti;
- ❖ **ierobežoti izmantojamās (tajā skaitā medījamās) īpaši aizsargājamās sugas** – sugu indivīdus ir atļauts iegūt normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, ja tas nekaitē attiecīgo sugu populācijas saglabāšanai labvēlīgā aizsardzības statusā tās dabiskajā izplatības areālā²⁵.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2014.gada 22.jūlija noteikumiem Nr.421 “Medību noteikumi”²⁶ ierobežoti izmantojamās īpaši aizsargājamās sugas iedala divās kategorijās – sugas, kuras ir limitētas un kuru medīšanai tiek noteikts pieļaujamais nomedīšanas apjoms, un sugas, kurām nomedīšanas apjomi netiek limitēti.

Ievērojot Ministru kabineta noteikumus noteikto klasifikāciju, ir sugas, kurām nav noteikts kāds no iepriekš minētajiem statusiem. Sugu iedalījumu skatīt 2.attēlā.

2.attēls. Sugu iedalījums atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem Nr.396 un Nr.421.

Bez iepriekš minētā sugu iedalījuma sugu iedalījums noteikts vēl četros Ministru kabineta noteikumos. Tie²⁷ nosaka papildus sugu iedalījumu: Latvijā sastopamās Eiropas Savienības prioritārās sugas (piemēram, brūnais lācis, lidvāvere); Eiropas Kopienā nozīmīgas dzīvnieku sugas, kurām nepieciešama aizsardzība (piemēram, Eirāzijas lūsis); Eiropas Kopienā nozīmīgu dzīvnieku sugu indivīdi, kuru ieguvei savvaļā var piemērot ierobežotas izmantošanas nosacījumus (piemēram, pelēkais vilks). Analogiski tiek klasificētas arī putnu sugas – sugas, uz kurām neattiecas aizliegtas darbības un kurām piemēro īpašas aizsardzības prasības, un sugas, kurām piemēro īpašus dzīvotņu aizsardzības pasākumus²⁸.

Kopumā šāds sugu iedalījums, kas noteikts vismaz sešos Ministru kabineta noteikumos, kopā ar noteikumiem par biotopiem un mikroliegumiem rada necaurskatāmu un grūti uztveramu sistēmu. Uz šādu problēmu norādījuši arī izvērtējuma par Eiropas Savienības dabas direktīvu pārņemšanu autori, minot, ka nereti nav saprotams, kāds tieši aizsardzības statuss katrai sugai tiek piemērots, un brīdinot, ka šāds sadalījums var radīt pamatotas bažas par Eiropas Savienības direktīvu neieviešanu, ja nav skaidrs, kuras Latvijā ir īpaši aizsargājamās sugas. Izvērtējuma autori arī ieteica izdot vienus Ministru kabineta noteikumus²⁹.

Līdz šim zinātnieki Latvijā ir uzskaitījuši kopumā 18 047 dzīvnieku sugas, no kurām īpaši aizsargājamo sugu sarakstā iekļautas 236 dzīvnieku sugas un 22 augu un dzīvnieku sugas iekļautas ierobežoti izmantojamo sugu sarakstā³⁰.

Ko nozīmē medījamo sugu apsaimniekošana, un kā to novērtēt?

Sugu un biotopu aizsardzības likums paredz nodrošināt sugu aizsardzību, apsaimniekošanu un uzraudzību³¹.

Sugu un biotopu aizsardzības likums nosaka, kas ir *sugu aizsardzība* – populāciju saglabāšanai vai atjaunošanai optimālā stāvoklī nepieciešamais pasākumu kopums³². Ar sugas aizsardzību saprot apdraudētās populācijas (pasaulē, valstī, reģionā) stāvokļa uzlabošanu vai arī esošā stāvokļa saglabāšanu, ja populācijas stāvoklis ir labvēlīgs vietējā mērogā, bet kopumā suga ir apdraudēta pārējā tās areāla daļā vai arī suga ir jutīga pret pieaugošo cilvēka ietekmi³³.

Minētais likums skaidri nedefinē *sugu apsaimniekošanas un uzraudzības* jēdzienu tvērumu. Valsts kontroles ieskatā, kā būtiskākie medījamo sugu aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumi būtu minami sugu monitoringa jeb dzīvnieku populācijas stāvokļa novērtējuma veikšana un pieļaujamo nomedīšanas apjomu noteikšana sugām, kas ir limitēti medījamas. Savukārt ar sugu uzraudzību būtu saprotama sugu un medības reglamentējošo normatīvo aktu ievērošanas uzraudzība. Ievērojot to, ka kādai no sugām primāri nepieciešami tikai aizsardzības pasākumi,

attiecībā uz kādu tiek īstenoti arī apsaimniekošanas pasākumi, šī ziņojuma ietvaros visi trīs iepriekš minētie termini un veicamie pasākumi tiek apzīmēti ar jēdzienu *apsaimniekošana*.

Politikas plānošanas dokumentos kā sugu apsaimniekošanas pamatmērķis definēti bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un dabas resursu ilgtspējīga izmantošana. Attiecībā uz medījamo sugu apsaimniekošanas izvērtēšanu revīzijā identificējam šādus sasniedzamos mērķus un rezultātīvos rādītājus:

- ❖ īpaši aizsargājamām sugām Eiropas Savienības dalībvalstīs tiek vērtēts šo sugu aizsardzības stāvoklis, valstu ziņojumos iekļaujot informāciju par to, vai sugas aizsardzības stāvoklis ir labvēlīgs;
- ❖ visām sugām to apsaimniekošana netieši tiek vērtēta medījamo dzīvnieku nodarīto postījumu kontekstā, kas ir viens no “Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes 2015.–2020.gadam”³⁴ definētajiem politikas rezultātīvajiem rādītājiem. Tas paredz, ka medījamo dzīvnieku nodarītie postījumi 2018. un 2020.gadā nav vairāk par 0,15 % no meža platības un 1% no lauksaimniecībā izmantojamās zemes, kas pieteikta atbalstam vienotajam platību maksājumam.

Apkopojums par normatīvajos aktos un politikas plānošanas dokumentos noteiktajiem medījamo sugu apsaimniekošanas mērķiem un galvenajiem veicamajiem pasākumiem sniegts 3.attēlā.

3.attēls. Medījamo sugu apsaimniekošanas mērķi un apsaimniekošanas pasākumi.

Lielie plēsēji ir Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamās sugas, attiecībā uz kuru aizsardzību Eiropas Savienības normatīvais regulējums izvirza stingrākas prasības, un par šo sugu aizsardzību vērojama pastiprināta sabiedrības uzmanība, tāpēc revīzijā atsevišķi vērtējam medījamo lielo plēsēju sugu (pelēkā vilka un Eirāzijas lūša) apsaimniekošanu, un tas ietverts revīzijas ziņojuma pirmajā daļā, bet otrajā sadaļā skatīta pārnodzī (aļņu, staltbriežu, stirnu) un pārējo medījamo sugu apsaimniekošanu.

Par sugu apsaimniekošanu atbildīgās iestādes un to galvenās funkcijas un uzdevumi

Latvijā par atbildību par sugu apsaimniekošanu ir sadalīta starp divām ministrijām un to padotības iestādēm.

Vadošā valsts pārvaldes iestāde vides aizsardzības jomā ir Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija.³⁵ Valsts dabas aizsardzības politikas īstenošanu sugu un biotopu aizsardzības jomā nodrošina vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra pakļautībā esošā tiešās pārvaldes iestāde Dabas aizsardzības pārvalde³⁶.

Sugu aizsardzības nodrošināšana ir cieši saistīta ar meža nozari un medībām. Vadošā valsts pārvaldes iestāde meža nozarē ir Zemkopības ministrija³⁷, savukārt Valsts meža dienests ir zemkopības ministra pakļautībā esošā tiešās pārvaldes iestāde, kuras darbības mērķis ir nodrošināt meža un meža nozares ilgtspēju, tajā skaitā medījamo dzīvnieku sugu apsaimniekošanas pasākumus³⁸.

Apkopojums par iepriekš minēto institūciju galvenajām funkcijām un uzdevumiem sniegts 1.tabulā.

1.tabula. Par sugu apsaimniekošanu atbildīgo iestāžu galvenās funkcijas un uzdevumi³⁹.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija	Zemkopības ministrija
- izstrādā, organizē un koordinē politikas īstenošanu vides aizsardzības jomās, tajā skaitā vides kvalitātes uzlabošanas, dabas aizsardzības, dabas resursu saglabāšanas un ilgtspējīga izmantošanas jomā; - izstrādā vides kvalitātes normatīvus, vides kvalitātes normatīvu ieviešanas programmas; - veicina tādu pasākumu integrēšanu citu nozaru politikas plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos, kas vērsti uz vides aizsardzības politikas mērķu sasniegšanu; - vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs apstiprina sugu un biotopu aizsardzības plānus.	- izstrādā meža nozares politiku medību un medību resursu ilgtspējīga apsaimniekošanas jomā; - organizē un koordinē likumu un citu normatīvo aktu īstenošanu meža nozares politikas jomā; - zemkopības ministrs apstiprina metodiku medījamo dzīvnieku populācijas stāvokļa novērtēšanai un pieļaujamo nomedīšanas apjomu noteikšanai.
Dabas aizsardzības pārvalde	Valsts meža dienests
- organizē un uzrauga sugu un biotopu aizsardzības plānu izstrādi un atjaunošanu, kā arī veicina minēto plānu ieviešanu; - organizē īpaši aizsargājamo sugu, to dzīvotņu, kā arī īpaši aizsargājamo biotopu optimālus uzturēšanas un atjaunošanas, kā arī aizsardzības pasākumus; - sagatavo informāciju sabiedrībai un Eiropas Komisijai par Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamām sugām, kā arī par īpaši aizsargājamo sugu indivīdu iegūšanu; - plāno un organizē nepieciešamos dabas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumus aizsargājamās teritorijās un mikroliegumos; - kontrolē aizsargājamo teritoriju, sugu un biotopu, kā arī mikroliegumu aizsardzību regulējošo normatīvo aktu ievērošanu; - saskaņā ar dabas aizsardzību regulējošajiem normatīvajiem aktiem izsniedz un anulē atļaujas, kā arī aptur to darbību, sniedz atzinumus un saskaņojumus dabas aizsardzības jomā; - koordinē un veic aizsargājamās teritorijās zinātniskos pētījumus un monitoringu dabaszinātņu jomā, apkopo un glabā zinātnisko pētījumu rezultātus un monitoringa datus, uzkrāj un apkopo informāciju par veiktajiem, notiekošajiem un nepieciešamajiem dabas aizsardzības pasākumiem aizsargājamās teritorijās un mikroliegumos.	- izsniedz normatīvajos aktos noteiktās apliecības, licences, apliecinājumus un citus dokumentus; - kārtro Meža valsts reģistru; - novērtē medījamo dzīvnieku populācijas stāvokli un reģistrē medību iecirkņus; - nosaka pieļaujamās nomedīšanas apjomus; - eksaminē medniekus, medību vadītājus, izsniedz mednieka vai medību vadītāja apliecības; - kārtro mednieku un medību vadītāju reģistru; - pieņem lēmumus, sniedz atzinumus, sastāda aktus un protokolus par normatīvo aktu pārkāpumiem saistībā ar meža apsaimniekošanu un izmantošanu, ugunsdrošību un medības reglamentējošiem normatīvajiem aktiem.

Kuras sabiedrības grupas skar medījamo sugu apsaimniekošana?

Dabas aizsardzības interešu un sociāli ekonomisko interešu līdzsvarotība ir viens no Vides politikas pamatnostādnēs definētajiem mērķiem 2014.–2020.gadam⁴⁰. Uz mērķi samazināt pretrunas starp medību saimniecību un citu nozaru interesēm, nosakot medīšanas apjomus, norāda Medību likums⁴¹.

Ar medījamo sugu apsaimniekošanas jautājumiem vairāk vai mazāk saistīts plašs ieinteresēto pušu loks gan ar krasi atšķirīgām, gan līdzīgām interesēm (skat. 4.attēlu).

4.attēls. Sabiedrības grupas, kuru intereses skar medījamo sugu apsaimniekošana.

Zaudējumi meža īpašniekiem un lauksaimniekiem

Meža īpašnieku un lauksaimnieku interese attiecībā uz medījamām sugām pamatā saistīta ar šo sugu nodarītajiem postījumiem.

Kopējā meža platība Latvijā ir 3,32 milj.ha, no tiem 49% ir valsts meži, ko kā tiesiskais valdītājs pārvalda AS “Latvijas valsts meži”, 51% meža platības pieder privātajiem meža īpašniekiem, pašvaldībām un citiem meža īpašniekiem. Postījumus mežam, visbiežāk jaunaudzēm, pamatā apgraužot to galotnes, nodara brieži un aļņi, kā arī zaķi un stirnas.

Saskaņā ar AS “Latvijas valsts meži” iesniegtajiem datiem ar katru gadu palielinās briežu dzimtas dzīvnieku postījumu apjoms, attiecīgi palielinās arī mežaudžu aizsardzības izmaksas. Jauno kociņu aizsardzībai tiek izmantoti dažāda veida augu aizsardzības līdzekļi jeb repelenti ar dzīvniekiem nepatīkamu aromātu vai garšu, ko dzīvnieks sajūt, apēdot apstrādāto stādu, kā arī jaunaudžu stumbru aizsargspirāles. AS “Latvijas valsts meži” mežaudžu aizsardzības izmaksas 2019.gadā bija 2 586 208 euro apmērā, kas, salīdzinot ar 2017.gadu, bija palielinājušās par 50%. Jāmin, ka izmaksu pieaugums saistīts ne tikai ar apstrādāto platību pieaugumu, bet arī ar repelentu izmaksu pieaugumu. Jaunaudžu aizsardzības pasākumu veikšanas nepieciešamību ietekmē arī blakus teritorijās esošā lauksaimnieciskā darbība, piemēram, rapšu lauki veicina pārnadžu koncentrēšanos tuvējās meža platībās, un attiecīgi tur ir jāveic intensīvāki jaunaudžu aizsardzības pasākumi.

Saskaņā ar Valsts meža dienesta apkopotajiem datiem postījumu pieaugums neparādās pašvaldībām un privātiem meža īpašniekiem piederošajos mežos, taču, kā norāda dienests, dati par postījumiem privātiem meža īpašniekiem piederošos mežos netiek pilnvērtīgi iegūti. Dati par postījumiem iepriekšējos trijos gados valsts un privātos mežos apkopoti 2.tabulā.

Lauksaimniecībai lielākos zaudējumus pavasarī un vasaras nogalē – ražas laikā – lauksaimniecības kultūraugu sējumiem nodara savvaļas medījamie dzīvnieki, īpaši staltbrieži un meža cūkas, savukārt vilki un suņi nodara postījumus mājlopiem, visbiežāk aitām. Dati par kultūraugiem nodarītajiem postījumiem netiek apkopoti, savukārt, kā apliecina Valsts meža dienesta dati, katru gadu pieaug mājlopiem nodarīto postījumu skaits (skatīt 2.tabulu)⁴².

2.tabula. Meža dzīvnieku nodarītie postījumi mežaudzēm un mājlopiem 2017.-2019.gadā.

Postījumu rādītājs	2017.gads	2018.gads	2019.gads
Postījumi valsts mežos, ha	8742	10 791	14 146
Postījumi pārējos mežos, ha	266	143	147
Nokostas, pazudušas, savainotas aitas	119	184	323

Datu avots: Valsts meža dienesta un AS “Latvijas valsts meži” dati.

Saskaņā ar nacionālo normatīvo regulējumu⁴³ īpašniekiem ir pienākums nodrošināt aizsardzības pasākumus pret iespējamiem medījamu dzīvnieku nodarītajiem postījumiem. Īpašumus var pasargāt, veicot preventīvus pasākumus un slēdzot līgumus ar medību tiesību lietotājiem par medībām savā īpašumā. Ja īpašnieks vai tiesiskais valdītājs nav medību tiesības nodevis citam medību tiesību lietotājam, tad atbildību par medījamu dzīvnieku radītajiem postījumiem uzņemas pats. Savukārt, ja medību tiesības ir nodotas citai personai, kompensēt medījamu dzīvnieku radītos postījumus zemes īpašnieks var prasīt medību tiesību lietotājiem. Savvaļas medījamu dzīvnieku nodarīto postījumu novērtēšanu vada pašvaldības. Zaudējumu apmēru nosaka tikai tādā gadījumā, ja postījumu vietā ir veikti aizsardzības pasākumi pret iespējamiem medījamu dzīvnieku kaitējumiem. Ja aizsardzības pasākumi nav veikti, komisija fiksē postījumu faktu un apjomu.

Norādāms, ka sava īpašuma aizsardzībai pret medījamu dzīvnieku postījumiem lauksaimniekiem ir pieejams valsts un Eiropas Savienības fondu finansējums, paredzot atbalstu apdrošināšanas pasākumiem pret postījumiem un sava īpašuma aizsardzības pasākumiem. Piemēram, Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai Investīciju pasākumos tiek atbalstīta aktivitāte – žogi pret plēsējiem, savukārt atbalsts Apdrošināšanas pasākumiem (kopējais programmas apjoms gadā ir vairāk kā 10 miljoni euro) tiek izmantots arī aitu ganāmpulku apdrošināšanai pret plēsēju postījumiem. Precīzas summas, cik līdzekļu izmantots tieši postījumu ierobežošanai, nav nosakāmas, jo no šīm programmām tiek finansēti arī citi pasākumi⁴⁴.

Sabiedrības drošība ceļu satiksmē

Meža dzīvnieku populācijas pieauguma un saimniecības darbības paplašināšanās dēļ meža dzīvnieki šķērso lielas teritorijas, tajā skaitā valsts un mazākas nozīmes autoceļus. Šādā situācijā var rasties un rodas satiksmes negadījumi. Ar drošību ir saistīta viena no galvenajām ceļu satiksmes dalībnieku interesēm attiecībā uz meža dzīvniekiem.

Foto avots: <https://sadursme.lv/ricibs-plans-ja-uz-cela-uzskrien-dzivnieks/>

Foto avots: <https://www.bauskaszive.lv/vietejas-zinas/sadursme-ar-dzivnieku-bojats-auto-155434>

Katru gadu notiek ceļu satiksmes negadījumi, kuros iesaistīti meža dzīvnieki, tādējādi tiek ievainoti un iet bojā cilvēki, dzīvnieki, tiek radīti bojājumi transporta līdzekļiem. Valsts meža dienesta un Valsts policijas dati liecina, ka negadījumu skaits pa gadiem ir mainīgs (skatīt 3.tabulā). Turklāt tie ir tikai oficiālās statistikas dati, kas visdrīzāk neatspoguļo pilnīgu ainu, jo nereti par sadursmi ar meža dzīvnieku Valsts policija un Valsts meža dienests netiek informēti.

Katru gadu konsekventi pieaug auto īpašniekiem radītie zaudējumi. 2019.gadā izmaksātās KASKO atlīdzības palielinājās par vairāk nekā 1,6 milj. euro, salīdzinot ar diviem gadiem iepriekš. Turklāt, kā norāda apdrošināšanas kompānijas, KASKO apdrošināšana ir tikai daļai iedzīvotāju (pēc ļoti aptuvenas aplēses – 1/3), pārējie šos zaudējumus sedz paši⁴⁵. Ievērojot to, ka 2018.gadā bija reģistrētas 1500 sadursmes ar dzīvniekiem, tautsaimniecībai no transporta līdzekļu sadursmēm ar meža dzīvniekiem tika radīti zaudējumi 6,5 miljonu euro apmērā⁴⁶.

3.tabula. Ceļu satiksmes negadījumu ar meža dzīvniekiem un cietušo skaits 2017.-2019.gadā.

Ceļu satiksmes negadījumu rādītājs	2017.gads	2018.gads	2019.gads
Automašīnu notriekto dzīvnieku skaits ⁴⁷	1773	1243	2001
Uz valsts autoceļiem sadursmē ar meža dzīvniekiem izraisīto avāriju skaits, tajā skaitā:	504	536	509
cietušo skaits	60	75	40
bojāgājušo skaits		2	1
KASKO apdrošināšanas gadījumu skaits, kur bijusi sadursme ar dzīvniekiem	2669	3195	3471
KASKO izmaksātās atlīdzības, euro	4 432 203	5 458 747	6 123 744

Datu avots: Valsts meža dienesta, Valsts policijas un apdrošināšanas kompāniju dati.⁴⁸

Ik pa laikam tiek aktualizēts jautājums par dzīvnieku žogu uzstādīšanu gar ceļa malām, lai mazinātu ceļu satiksmes negadījumu skaitu. Kā norāda AS “Latvijas Valsts ceļi” Latvijā dzīvnieku žogi ir uzstādīti gar trijiem galvenās nozīmes valsts ceļiem posmos ar kopējo garumu virs 60 kilometriem (dati par 2018.gadu). Salīdzinājumam – Igaunijā gar valsts ceļiem dzīvnieku žogi ir uzstādīti 12 kilometru garumā, savukārt Lietuvā – vairāk kā 650 kilometru garumā⁴⁹.

Medību saimniecības raksturojums, medību tiesību lietotāju intereses un pienākumi

Latvijā ir apmēram 21 tūkstoši aktīvo mednieku (piemēram, 2018./2019.gada medību sezonā sezonas kartes bija izņēmuši 21 299 mednieki), starp kuriem neliela daļa – 1,5% – ārvalstu mednieki jeb viesmednieki⁵⁰.

Saskaņā ar Medību likumu⁵¹ medību tiesības ir zemes īpašniekiem vai tiesiskajiem valdītājiem, kuru zemes gabalā atrodas medību platības. Medību tiesības zemes īpašnieks vai tiesiskais valdītājs var izmantot pats vai nodot citai personai, slēdzot līgumu ar medību tiesību lietotāju.

Saskaņā ar Medību likumu⁵² medību tiesību lietotāja pienākums ir nodrošināt medību resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu – medījamo dzīvnieku populācijas un apdzīvotās vides un ar to saistīto dabas resursu apsaimniekošana tādā veidā, lai saglabātu medību resursu bioloģisko daudzveidību un atjaunošanās spēju, nodrošinot medību resursus nākamajām paaudzēm, kā arī veicinātu medījamo dzīvnieku aizsardzību, ņemot vērā saimnieciskās, sociālās un vides intereses un neapdraudot dabas aizsardzības pasākumu īstenošanu medījamo dzīvnieku sugu izplatības teritorijā. Medību tiesību lietotāju pienākumus nosaka arī ar zemes īpašniekiem noslēgtie līgumi par medību tiesību nomu, kas paredz, piemēram, medniekiem izpildīt tiem noteiktos medību limitus, piebarot dzīvniekus un uzturēt medību infrastruktūru (medību torņus, izveidojot šaušanas stidziņas, gājēju tiltus vai laipas) savās medību platībās.

Lai varētu medīt, medniekiem jāveic valsts nodevas maksājumi Ministru kabineta noteikumos⁵³ noteiktā apmērā par mednieka sezonas kartes un medību atļaujas izsniegšanu, mednieku un medību vadītāju kandidātu eksaminācija, mednieka apliecības un medību vadītāja apliecības izsniegšanu. Iepriekšējos trijos gados kopējie ieņēmumi valsts budžetā par minētajiem nodevu maksājumiem bija vidēji 518 tūkstoši *euro* gadā. Revīzijas laikā tika sniegta informācija, ka valsts nodevu apmēru par Valsts meža dienesta sniegtajiem pakalpojumiem ir plānots palielināt.

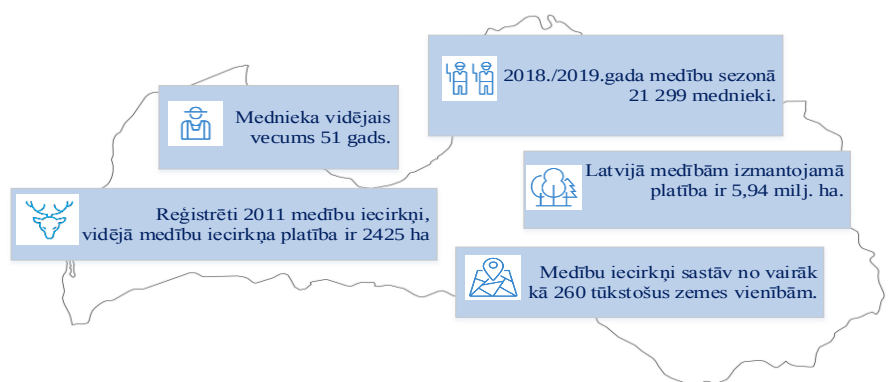
Par valstij piederošo meža zemju izmantošanu līgumu ar medību tiesību lietotāju slēdz valsts meža zemes turētājs, kas lielākoties ir AS “Latvijas valsts meži”. Kārtību, kādā nosaka maksu par medību tiesību izmantošanu valstij piekrītošās vai piederošās medību platībās nosaka speciāli Ministru kabineta noteikumi⁵⁴. Saskaņā ar AS “Latvijas valsts meži” datiem iepriekšējos trīs gados ieņēmumi no medību tiesību nomas bija vidēji 620 tūkst.*euro* gadā.

Lai medītu noteiktas sugas dzīvniekus, ir nepieciešamas pietiekami lielas medību platības (minimālās medību platības katrai sugai noteiktas Medību likumā), tāpēc medību tiesību lietotājs (parasti mednieku biedrība) slēdz līgumus ar vairākiem zemes īpašniekiem, veidojot medību iecirkņus – vienlaidu medību platības, kuru apsaimnieko viens medību tiesību lietotājs. Ievērojot, to, ka vairāki medību iecirkņi platību ziņā nav pietiekami lieli kāda limitētā dzīvnieka medīšanai, medību klubi dažkārt slēdz sadarbības līgumus un apvieno savus medību iecirkņus.

Meža valsts reģistrā ir reģistrēti 2011 medību iecirkņi, kuri sastāv no vairāk nekā 260 tūkstošiem zemes vienību (lielākais zemes vienību skaits vienā medību iecirknī sasniedz 1660 zemes vienību) un kuru īpašnieki relatīvi bieži mainās. Tā kā medību tiesību līgumus un visas izmaiņas līgumos Valsts meža dienests reģistrē Meža valsts reģistrā, kā norāda Valsts meža dienests šādu izmaiņu veikšana rada ievērojamu administratīvo slodzi.

Kopumā ir vērojama medību iecirkņu skaita samazināšanās, kas izskaidrojama ar iecirkņu apvienošanu – nedaudz pieaugot iecirkņu skaitam ar platību virs 2500 ha. Tomēr joprojām lielāko īpatsvaru veido medību iecirkņi, kuru platība ir mazāka par 100 ha.

Kā norāda nozares speciālisti šādos mazos medību iecirkņos nav iespējams nodrošināt profesionālu medību saimniecību. Kopumā Latvijā pastāvošā medību saimniecība ir sadrumstalota un tās darbības administrēšana prasa lielu Valsts meža dienesta resursu patēriņu.

Kā liecina publiski pieejamā un revidentiem sniegtā informācija, par trūkumiem pastāvošajā sistēmā liecina arī konfliktu situācijas starp medību tiesību lietotājiem un meža (zemes) īpašniekiem, starp medību klubiem vai arī medību klubu iekšienē par medību platībām, finanšu un citiem jautājumiem. Tādējādi tiek pārtraukti medību tiesību nomas līgumi, notiek tiesvedības procesi starp zemes īpašniekiem un medību tiesību lietotājiem, kā arī pēdējos gados ir bijuši vairāki gadījumi, kad medību klubi savstarpējās attiecības risina “reiderisma” ceļā⁵⁵.

Lai uzturētu medību saimniecību, medību klubiem ir nepieciešams nodrošināt gan attiecīgu administratīvo, gan finansiālo struktūru. Pamatā finansējums tiek gūts no medību kluba biedru naudas un/vai citiem kluba noteiktiem maksājumiem (piemēram, par dzīvnieka nometīšanu papildus valsts noteiktajai maksai par marķieri medību kluba iekšienē ir noteiktas dažāda veida soda naudas par perspektīva trofejas dzīvnieka nometīšanu, ieņēmumi tiek gūti, arī organizējot komercmedības citu klubu vai ārvalstu medniekiem u.c.).

Ir veikts pētījums⁵⁶ par medību saimniecības ekonomiskajiem aspektiem, kurā pētījuma autors norāda, ka ar medībām saistīto pakalpojumu kopējais apjoms 2019./2020. gada medību sezonā bija ne mazāks kā 35 miljoni *euro* jeb vidēji 1,6 tūkstoši *euro* uz mednieku gadā. Salīdzinoši 2016./2017.gada medību sezonā kopā iegūtas 4,1 tūkst.tonnu medījamo dzīvnieku gaļas un kopējie ieņēmumi no tās pielīdzināmi 9 milj.*euro*. Pētījuma autors arī secina, ka Latvijā ir līdzīga situācija kā citur Eiropā – mednieku izdevumi medību saimniecības uzturēšanā pārsniedz ieņēmumus no medību resursu izmantošanas.

Jānorāda, ka ne vienmēr sabiedrība atbalsta medniekus un medību saimniecību. Piemēram, plašu rezonansi sabiedrībā izraisīja lūšu nometīšana 2016.gadā. Problēmas ar atšķirīgu ētikas izpratni mednieku vidū atzīst arī medību nevalstiskās organizācijas, aicinot medniekus trofejas nefotografēt, tādējādi izrādot cieņu pret medījumu.⁵⁷ 2018.gadā ir apstiprināts Latvijas mednieku ētikas kodekss, kura mērķis ir nostiprināt vispārpieņemtās rīcības un uzvedības normas, tādējādi veicinot medniecības attīstību, mednieku kopienas stiprināšanu, sabiedrības izpratni par medībām kā tradicionālu, veselīgu, kā arī videi, dabai un sabiedrībai nepieciešamu nodarbi⁵⁸.

Konferences “Medības 2018” ietvaros tika prezentēts pētījums par sabiedrības attieksmi pret medniekiem un savvaļas dzīvniekiem⁵⁹. Pētījuma ietvaros internetā tika aptaujāti 1600 respondenti, un konstatēts, ka lielākā daļa ne-mednieku (58%) un gandrīz visi mednieki (98%) uzskata, ka savvaļas dzīvnieku medības ir pieļaujamas. Tomēr attieksme pret medniekiem no ne-mednieku vidus tikai 38% bija pozitīva, bet 26% ne-mednieku attieksme pret medniekiem bija negatīva un 36% – neitrāla. Šis pētījums gan tika kritizēts sakarā ar to, ka aptaujas anketas tika izplatītas pamatā medību organizācijām.

Par to, vai medības medniekiem ir vaļasprieks, ekskluzīva nodarbe, viens no iztikas avotiem vai pienākums, un kas no tā ir primārs, diskusijas un strīdi ir bijuši vienmēr. Lielas mednieku organizācijas vadītājs medības plašsaziņas līdzekļos raksturo šādi:

*“..medības mūsdienu sabiedrībā – tas ir vides apsaimniekošanas veids, kas nodrošina medījamo sugu dzīvnieku populāciju stabilitāti ilgtermiņā, sabalansējot to ar sabiedrības drošību, lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību. Turklāt tas tiek finansēts no mednieku maciņa.”*⁶⁰

Nenoliedzami, medniekiem ir nozīmīga loma medījamo dzīvnieku sugu apsaimniekošanā un reģionu ekonomikas uzturēšanā. Vienlaikus nav noliedzams arī tas, ka vēlme iegūt medījumu (gaļu) un/vai trofejas, kā arī citi aspekti arīdzian ir būtiska medību pamatinterese.

Medības ir efektīvs līdzeklis konkrētu sugu populācijas ierobežošanai, kad tā rada būtiskus postījumus, tajā pašā laikā nereti medniekiem tiek pārmesta primāri savu (medību klubu) interešu nodrošināšana. Piemēram, medniekiem tika pārmesti nepietiekami veiktie meža cūku populācijas ierobežošanas pasākumi Āfrikas cūku mēra laikā, kas radīja būtiskus zaudējumus tautsaimniecībai. Rezultātā Āfrikas cūku mēris Latvijā nav apkarots joprojām un tā profilakses un apkarošanas pasākumiem izlietoti vairāk nekā 13,32 miljoni *euro*⁶¹. Vienlaikus meža cūku populācija kopš Āfrikas cūku mēra uzliesmojuma 2014.gada janvārī ir samazinājusies vairāk nekā trīs reizes⁶², pateicoties arī mednieku veiktajiem pasākumiem populācijas ierobežošanai.

REVĪZIJAS SECINĀJUMI, KONSTATĒJUMI UN IETEIKUMI

Īpaši aizsargājamo sugu – Eirāzijas lūša un pelēkā vilka – populāciju apsaimniekošana

Eiropas Savienībā dzīvo piecas lielo plēsēju sugas: brūnais lācis, āmrija, vilks un divas lūšu sugas – Eirāzijas lūši un Ibērijas lūši. Kontinentālajā Eiropā ir 8000 – 9000 Eirāzijas lūšu un 17 000 vilku⁶³. Atšķirībā no Amerikas Savienotajām Valstīm, Kanādas vai Krievijas Eiropas Savienības dalībvalstīs ir ļoti apdzīvotas un tām trūkst lielu teritoriju, un tas apgrūtina lielo plēsēju sugu saglabāšanos⁶⁴. Lielo plēsēju populācijas sastāv no dažiem desmitiem indivīdu līdz vairākiem tūkstošiem, šķērsojot pat piecu Eiropas Savienības valstu robežas. Eirāzijas lūša un vilka sugu populācijas stāvokli Eiropas Savienības dalībvalstīs skatīt 1.pielikumā⁶⁵.

Eiropas mērogā lielie plēsēji ir apdraudētas, īpaši aizsargājamas sugas. Eiropas Savienības ietvaros sugu aizsardzību nosaka **Eiropas Padomes 1992.gada 21.maija direktīva 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (turpmāk – Dzīvotņu direktīva)**. Direktīvas mērķis ir sekmēt bioloģisko daudzveidību, aizsargājot dabiskās dzīvotnes un savvaļas faunu un floru Eiropā esošajā dalībvalstu teritorijā⁶⁶.

Dzīvotņu direktīva kopā ar Eiropas Parlamenta un Eiropas Padomes 2009.gada 30.novembra direktīvu 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību (turpmāk – Putnu direktīva) veido Eiropas Savienības dabas aizsardzības likumdošanas pamatu un ir tiesisks līdzeklis, lai Eiropas Kopienas valstīs izveidotu vienotu sistēmu to savvaļas augu un dzīvnieku sugu, kā arī dabisko biotopu aizsardzībai, kuru saglabāšana ir visu Eiropas Savienības dalībvalstu interesēs.

Katrai dalībvalstij ir Eiropas Komisijas apstiprināts saraksts ar tām Eiropas Savienības nozīmes sugām, kuras ir sastopamas tās teritorijā un par kuru aizsardzību savā teritorijā tā ir atbildīga. Katrai no šajā sarakstā iekļautajām sugām dalībvalstīm jānodrošina pietiekama aizsardzība un labvēlīgs aizsardzības statuss, kā arī reizi sešos gados jāsapatavo ziņojums par pasākumiem, kas veikti abu direktīvu ieviešanā. Kopš Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā aizsargājamo sugu aizsardzības stāvoklis Latvijā izvērtēts un atbilstošs ziņojums iesniegts Eiropas Komisijai 2007., 2013. un 2019.gadā (turpmāk – Latvijas ziņojums Eiropas Komisijai). Visu dalībvalstu ziņojumi ir pieejami Eiropas Vides aģentūras mājaslapā⁶⁷.

Viens no būtiskākajiem rādītājiem, kas Eiropas Savienības dalībvalstīm ir jānorāda ziņojumā, ir īpaši aizsargājamo sugu populācijas lielums jeb dzīvnieku skaits. Atšķirībā no citām valstīm Latvijas ziņojumā Eiropas Komisijai ir norādīti divi būtiski atšķirīgi lūša un vilka populācijas lielumi. Savu šo sugu populācijas vērtējumu sniedz Valsts meža dienests, un ziņojumā iekļauts populācijas vērtējums, ko sniedz eksperts. Ņemot vērā minēto, revīzijā detalizēti skatījāties katru no šiem vērtējumiem.

Valsts meža dienesta medījamo lielo plēsēju populācijas stāvokļa novērtējums

Vides aizsardzības likums nosaka, ka vides monitoringa mērķis ir noteikt vides stāvokli, izvērtēt tendences un perspektīvu, izstrādāt vides politikas pasākumus un novērtēt līdzšinējo pasākumu lietderību un efektivitāti⁶⁸.

Datu iegūšanu par populāciju stāvokli:

- ❖ **īpaši aizsargājamām** (nemedījamām) sugām saskaņā ar Sugu un biotopu aizsardzības likumu nodrošina Dabas aizsardzības pārvalde, kā arī zinātniskās institūcijas vai konkursa kārtībā izvēlētas nevalstiskās organizācijas⁶⁹;
- ❖ **ierobežoti izmantojamām** (medījamām) **īpaši aizsargājamām** sugām un sugām, kurām nav noteikts īpaši aizsargājams statuss, saskaņā ar Medību likumu - Valsts meža dienests. Dienests veic populācijas stāvokļa novērtējumu 20 medījamām sugām, tajā skaitā ierobežoti izmantojamām īpaši aizsargājamām sugām – vilkam, lūsim, meža caunai, seskam, baltajam zaķim un vairākām putnu sugām – mednim, mežirbei, rubenim un meža zosij.

Atšķirībā no Sugu un biotopu aizsardzības likumā lietotās terminoloģijas, kas paredz veikt “monitoringu”, Medību likums deleģējis Valsts meža dienestam veikt medājamo dzīvnieku sugu “populācijas stāvokļa novērtējumu”⁷⁰. Revīzijā secinājām, ka iepriekš minētie **normatīvie akti nenosaka, vai un kā populācijas stāvokļa novērtējums atšķiras no sugu monitoringa un tam normatīvajos aktos izvirzītām prasībām.**

Lai arī revidentu ieskatā Dabas aizsardzības pārvalde un Valsts meža dienests pēc būtības iegūst un analizē datus par sugām vienotam mērķim – pārliecināties par sugu stāvokli –, kā arī Eiropas Komisijas dokumentos, dažāda veida pētījumos tiek lietots termins “monitorings”, revīzijā attiecībā uz Valsts meža dienesta veikto novērtējumu tiks lietots Medību likumā lietotais termins “populācijas stāvokļa novērtējums”.

Revīzijā kopumā bija apgrūtināši gūt informāciju par Valsts meža dienesta veiktā medājamo sugu populācijas stāvokļa novērtējumu, jo atšķirībā no Dabas aizsardzības pārvaldes Valsts meža dienests nesagatavo visaptverošu dokumentu par populācijas stāvokļa novērtējuma ietvaros konstatēto, iegūto datu analīzi un tās rezultātiem.

Valsts meža dienesta veiktais lielo plēsēju populācijas stāvokļa novērtējums pamatā balstās uz vēsturiski – pirms vairāk nekā 20 gadiem – izveidotu novērtēšanas modeli, laikā, kad Valsts meža dienestā bija būtiski atšķirīga struktūra un pieejamie cilvēkresursi. Atzinīgi vērtējami dienesta uzsāktie pasākumi esošās populācijas stāvokļa novērtēšanas metodes pilnveidošanai. Vienlaikus revīzijā konstatētais joprojām norāda uz būtiskiem trūkumiem esošajā pieejā.

Zemkopības ministrijas kārtība, kas nosaka, kā Valsts meža dienestam jāveic medājamo sugu populācijas stāvokļa novērtējums, nesniedz skaidru priekšstatu par novērtējuma veikšanas kārtību un piemēroto novērtēšanas metodiku, kā arī nav nodrošinājusi, lai vairāk nekā 300 mežziņiem būtu vienota izpratne un pieeja, veicot populācijas novērtējumu savā atbildībā esošajās uzskaites vienībās.

Valsts meža dienesta iegūto **datu par lielo plēsēju populācijas stāvokli ticamība nav pārbaudāma**, jo pamatā ik gadu lielo plēsēju populācijas novērtējums virsmežniecībās tiek balstīts uz iepriekšējā gada populācijas novērtējuma datiem, veicot izmaiņas, kas nav izsekojamas un nenodrošina datu pārbaudes iespējas. **Gadiem veicot šādu populācijas stāvokļa novērtējumu, pastāv visai liela varbūtība, ka dienesta noteiktais populācijas lielums arvien vairāk atšķiras no situācijas dabā.** Valsts kontroles ieskatā, procesam - no datu iegūšanas, apkopošanas un interpretēšanas līdz gala skaitlim – būtu jābūt izsekojamam, pārbaudāmam un salīdzināmam. Iztrūkstot vai apšaubot kādu no posmiem, ir apšaubāms populācijas gala novērtējums.

Var piekrist Valsts meža dienesta viedoklim, ka dzīvnieku skaits saskaņā ar Zemkopības ministrijas kārtību ir tikai viens no astoņiem kritērijiem, kas jāņem vērā, novērtējot sugas populāciju, taču, revidentu ieskatā, skaits nevar būt atrauts no pārējiem kritērijiem, gluži otrādi – tam būtu jābūt ciešā korelācijā ar citiem kritērijiem.

Neskatoties uz virkni starptautisko un vietējo ekspertu **sniegtajiem ieteikumiem, līdz šim nav veikti pasākumi kopīgai lielo plēsēju Baltijas populāciju pārvaldībai, definējot vienotus nepieciešamos pasākumus monitoringa metožu harmonizēšanai**, tādējādi veicinot izpratni par lielo plēsēju kā vienotas Baltijas populācijas vērtību. Šādu pasākumu īstenošanas nepieciešamību Valsts kontrolei apstiprināja arī Igaunijas Vides aģentūra.

Zemkopības ministrijas kārtība medājamo dzīvnieku populāciju stāvokļa novērtēšanai

Medību likums⁷¹ paredz, ka medājamo dzīvnieku populācijas stāvokli novērtē atbilstoši zemkopības ministra apstiprinātai metodikai. 2018.gadā zemkopības ministrs ir apstiprinājis kārtību “Medājamo dzīvnieku populāciju stāvokļa novērtēšanas un pieļaujamā nomedīšanas apjoma noteikšanas metodika” (turpmāk – Zemkopības ministrijas kārtība)⁷².

Lai monitoringa dati būtu ticami, jābūt stingriem kritērijiem un normatīviem, pēc kuriem datus analizēs. Pretējā gadījumā dati nav ticami un iegūtos datu apstrādes rezultātus nevar izmantot korektu zinātniski pamatotu secinājumu izdarīšanai. Lai veiktu datu iegūvi ar monitoringa metodi, pirms datu ieguves jāizstrādā prasības, kas vienotas visiem datu vācējiem, tiem ir vienāda izglītība un datu vākšanas pieredze. Datim jāatbilst standartam, tas nozīmē, ka rezultātu var kontrolēt un uzraudzīt.

Izvērtējot Zemkopības ministrijas kārtībā noteikto medājamo sugu, tajā skaitā lielo plēsēju sugu populācijas stāvokļa novērtējuma metodiku, secinājām, ka minētā kārtība nenosaka:

- ❖ vai un kādos gadījumos jāveic dzīvnieku skaita noteikšana atbilstoši kādai no kārtībā uzskaitītajām dzīvnieku uzskaites metodēm; populācijas stāvokļa novērtējums tiek veikts uz katra gada 1.aprīli, taču nav noteikts, vai novērtējums balstās uz datiem, kas iegūti visa gada laikā, vai novērtēšana tiek veikta reizi gadā;
- ❖ prasības attiecībā uz iegūto datu fiksēšanu un dokumentāciju, kā arī neparedz datu pārbaudi;
- ❖ vai un kā tiek dokumentēti lēmumi par populācijas stāvokļa novērtējumu un tā izmaiņu tendencēm, kā arī, vai un kā meža īpašnieki un medību tiesību lietotāji tiek iesaistīti populācijas stāvokļa novērtēšanā, tostarp minēto personu sniegto apgalvojumu pierādīšanas pienākums un dokumentēšana.

Uz zināmu nenoteiktību, kas virsmežniecībās pieļauj piemērot atšķirīgu pieeju, norādīja arī Valsts meža dienesta atbildīgie darbinieki. Pārrunājot Zemkopības ministrijas kārtībā noteiktos principus, Zemkopības ministrija intervijā revidentiem sniedza skaidrojumu⁷³:

metodika/principi radušies krietni senāk, pēc tiem jau strādāja "krievu laikos", kad viena mežziņa pārraudzībā bija 900ha, kad varēja to pārstaigāt katru dienu un pieskatīt katru dzīvnieku mežā. Jau 2015.gadā metodika bija pilnīgi pārrakstīta, tā ir projekta līmenī, taču Valsts meža dienestam neveicas tik raiti ar informācijas tehnoloģiju ieviešanu, lai to ieviestu.

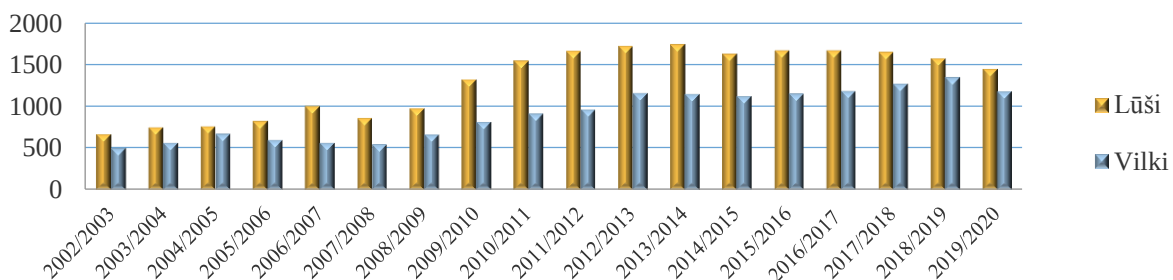
Vēršam uzmanību, ka Dabas aizsardzības pārvaldes mājaslapā ir publicēta 2013.gada ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo zīdītāju monitoringa metodika⁷⁴, kurā noteiktā pieeja atšķiras no Zemkopības ministrijas kārtībā noteiktās⁷⁵, tādējādi vēl vairāk apgrūtinot gūt skaidru priekšstatu par faktiski Valsts meža dienesta šobrīd un iepriekšējos gados piemēroto sugu novērtēšanas metodiku.

Normatīvais akts⁷⁶ nosaka, ka par vides monitoringa datu un sniegtās informācijas patiesumu un precizitāti ir atbildīgs vides monitoringa organizētājs. Par vides monitoringu atbildīgā iestāde sagatavo un ievieto iestādes mājaslapā internetā gada pārskatu par veiktā monitoringa rezultātiem.

Atšķirībā no Dabas aizsardzības pārvaldes, kuras mājaslapā ir publiski pieejamas no 2015.gada visu pārvaldes organizēto īpaši aizsargājamo sugu monitoringa atskaites⁷⁷, Valsts meža dienests nesagatavo ik gadu visaptverošu dokumentu par populācijas stāvokļa novērtējumā piemēroto metodi, iegūto datu analīzi un tās rezultātiem. Tādējādi sabiedrībai šādi gada pārskati par monitoringa rezultātiem nav pieejami. Norādāms, ka dažādās darba grupās Valsts meža dienestam tiek pausti pārmēti un lūgts uzrādīt datus, pamatojoties uz kuriem veidojas dienesta gala populācijas aprēķins, tomēr šāda informācija nav sniegta.

Lielo plēsēju sugu populācijas skaita novērtēšana

Saskaņā ar Valsts meža dienesta revīzijā iesniegtajiem lielo plēsēju – vilku un lūšu – sugu populācijas stāvokļa novērtējuma datiem vilku skaita dinamika pēdējos gados vērtējama kā vienmērīga, kamēr lūšu skaits ar katru gadu nedaudz samazinās. Valsts meža dienesta novērtēto lūšu un vilku populācijas dinamika no 2002./2003.gada līdz 2019./2020.gada medību sezonai atspoguļota 5.attēlā. Valsts meža dienesta novērtējums kā oficiālie dati tiek norādīti arī Centrālās statistikas pārvaldes pārskatos un Latvijas ziņojumos Eiropas Komisijai.

5.attēls. Lūšu un vilku populācijas stāvokļa dinamika no 2002./2003.gada līdz 2019./2020.gada medību sezonai (dati pirms medību sezonas sākuma).

Ņemot vērā iepriekš minēto, ka Zemkopības ministrijas kārtībā populācijas novērtēšanas metodika nav skaidri noteikta, lūdzām Valsts meža dienestu sniegt informāciju par dienestā piemēroto medījamo sugu, tajā skaitā lielo plēsēju populācijas stāvokļa novērtējuma metodiku. Kā norādīja Valsts meža dienests⁷⁸:

dzīvnieku, tajā skaitā lūšu un vilku, skaita uzskaitē Valsts meža dienestā pēdējos gados nav veikta cilvēkresursu trūkuma dēļ. Attiecībā uz lūšiem un vilkiem uz katra gada 1.aprīli tiek novērtēts to skaits, pamatojoties uz iepriekšējā gada rādītājiem (noteikto skaitu). Saskaņā ar kārtību šādos gadījumos, ievērojot populācijas pārmaiņu tendences, vilku un lūšu skaits tiek ekstrapolēts, piemērojot atbilstošus koeficientus.

Saskaņā ar Zemkopības ministrijas kārtībā⁷⁹ noteikto skaita grafiska ekstrapolēšana notiek:

- saskaņā ar novērtētajām populācijas pārmaiņu tendencēm (populācija samazinās, saglabājas vai palielinās), kas pamatotas ar trīs kārtībā noteiktiem kritērijiem⁸⁰;
- ekstrapolēšanā piemēro atbilstošus koeficientus: dzīvnieku skaits samazinās – $\leq 0,9$; dzīvnieku skaits saglabājas – $0,91-1,10$; dzīvnieku skaits palielinās – $1,11-1,25$.

Lielo plēsēju populācijas stāvokļa novērtējums Valsts meža dienestā tiek veikts divos posmos:

- ❖ **pamatā populācija tiek novērtēta Valsts meža dienesta desmit virsmežniecībās** - to veic vairāk nekā 300 Valsts meža dienesta mežziņi un vecākie mežziņi katrs savā teritoriālajā uzskaites vienībā (kopā visās virsmežniecībās ir 448 uzskaites vienības). Pamatā mežziņu un vecāko mežziņu iesniegtos datus par visām uzskaites vienībām apkopo virsmežniecības inženieris medību jautājumos, datus apstiprina virsmežzinis;
- ❖ **Valsts meža dienesta Medību daļa** apkopo datus par virsmežniecībās veikto novērtējumu un nepieciešamības gadījumā, pamatojoties uz mežziņu, medību tiesību lietotāju, meža īpašnieku un jebkura sabiedrības locekļa iesūtītajiem izplatības datiem – informāciju par dzīvnieku klātbūtnes pazīmēm, kopā ar virsmežniecības atbildīgo darbinieku vienojas par datu korekciju.

Kārtību, kādā Valsts meža dienestā tiek veikts lielo plēsēju populācijas stāvokļa novērtējums, revīzijā skatījāmajos izlases veidā izvēlētajās trijās virsmežniecībās, pārrunājot virsmežniecībās izveidoto kārtību un virsmežniecībā noteikto dzīvnieku skaitu ar mežziņiem, vecākajiem mežziņiem, inženieriem un virsmežziņiem.

Saskaņā ar intervijās sniegto informāciju pamatā ikgadējais dzīvnieku skaits tiek balstīts uz iepriekšējā gada rezultātiem, ņemot vērā izmaiņas, kas balstītas uz mežziņa vizuāliem novērojumiem gada laikā konkrētajā uzskaites vienībā, kā arī ņemot vērā meža īpašnieku un mednieku sniegto informāciju par novērojumiem un postījumiem.

Secinājām, ka virsmežniecībās ir atšķirīga pieeja, kādā tika organizēta dzīvnieku skaita novērtēšana. Piemēram, divās virsmežniecībās sākotnēji atbildīgie darbinieki nosaka dzīvnieku skaitu katrā uzskaites vienībā, kas tālāk tiek apspriests ar medību tiesību lietotājiem, meža īpašniekiem; citā virsmežniecībā populācijas novērtējums pamatā tiek balstīts uz medību tiesību lietotāju iesniegtajiem datiem (medību tiesību lietotājiem tiek izsūtītas aptaujas anketas) par viņu novērojumiem.

Vērtējot kārtību, kā tiek nodrošināta Zemkopības ministrijas kārtībā noteiktā skaita ekstrapolācija, secinājām, ka **teritoriālās uzskaites līmenī** (vienlaidus teritorija ar noteiktām dabā eksistējošām robežām, kurā ietver vienu vai vairākus pēc iespējas nedalītus medību iecirkņus, parasti viena mežziņa atbildībā ir vairākas teritoriālās uzskaites vienības, kas neaptver visu virsmežniecības teritoriju) **šāda ekstrapolācija nav piemērojama**. Piemēram, gadījumos, kad lielo plēsēju skaits, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, tiek palielināts no diviem uz četriem, palielinājums veido simts procentus, taču saskaņā ar kārtību ekstrapolācijai būtu jābūt 11 līdz 25%. Zemkopības ministrija revīzijas noslēgumā norādīja, ka ekstrapolācija ir piemērojama virsmežniecības līmenī. Jānorāda, ka Zemkopības ministrijas kārtībā nav precizēts teritoriālās uzskaites līmeņa piemērojums attiecībā uz lielajiem plēsējiem, šāds interpretējums netika sniegts arī revīzijas laikā.

Par monitoringa datu ticamību liecina datu ieguves atkārtojamības iespēja ar to pašu metodi, izslēdzot subjektīvu datu tulkošanas iespēju, tos pielāgojot pēc pētnieka vajadzības. Revīzijā virsmežniecībās konstatētais ļauj secināt, ka Valsts meža dienesta (virsmežniecībās) **lielo plēsēju populācijas novērtējuma dati nav pārbaudāmi**, jo:

- ❖ gadu no gada par pamatu dzīvnieku novērtējumam tiek izmantots iepriekšējā gadā noteiktais dzīvnieku skaits, **nav iespējams precīzi noteikt gadu, kas bijis “sākotnējais vai bāzes” gads, un iepazīties ar principiem un pieeju, kādā novērtējums veikts iepriekš;**

- ❖ gadījumos, kad dzīvnieku skaits tiek palielināts vai samazināts, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, netika sniegta skaidra pieeja, kas ļautu izsekot izmaiņu pamatojumam. Revīzijā tika norādīts, ka populācijas stāvokļa novērtēšanā tiek ņemta vērā informācija par virsmežniecības teritorijā nomedīto indivīdu dzimumu un vecumu, medību gaitu, fiksētajām vilku, lūšu klātbūtnes pazīmēm, uzbrukumiem mājlopiem, kas tiek salīdzināta ar iepriekšējām medību sezonām, kas ļauj noteikt populāciju tendences, kā arī tiek uzklausi mednieku, zemju īpašnieku un iedzīvotāju viedoklis par novērotajām populāciju tendencēm, **taču netika sniegti dokumenti vai norādīti konkrēti apsvērumi, kas pamatotu izmaiņas konkrētās uzskaites vienībās.**

Par līdz šim Valsts meža dienesta iegūto datu pārbaudāmību liecina arī zinātniskā institūta “Silava” vadošā pētnieka norādītais par to, ka Valsts meža dienesta datus nebija iespējams iesniegt starptautiskam pētījumam, jo dienesta iegūtie dati nav pārbaudāmi, tie uzskatāmi vairāk par novērojumiem⁸¹.

Ziņas par sugas izplatību (dzīvnieku klātbūtnes pazīmēm) un medību slodzi

Eiropas Savienības dalībvalstu ziņojumi paredz dalībvalstīm norādīt datus par īpaši aizsargājamo sugu izplatību. Valsts meža dienests no 2017./2018.gada medību sezonas ir uzsācis iegūt informāciju par vilku un lūšu sugas izplatību (dzīvnieku tieši novērojumi, pēdas, ekskrementi, beigti dzīvnieki).

Pamatojoties uz Valsts meža dienesta ģenerāldirektora rīkojumiem līdz kārtējā gada 31.martam Valsts meža dienesta atbildīgajiem darbiniekiem jāfiksē GPS iekārtās informācija par savās uzskaites platībās novērotiem vilku un lūšu pēdu nospiedumiem, reģistrējot precīzu to atrašanās vietu un datumu. Dati tiek uzkrāti Valsts meža dienesta datu bāzē. Aicinājums iesūtīt pierādījumus par vilku un lūšu klātbūtni (ar fiksētu laiku un GPS koordinātēm) regulāri tiek izteikts arī medību tiesību lietotājiem. Valsts meža dienestā saņemto ziņojumu skaitu un iesniedzējus skatīt 4.tabulā.

4.tabula. 2017./2018., 2018./2019.gada medību sezonās Valsts meža dienestā saņemtie ziņojumi.

Ziņojumi	2017./2018.medību sezona		2018./2019.medību sezona	
	Kopā	<i>t.sk. Valsts meža dienesta darbinieku</i>	Kopā	<i>t.sk. Valsts meža dienesta darbinieku</i>
Ziņojumi par vilkiem	256	146	791	500
Ziņojumi par lūšiem	271	212	432	303

Valsts meža dienests norāda, ka lielo plēsēju klātbūtnes pazīmju fiksēšana ietekmē populācijas novērtēšanas procesu, sniedzot papildus informāciju un ļaujot pamatoti objektīvāk novērtēt faktisko situāciju, dati ir izmantojami, tos uzkrājot tikai par ilgāku laika periodu. Piemēram, lūšu un vilku pēdas tiek fiksētas, pamatojoties uz iesaistīto cilvēku novērojumiem noteiktā teritorijā (kvadrantā), un ir apgrūtināši novērtēt, vai nav fiksēts viens un tas pats dzīvnieks vairākas reizes. Neskatoties uz minēto, saskaņā ar Valsts meža dienesta un Zemkopības ministrijas sniegto skaidrojumu līdz ar izplatības datu ieguvu situācija ar lielo plēsēju populācijas novērtējumu šobrīd ir atrisināta. Turklāt Valsts meža dienests sniedz skaidrojumu, ka:

visobjektīvākie dati par populācijas stāvokli ir nomedīto dzīvnieku skaits, struktūra, medību gaita un dati par izplatību. Tiek plānots, ka šis process tuvākajā laikā varētu aizstāt no populācijas vērtējuma novecojušo dzīvnieku skaita noteikšanu, dienests “iet prom” no absolūtiem skaitļiem par dzīvnieku vērtējumu, novērtējot populāciju tendences.⁸²

Pozitīvi vērtējami Valsts meža dienesta veiktie pasākumi vēsturiski izveidojušās populācijas stāvokļa novērtēšanas kārtības pilnveidošanai – papildus iegūstot datus ar neinvazīvajām metodēm, nodrošinot arī attiecīgu tehnisko risinājumu ieviešanu. **Vienlaikus revidenti vērš uzmanību, ka, lai varētu efektīvi izmantot šādus liela apmēra datus, būtiski svarīgi ir izstrādāt datu analīzes metodes un nodrošināt profesionālu tās piemērošanu.**

Dati par medību slodzi – ir vēl viena būtiska informācija, kuru iegūt ilgstoši uzstāja zinātniskais institūts “Silava”. 2019.gadā Valsts meža dienests sācis datu ieguvu par medību slodzi, uzliekot par pienākumu medniekiem anketas veidā norādīt datus par medībās pavadīto laiku, mērķi, medību rezultātu u.c. ar medību norisi saistītus datus. Vienlaikus jānorāda, ka **par medību slodzes datu ievākšanu, datu interpretēšanu un nozīmi lēmumu pieņemšanā ir pretrunīgi viedokļi Valsts meža dienesta darbinieku, Zemkopības ministrijas, zinātniskā institūta “Silava” un mednieku vidū.**

Lielo plēsēju sugu populācijas novērtējums Baltijas valstu līmenī

Latvijā mītošais Eirāzijas lūsis un pelēkais vilks pieskaitāmi Baltijas populācijai – teritoriāli nosacīti nodalītai daļai, kurā ietilpst Baltijas valstis, Polijas ziemeļdaļa, Baltkrievija, Ukrainas ziemeļrietumu daļa un vairāki Krievijas Federācijas apgabali. Populācijas izdalīšanas pamatojums izstrādāts saistībā ar nepieciešamību veidot labvēlīgu sugu aizsardzības stāvokli Eiropas Savienības valstīs⁸³. Dati par lielo plēsēju populāciju Baltijas populācijas griezumā tiek norādīti arī zinātniskajos pētījumos.

Kā liecina publiski pieejamie dati Baltijas valstu līmenī, Latvijā lielo plēsēju skaits, pēc Valsts meža dienesta datiem, ir būtiski lielāks nekā Igaunijā un Lietuvā (skatīt 5.tabulu).

5.tabula. Eirāzijas lūša un pelēkā vilka populāciju novērtējums Baltijas valstīs laika periodā no 2013. līdz 2018.gadam.

Valsts	Lūšu populācijas skaits		Vilku populācijas skaits	
	minimālais	maksimālais	minimālais	maksimālais
Igaunija	300	420	180	260
Latvija	1633	1747	1126	1187
Lietuva	150	150	136	200

Datu avots: Baltijas valstu ziņojumi Eiropas Komisijai par Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo sugu stāvokli.

Šajā desmitgadē Eiropas Komisija ir ieguldījusi ievērojamus resursus, lai veicinātu pārrobežu sadarbības. Pētījumā, kas veikts pēc Eiropas Komisijas pasūtījuma, 2015.gadā Pielietojamās ekoloģijas institūts Romā sadarbībā ar **Eiropas Lielo plēsēju aizsardzības iniciatīvas**⁸⁴ speciālistiem sniedza virkni ieteikumus nacionālām varas iestādēm dalībvalstu sadarbības veicināšanai, tostarp par nepieciešamību Baltijas vilku un lūšu populācijas aizsardzībai izveidot lielo plēsēju apsaimniekošanas starptautisku darba grupu, saskaņot apsaimniekošanas plānu izstrādi un monitoringa metožu standartizēšanu starpvalstu līmenī⁸⁵.

Starptautiskas darba grupas izveidi paredz arī lielo plēsēju sugu aizsardzības plāni, norādot, ka populācijas monitoringa, aizsardzības un izmantošanas pasākumus nesaskaņojot reģionālā starpvalstu mērogā un, populāciju stāvoklim pasliktinoties vienā valstī, suga tiks apdraudēta visā reģionā. **Trūkst vienotas sistēmas, kas ļautu iegūt reģionālā mērogā salīdzināmus datus par Baltijas populāciju stāvokli**, īpaši situācijā, kad Latvijā pēdējos gados medību intensitāte kļuvusi lielāka nekā Igaunijā, bet Lietuvā datu par bojā gājušiem lūšiem vispār nav⁸⁶. Arī Eirāzijas lūša sugas aizsardzības plāna starptautiskais eksperts (Pasaules Dabas aizsardzības savienības⁸⁷ Eiropas Lielo plēsēju aizsardzības iniciatīvas eksperts) recenzijā vērsa uzmanību uz vajadzību pēc plašākas informācijas par to, kā tieši tiek plānots izveidot plānā paredzēto pārrobežu darba grupu ar kaimiņiem un vai Latvija uzņemsies iniciatīvu⁸⁸. Uz populāciju aizsardzības stāvokļa vērtēšanu pārrobežu līmenī norāda arī Eiropas Savienības Tiesa⁸⁹. Kā revīzijā norādīja vides nevalstisko organizāciju pārstāvji savu palīdzību populācijas novērtēšanas jautājumos Latvijai ir piedāvājuši Pasaules Dabas aizsardzības savienības eksperti.

Revīzijā netika konstatēts, ka atbildīgās iestādes veikušas darbības, lai izveidotu vienotu pieeju lūšu un vilku Baltijas populācijas novērtēšanai. Savu resursu ietvaros zinātniskā institūta “Silava” pētnieki kopā ar citu valstu pētniekiem piedalās konkursā finansējuma saņemšanai kopēju projektu īstenošanai, vienlaikus norādot, ka zinātnieku izstrādātie dokumenti atbalsta, taču negarantē praktiskas rīcības, kas ir jānodrošina pašām dalībvalstīm⁹⁰. Jānorāda, ka arī Igaunijas Vides aģentūra⁹¹ Valsts kontrolei revīzijā norādīja ka vienīgais risinājums sugu pārvaldīšanai populācijas līmenī ir izstrādāt un īstenot kopīgus (Igaunijas, Latvijas, Lietuvas un, iespējams, daļēji arī Polijas) pārvaldības plānus Baltijas lielo plēsēju populācijām un izveidot atbilstošu darba grupu.

Piemērs valstu sadarbībai ir Skandināvijas valstis – Norvēģijas un Zviedrijas atbildīgās iestādes ir izstrādājušas kopīgas vadlīnijas un instrukcijas vilku un lūšu monitoringam, kuras tiek izmantotas kopš 2013./2014.gada⁹².

Lielo plēsēju sugu aizsardzības plāni

Lai nodrošinātu Dzīvotņu direktīvas prasības par aizsargājamo dzīvnieku sugu stingras aizsardzības sistēmas ieviešanu, Eiropas Savienības dalībvalstīs šīm sugām jābūt izstrādātam sugas aizsardzības plānam – ekspertu veidotam stratēģiskam dokumentam, kurā tiek pamatota sugas aizsardzības nepieciešamība un paredzēti risinājumi, konkrēti ieteikumi sugas aizsardzības turpmākajai nodrošināšanai⁹³.

Šobrīd spēkā ir 2017.gadā zinātniskā institūta “Silava” izstrādātais pelēkā vilka sugas aizsardzības plāns⁹⁴ un Eirāzijas lūša sugas aizsardzības plāns laika periodam no 2018. līdz 2028.gadam⁹⁵. Sugas aizsardzības plānus apstiprinājis vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs.

Lai arī plāna izstrādes laikā veicamie pasākumi izrunāti un saskaņoti ar atbildīgajām institūcijām – Valsts meža dienestu, Zemkopības ministriju, Dabas aizsardzības pārvaldi u.c. institūcijām –, faktiski atbildīgajām institūcijām šie uzdevumi nav juridiski saistoši. Revīzijā uzrunātie speciālisti un amatpersonas akcentēja, ka **sugas aizsardzības plānam ir ieteikuma raksturs**, plānu izstrādē nepietiekami tiek ņemti vērā visu iesaistīto pušu argumenti. Kā, piemēram, norādīja Valsts meža dienests plāna gala redakcija netika piedāvāta dienestam atzinuma sniegšanai, taču tik un tā tiek sagaidīta šo uzdevumu izpilde.

Saistībā ar sugas aizsardzības plānā noteikto pasākumu ieviešanu arī norādāms, ka par plānā noteikto pasākumu ieviešanas uzraudzību **nav noteikta viena atbildīgā institūcija, kas sekotu līdzi progresam, vai un kā sniegtie ieteikumi tiek ieviesti**. Nevienai no atbildīgajām institūcijām nav arī pienākuma informēt par tās atbildībā noteikto pasākumu izpildi. Lielākoties par veicamajiem pasākumiem atbildīgas ir vairākas institūcijas, skaidri nenodalot katras iestādes kompetencē esošos pasākumus.

Kopumā lielo plēsēju sugas aizsardzības plānos norādītie pasākumi tiek ieviesti. Minētais īpaši attiecināms uz ieteikumiem, kas paredz pilnveidot Valsts meža dienesta populācijas stāvokļa novērtējumu un lēmumu par pieļaujamajiem medību limitiem pieņemšanu. Vienlaikus attiecībā uz dažiem sniegtajiem ieteikumiem līdz šim atbilstošas darbības nav veiktas, netiks veiktas arī turpmāk vai tās nav bijušas pietiekamas.

Bez jau iepriekš minētajiem pasākumiem sadarbības izveidošanai ar kaimiņu valstīm, netika konstatētas arī konkrētas darbības ieteikuma – līdz 2020.gadam ieviest automātisko fotokameru tīklu un veikt ikgadēju informācijas analīzi par reproduktīvo mātīšu daudzumu – ieviešanu. **Lai arī jau šobrīd Valsts meža dienestam tiek iesniegti atsevišķi fotokameru fiksējumi, taču, kā revīzijā aptaujātie norādīja, fotokameras pamatā ir mednieku īpašums, kas neparedz to visaptverošu un konsekventu izmantošanu monitoringa veikšanā.**

Kā cits piemērs minams pasākums sniegt atbalstu Eirāzijas lūša sugas bezpatēriņa izmantošanas pasākumiem, kas saistīti galvenokārt ar atpūtu dabā, dabas tūrisma (piemēram, savvaļas dzīvnieku novērošanu un fotografēšanu, pārgājieniem dabā), neietverot savvaļas dzīvnieku vai citu dabas resursu izmantošanu. Par šī pasākuma ieviešanu plānā norādītā atbildīgā iestāde – Latvijas Investīciju attīstības aģentūra – sniedza skaidrojumu, ka sugu aizsardzība plānu izstrādes seminārā tika prezentēti pētījumi par lielo dzīvnieku izplatības areāliem Latvijā, kā arī sniegta informācija, ka tikšot izstrādāts sugu aizsardzības plāns, kam būšot ieteikuma raksturs, norādot:

“Latvijas Investīciju attīstības aģentūrā nav plānoti pasākumi saistībā ar šo ieteikumu, un aģentūra neplāno izstrādāt piedāvājumu lielo plēsēju un to dzīvesvietu izziņai Latvijā. Aģentūra neveido tūrisma piedāvājumus. Aģentūra var nodrošināt, piemēram, informācijas izplatīšanu, tūristu informēšanu, ja šāds piedāvājums tiktu izveidots un piedāvāts tūristiem.”⁹⁶

Valsts meža dienesta lielo plēsēju populācijas stāvokļa novērtējuma dati salīdzinājumā ar zinātnieku veikto novērtējumu

Jau no 90.gadu beigām Latvijā tiek veikta lielo plēsēju padziļināta izpēte jeb speciālais monitorings, ko kopš 2004.gada, kad Latvija iestājās Eiropas Savienībā, īsteno zinātniskais institūts “Silava”. Tādējādi vēsturiski papildus Valsts meža dienesta ikgadēji veiktajam medijamo lielo plēsēju populācijas stāvokļa novērtējumam vilku un lūšu populācijas skaita novērtējumu sniedz arī zinātniskais institūts “Silava”. Turklāt institūta vadošais pētnieks sadarbībā ar Dabas aizsardzības pārvaldi sniedz arī savu kā eksperta vērtējumu par lielo plēsēju populāciju lielumu.

Attiecīgi informācija par lielo plēsēju populācijas novērtējumu tiek norādīta dažādos dokumentos un iestāžu mājaslapās – Dabas aizsardzības pārvaldes mājaslapā publicētajos lielo plēsēju sugu aizsardzības plānos, Dabas aizsardzības pārvaldes un Eiropas Komisijas mājaslapā publicētajos Latvijas ziņojumos Eiropas Komisijai, Valsts meža dienesta, Centrālās statistikas pārvaldes un zinātniskā institūta “Silava” mājaslapā.

Ņemot vērā, kas pastāv atšķirīgi dati, jautājumam par faktisko lielo plēsēju populācijas lielumu Latvijā pēdējā laikā pievērsta pastiprinātu uzmanību, un tas raisījis spraigas diskusijas plašsaziņas līdzekļos, publiskajās diskusijās, ar

vides aizsardzību un medībām saistītās darba grupās. Revīzijā apkopojām vienkopus šos populācijas novērtējuma datus, sniedzot arī koncentrētu ieskatu par to mērķi un piemērotajām metodēm datu aprēķināšanā.

Revīzijā secinājām Valsts meža dienesta dati par lūšu un vilku populāciju norāda būtiski lielāku lielo plēsēju skaitu, piemēram, lūšu populācija novērtēta trīs reizes lielākā apmērā, nekā norāda zinātnieku dati. Lai arī revīzijas laikā Valsts meža dienests sniedza apsvērumus, norādot, kāpēc dienesta dati pēc būtības neatšķiras no zinātnieku vērtējuma, revidentu vērtējumā, šie apsvērumi vērtējami kritiski, jo neatbilst zinātnieku vērtējumam par sugas bioloģiju. Uz to, ka **Valsts meža dienesta datu ticamība de facto tiek apšaubīta, norāda vairāki aspekti:**

- ikgadējie lielo plēsēju medību limiti tiek aprēķināti, pamatojoties uz ekspertu novērtēto populācijas skaitu, nevis Valsts meža dienesta novērtēto populācijas skaitu;
- Latvijas 2019.gada ziņojumā Eiropas Komisijai līdzās valsts iestādes datiem ietverta piebilde par atšķirīgu lielo plēsēju skaitu pēc ekspertu vērtējuma, tādējādi arī oficiāli apšaubot dienesta datus un norādot uz valsts nespēju apzināt faktisko situāciju;
- salīdzinot ar situāciju pirms gandrīz 15 gadiem, kad, Latvijai iestājoties Eiropas Savienībā, dalībvalstīs tika fiksēts īpaši aizsargājamo sugas stāvoklis, zinātniskā institūta “Silava” dati 2018.gadā norāda nelielu populācijas (118 īpatņi pirms un 16 īpatņi pēc medību sezonas) minimālā skaita palielinājumu, turpretī Valsts meža dienesta dati pēc medību sezonas uzrāda lūšu populācijas pieaugumu par vairāk nekā 800 īpatņiem.

Revidentu vērtējumā, būtiski atšķirīgu datu norādīšana publiski pieejamos dokumentos ievērojami apgrūtina iespēju spriest par lielo plēsēju sugas aizsardzības stāvokli un izvērtēt atbildīgo iestāžu pieņemto lēmumu pamatotību. Šķietami runa ir par skaitļiem, kuri, kā norāda atbildīgās iestādes, nekad nebūs precīzi un pilnīgi, un tam var piekrist. Tomēr vēršam uzmanību, ka, pamatojoties uz vairākiem kritērijiem, tajā skaitā skaitļiem par populāciju lielumu, tiek vērtēta sugu apsaimniekošanas efektivitāte un pieņemti lēmumi par turpmākiem apsaimniekošanas pasākumiem.

Minēto apliecina piemērs par sugas aizsardzības stāvokļa novērtējumu. Ja sugas aizsardzības stāvoklis ir labvēlīgs, Eiropas Savienības dalībvalstīm ir piešķirta lielāka rīcības brīvība, lemjot par šo sugu apsaimniekošanu (medībām). Kā secinājām revīzijā, 2019.gada Latvijas ziņojumā Eiropas Komisijai lielo plēsēju sugu aizsardzības stāvoklis novērtēts kā labvēlīgs, tajā pašā laikā, ņemot vērā ziņojuma piebildē norādīto eksperta novērtēto populācijas vērtējumu, lielo plēsēju sugas aizsardzības statuss nebūtu vērtējams kā labvēlīgs.

Vēršam uzmanību, ka **Eiropas Savienības Tiesa ne vienu reizi vien ir arī akcentējusi, ka atbildīgajām iestādēm lēmumi par īpaši aizsargājamām sugām jāpieņem, balstoties uz labākajiem pieejamiem zinātniskajiem datiem**⁹⁷. Līdz ar to, Valsts kontroles ieskatā, **nebūtu turpināma pieeja oficiālos dokumentos norādīt būtiski atšķirīgus datus, turklāt tādus, par kuru ticamību nav iespējams pārliecināties.**

Kopumā revīzijā konstatētais un nozares speciālistu revīzijā norādītais liecina, ka **neviens no šobrīd izmantotajām lielo plēsēju populācijas stāvokļa novērtēšanas metodēm nav pilnīga.** Lai arī zinātniskā institūta “Silava” dati ir vislabākie pieejamie zinātniskie dati, tie balstās uz pieņēmumu, ka visi dzīvnieki reiz tiks nometīti, savukārt Valsts meža dienesta dati vairāk balstās uz subjektīviem novērojumiem. Revīzijā konstatētais acīmredzami apliecina nepieciešamību atbildīgajām iestādēm meklēt risinājumus lielo plēsēju populācijas novērtējuma metožu pilnveidošanai, domājot arī par publisko līdzekļu – Valsts meža dienesta un Medību saimniecības attīstības fonda – efektīvu izmantošanu.

Latvijas Valsts mežzinātnes institūta “Silava” lūšu un vilku speciālais monitorings

Pēc iestāšanās Eiropas Savienībā no 2004.gada katru gadu pētījumu “Lielo plēsēju populāciju stāvokļa izmaiņas medību ietekmē” jeb speciālo monitoringu veic zinātniskais institūts “Silava”, saņemot tam finansējumu no Medību saimniecības attīstības fonda (2018. un 2019.gadā gandrīz 32 tūkst.euro apmērā gadā)⁹⁸.

Pētījumā, pamatojoties uz medību tiesību lietotāju nodotajiem nometītajiem lielo plēsēju paraugiem, tiek pētīta dzīvnieku radniecība, ģenētika un citi parametri. Pētnieki norāda, ka šādi dati Latvijā ir pieejami, pateicoties legālām lūšu un vilku medībām. Citās valstīs sugu monitorings tiek veikts, izmantojot tikai neinvazīvās

monitoringa metodes. Jāmin, ka zinātniskais institūts veic arī brūnā lāča sugas monitoringu, kura medības Latvijā ir aizliegtas, līdz ar to monitoringa pamatā ir neinvazīvās monitoringa metodes.

Pētījumā tiek arī modelēts lūšu un vilku populācijas lielums. Pētnieku vērtējums balstīts uz datu analīzēm par nomedītajiem dzīvniekiem un sekojošām izmaiņām populācijas struktūrā⁹⁹. Papildus vēršama uzmanība uz speciālā monitoringa specifiku, kas paredz datu papildināšanu un iepriekš sniegtā novērtējuma precizēšanu, līdz ar to, vērtējot konkrētā brīža pēdējos aktuālos datus, tie pēc gada vai diviem var būtiski precizēties, piemēram, 2017.gada Eirāzijas lūša sugas aizsardzības plānā lūšu skaits 2014./2015.gada medību sezonā novērtēts vairāk nekā 800 lūšu apmērā, 2018.gada pētījumā dzīvnieku skaits samazināts uz pusi – nedaudz virs 400 lūšiem¹⁰⁰.

Pētījuma autori norāda, ka metode var novērtēt populācijas lielumu par zemu, un tā nesniedz pietiekamu pamatojumu prognozēm, it sevišķi tādēļ, ka nav zināma medību slodze, tomēr **tā var noderēt kā populācijas minimālā lieluma novērtējums**¹⁰¹. Kā norādīts sugas aizsardzības plānā, skaita vērtējuma atšķirības rodas dažādo izmantoto metožu dēļ, oficiālās uzskaites metodika ir pakļauta lielākai dzīvnieku skaita pārvērtējuma iespējai.

Eksperta vērtējums Latvijas ziņojumā par sugu un biotopu stāvokli

Kā jau minēts iepriekš, atbilstoši Dzīvotņu direktīvai Eiropas Savienības dalībvalstis reizi sešos gados apkopo un iesniedz Eiropas Komisijai vienotas formas ziņojumu. Jaunākajā 2019.gada Latvijas ziņojumā¹⁰² iekļauts vērtējums par 112 Eiropas Savienības nozīmes aizsargājamām sugām. Valsts meža dienesta lūšu un vilku populāciju stāvokļa novērtēšanas dati ziņojumā norādīti kā oficiālie dati. Papildus ziņojumā ietverta piebilde uz populācijas novērtējumu eksperta vērtējumā¹⁰³.

Saskaņā ar Latvijas ziņojumā Eiropas Komisijai norādīto eksperta vērtējumu Latvijā nav vairāk kā 600-800 lūšu un 200-300 vilku. Vēršam uzmanību, ka lūša un vilka sugu aizsardzības plānos nav ievērota vienota pieeja, jo novērtētais lūšu skaits norādīts pirms, savukārt vilku skaits pēc medību sezonas. Zinātniskais institūts "Silava", kura vadošais pētnieks ir ziņojumā norādītais eksperts, revīzijā papildus skaidroja¹⁰⁴:

"Viedoklis balstīts uz izpratni par populācijas attīstību un atbildes reakciju, ja tā ir pakļauta medību slodzei. Skaits acīmredzot attiecināts uz sešu gadu periodu kā iespējamais lielākais un mazākais atlikums pēc medībām. Tas jāpārskata pēc nākamajiem sešiem gadiem."

Lielo plēsēju sugu populāciju salīdzinājums

Revīzijā veiktais apkopojums par dažādos datu avotos norādīto lielo plēsēju populācijas skaita novērtējumu norāda uz būtiskām datu atšķirībām. Piemēram, saskaņā ar Valsts meža dienesta datiem 2018.gadā¹⁰⁵ Latvijā bija 1578 lūši, kas ir **trīs reizes lielāks nekā ziņojumā norādītais eksperta novērtētais vidējais skaits un astoņas reizes lielāks, nekā liecina zinātniskā institūta "Silava" speciālā monitoringa aprēķini** (dažādie novērtējumi pēc medību sezonas norādīti 6.tabulā). Jāmin, ka kopumā datu salīdzināšanu apgrūtināja to norādīšana uz dažādiem periodiem vai informācijas trūkums par to, uz kuru brīdi dati ir aprēķināti.

6.tabula. Datu salīdzinājums par lūšu un vilku populāciju dažādos datu avotos pēc medību sezonas.

Suga	Medību sezona	Valsts meža dienesta dati	Z/i "Silava" speciālā monitoringa dati	Latvijas 2019.gada ziņojums Eiropas Komisijai (2013-2018)	
				Valsts meža dienesta dati	Eksperta vērtējums
Eirāzijas lūsis	2015/2016	1674	250	1633 - 1747	450-650 ¹⁰⁶
	2016/2017	1655	270		
	2017/2018	1578	190		
	2018/2019	1452	275		
Pelēkais vilks	2015/2016	1187	400	1126 - 1187	200-300
	2016/2017	1278	400		
	2017/2018	1354	375		
	2018/2019	1185	410		

Atšķirīgi dati raksturoja situāciju Latvijā arī, iestājoties Eiropas Savienībā. Saskaņā ar Vides aizsardzības un reģionālās ministrijas sniegto informāciju, piemēram, saskaņā ar 2002.gadā apstiprināto un pirms tam Eiropas

Komisijas izvērtēto lūšu aizsardzības plānu lūšu skaits bija 500-650 īpatņi,¹⁰⁷ savukārt saskaņā ar Valsts meža dienesta datiem dzīvnieku skaits bija lielāks¹⁰⁸.

Lai arī iepriekšējos gadus, darba grupās un sākotnējās intervijās revidentiem Valsts meža dienests datu atšķirību pamatoja ar dažādu novērtēšanas metožu piemērošanu, revīzijas laikā dienests sniedza skaidrojumu¹⁰⁹, ka dati faktiski neatšķiras, bet atšķiras periods uz kuru dati norādīti – Valsts meža dienesta dati ir pēc medību sezonas 1.aprīlī (kad, kā norāda Valsts meža dienests, ir vislielākais dzīvnieku skaits (ar visiem mazuļiem)), savukārt ekspertu norādītais skaits uz periodu pirms medību sezonas.

Revidentu vērtējumā šāds apsvērums ir apšaubāms vairāku iemeslu dēļ:

- ❖ Valsts meža dienesta sniegtais viedoklis balstās uz revīzijā iesniegto aprēķinu, ka pēc medību sezonas beigām piedzimst 580–860 lūšu mazuļi, tādējādi dienests uzskata, ka pēc medībām ekspertu vērtējumā populācija ir 980–1460 apmērā, kas atbilst Valsts meža dienesta datiem. Saskaņā ar nozares speciālistu viedokli, ņemot vērā sugas bioloģiju, lūšu mazuļi dzimst aprīļa beigās, maija sākumā, tādējādi 1.aprīlī nevar būt vislielākais dzīvnieku skaits;
- ❖ norāde par atšķirīgiem populācijas datiem ietverta jau Eiropas Komisijas 2007.gada apkopojumā par dalībvalstu iesniegtajiem ziņojumiem, taču nav sniegts skaidrs iepriekš minēto datu atšķirību iemesls. Turklāt, **ja dati neatšķiras, nav izprotams, kāpēc Latvijas ziņojumā jāliek atruna par populācijas vērtējumu ekspertu vērtējumā.**

Valsts meža dienesta novērtētie populācijas dati kritiski vērtējami, salīdzinot tos ar zinātniskā institūta “Silava” speciālā monitoringa datiem ilgstošā laika periodā. Ņemot vērā, ka Valsts meža dienesta dati ir apkopoti uz stāvokli pēc medību sezonas beigām, revīzijā salīdzinājām dienesta datus un speciālā monitoringa datus pēc medību sezonas. Saskaņā ar speciālā monitoringa datiem pēc 2003./2004.gada¹¹⁰ medību sezonas lūšu populācija bija 174 īpatņi, pēc 2017./2018.gada¹¹¹ medību sezonas – 190 īpatņi. Tādējādi, pieņemot, ka zinātniskā institūta dati norāda populācijas **minimālo vērtību, zinātniskā institūta dati uzrāda minimālā skaita palielinājumu par 16 īpatņiem (pirms medību sezonas skaits palielinājies par 118 īpatņiem), salīdzinot ar situāciju gandrīz 15 gadus atpakaļ. Turpretī, kā liecina Valsts meža dienesta dati par šo pašu periodu, lūšu populācija ir pieaugusi par vairāk nekā 800 īpatņiem**¹¹².

Lielo plēsēju sugu labvēlīgs aizsardzības stāvoklis

Eiropas Savienības stratēģijā sugu un biotopu saglabāšanai un atjaunošanai galvenā loma ir labvēlīga aizsardzības statusa jēdzienam. Šī ideja ir Dzīvotņu direktīvas galvenā koncepcija, kas dalībvalstīm uzdod veikt pasākumus, lai sasniegtu vai uzturētu dabisko dzīvotņu un savvaļas dzīvnieku sugu labvēlīgu aizsardzības statusu. Sugas aizsardzības stāvokļa vērtējums ne tikai sniedz informāciju par sugas stāvokli, bet arī pieļauj Eiropas Savienības dalībvalstīm lielāku rīcības brīvību, lemjot par šo sugu apsaimniekošanu (medībām), ja sugas aizsardzības stāvoklis ir labvēlīgs¹¹³. Eiropas Savienības dalībvalstīm noteiktas formas ziņojumā jānovērtē katras Eiropas nozīmes īpaši aizsargātas sugas “aizsardzības stāvoklis”, kas var būt “labvēlīgs”, “nepietiekoši labvēlīgs”, “nepietiekošs-slikts” vai “nezināms”.

Latvijas 2019.gada ziņojumā Eiropas Komisijai vilku un lūšu populācijas aizsardzības stāvoklis raksturots kā labvēlīgs, populācijas attīstības tendence – pieaugoša. Saskaņā ar Dabas aizsardzības pārvaldes sniegto informāciju labvēlīgs sugas aizsardzības statuss noteikts ciešā sadarbībā ar zinātniskā institūta “Silava” vadošo pētnieku¹¹⁴.

Viens no sugas aizsardzības stāvokļa izvērtēšanas kritērijiem¹¹⁵ ir “populācija”, kas ietver sevī kritēriju “mērķa populācija” – populācijas skaits noteiktā bioģeogrāfiskajā reģionā, kas tiek uzskatīts par minimālo, kas nepieciešams sugas ilgtermiņa dzīvotspējas nodrošināšanai. Latvijas ziņojumos Eiropas Komisijai “mērķa populācija” lūšiem noteikta 600, vilkiem 300 indivīdu apmērā pēc medībām¹¹⁶.

Pieņemot, ka šāda mērķa populācija noteikta, pamatojoties uz tā laika Valsts meža dienesta populācijas vērtējuma datiem, attiecībā pret šī brīža Valsts meža dienesta datiem lūšu populācija ir krietni virs sugas “mērķa populācijas”.

Vienlaikus, attiecībā pret eksperta novērtēto vidējo dzīvnieku skaitu populācija vērtējumu, populācija ir zem “mērķa populācijas”, tādējādi saskaņā ar Eiropas Vides aģentūras vadlīnijās¹¹⁷ noteikto algoritmu, kopējais aizsardzības statuss būtu vērtējams kā nepietiekoši labvēlīgs. Minētais attiecināms arī uz vilku populāciju. Šādu secinājumu var izdarīt ikviens, iepazīstoties ar Eiropas Komisijas vai Dabas aizsardzības pārvaldes mājaslapā publicēto Latvijas 2019.gada ziņojumu Eiropas Komisijai.

Vēršam uzmanību uz Igaunijas pieeju “mērķa populācijas” noteikšanā – neskatoties uz kopējo novērtēto lūšu skaitu no 300 līdz 420, lūšu populācija novērtēta kā nelabvēlīga, jo saskaņā ar nacionālo sugas aizsardzības plānu mērķa populācija ir noteikta no 100 līdz 130 vairojošām mātītēm, taču faktiskais to skaits ir no 46 līdz 64.

Izprotot, ka “mērķa populācija” ir sarežģīts komplekss vērtējums, un vienlaikus ņemot vērā, cik liela nozīme ir skaidri noteiktam īpaši aizsargājamo sugu aizsardzības statusam, aicinām atbildīgās iestādes, pamatojoties uz zinātniskiem datiem, noteikt populācijas novērtēšanas kritērijus un attiecīgi populācijas aizsardzības statusu vērtēt, pamatojoties uz strikti zinātniskiem datiem un Eiropas Savienībā izveidoto sugu aizsardzības stāvokļa novērtēšanas pieeju.

Sugas aizsardzības stāvokļa vērtējums atkarīgs no tā, attiecībā pret kuru populācijas novērtējumu tas tiek vērtēts

Īpaši aizsargājamo sugu aizsardzības regulējums Padomes Dzīvotņu direktīvā

Eirāzijas lūša un pelēkā vilka sugas tiek atzītas par apdraudētām Eiropas mērogā. Dzīvotņu direktīva īpaši aizsargājamus dzīvniekus klasificē, ņemot vērā to apdraudētību, iekļaujot konkrēto īpaši aizsargāto dzīvnieku sugu katrā dalībvalstī direktīvas II, IV, V pielikumā vai vairākos pielikumos vienlaikus:

- II pielikums – “Kopienā nozīmīgas dzīvnieku un augu sugas, kuru aizsardzībai jānosaka īpaši aizsargājamās dabas teritorijas”;
- IV pielikums – “Kopienā nozīmīgas dzīvnieku un augu sugas, kam vajadzīga stingra aizsardzība”. Izņemot īpašus direktīvā noteiktos gadījumus (16.panta pirmā punkta e) apakšpunkts) ir aizliegta sugu apzināta ieguve;
- V pielikums – “Kopienā nozīmīgas dzīvnieku un augu sugas, kuru īpatņu ieguvei savvaļā un izmantošanai var piemērot apsaimniekošanas pasākumus”. Individus drīkst iegūt, bet valstij jānodrošina labvēlīgs populācijas stāvoklis, sugas monitorings un jāaizliedz direktīvas VI pielikumā uzskatītie medību paņēmieni.

Kā norādīts lielo plēsēju sugu aizsardzības plānos, Latvijai iestājoties Eiropas Savienībā, notika izvērtēšana, kurā no Dzīvotņu direktīvas pielikumiem iekļaujami lūši un vilki. Latvijas pozīcija bija saglabāt pēc iespējas vairāk iepriekšējās sugu izmantošanas tiesības. Kā norāda plāna autori, lielo plēsēju labvēlīgais populācijas stāvoklis Latvijā, sugas aizsardzības plānos detalizēti izstrādātā stratēģija to saglabāšanai un tās sekmīgā ieviešana ļāva turpināt šo aizsargājamo sugu ierobežotas medības, **lūšu sugu iekļaujot Dzīvotņu direktīvas IV pielikumā¹¹⁸, vilku sugu no direktīvas II un IV pielikuma pārceļot uz V pielikumu¹¹⁹.**

Dzīvotņu direktīvas 12.pantā ir ietverti sugu aizsardzības pamatpienākumi, kas paredz dalībvalstīm veikt nepieciešamos pasākumus, lai IV pielikuma a) daļā uzskaitītajām dzīvnieku sugām to dabiskās izplatības areālā izveidotu stingras aizsardzības sistēmu, **aizliedzot** šo sugu īpatņu visu veidu apzinātu gūstīšanu vai nonāvēšanu savvaļā, apzinātu traucēšanu, jo īpaši to vairošanās, mazuļu attīstības, ziemas guļas un migrāciju laikā; vairošanās vai atpūtas vietu noplicināšanu vai iznīcināšanu.

Atkāpes no šī nosacījuma pieļaujamas vienīgi atbilstoši šīs direktīvas 16.pantam, kas paredz¹²⁰:

- ja nav apmierinošas alternatīvas un ja netiek kaitēts attiecīgo sugu populāciju saglabāšanai labvēlīgā aizsardzības statusā to dabiskās izplatības areālā, dalībvalstis drīkst atkāpties no direktīvā noteiktajiem stingras aizsardzības nosacījumiem, lai:
 - (a) aizsargātu savvaļas faunu un floru un saglabātu dabiskās dzīvotnes;
 - (b) novērstu nopietnu kaitējumu, jo īpaši labībai, mājlopiem, mežiem, zivsaimniecībai un ūdeņiem un citiem īpašuma veidiem;
 - (c) rūpētos par veselības aizsardzību un sabiedrības drošību vai obligāti ievērotu citas sevišķi svarīgas sabiedrības intereses, tostarp sociāla vai ekonomiska rakstura intereses un videi primāri svarīgas labvēlīgas pārveides;
 - (d) izpēti un izglītības nolūkā atjaunotu minēto sugu populācijas un reintroducētu minētās sugas, un veiktu šī mērķa sasniegšanai vajadzīgās vairošanas darbības, tostarp augu mākslīgo pavairošanu;
 - (e) stingri noteiktos apstākļos pēc izvēles principa un ierobežotā apmērā atļaut IV pielikumā uzskaitīto sugu atsevišķu īpatņu ieguvei vai turēšanu ierobežotā skaitā, ko nosaka kompetentās valsts iestādes.

Analoģisku normu attiecībā uz īpaši aizsargājamām putnu sugām paredz Putnu direktīva. Gan Dzīvotņu direktīva, gan Putnu direktīva paredz pienākumu dalībvalstīm reizi divos gados iesniegt ziņojumu par atkāpēm (turpmāk – ziņojums par atkāpēm), kas izdarītas saskaņā ar 16.pantu¹²¹.

Jānorāda, ka par Dzīvotņu direktīvas 16.panta interpretāciju (un attiecīgi Putnu direktīvas analoģisku pantu) ierosinātas vairākas pārkāpumu procedūras pret dalībvalstīm, notikuši tiesu procesi un savu viedokli pauduši zinātnieki un starptautisku augstskolu pasniedzēji. Oficiālie Dzīvotņu direktīvas interpretācijas dokumenti, uz kuriem atsaucamies arī ziņojumā, ir Eiropas Savienības Tiesas judikatūra, Eiropas Savienības Tiesas ģenerālvokātu atzinumi un Eiropas Komisijas vadlīnijas¹²².

Gan lūsis, gan vilks ir Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamas sugas, taču, tā kā atbilstoši Latvijā noteiktajai šo sugu klasifikācijai Dzīvotņu direktīva paredz atšķirīgas prasības, revīzijā primāri skatījāties normatīvo regulējumu un atbildīgo iestāžu darbību attiecībā uz lūšu medībām. Vienlaikus atsevišķos gadījumos kontekstā aplūkojām arī jautājumu par vilku medībām.

Īpaši aizsargājamo sugu aizsardzības regulējums nacionālajā normatīvajā regulējumā

Kā nosaka Eiropas Savienības Tiesas judikatūra, Dzīvotņu direktīva uzliek pienākumu dalībvalstu kompetentajām iestādēm izvērtēt trīs pamatnosacījumus direktīvas IV pielikumā iekļauto sugu ieguvei: vai mērķis atbilst kādam no Dzīvotņu direktīvā norādītajiem iemesliem; tiek veikts alternatīvu izvērtējums par to, vai mērķi iespējams sasniegt ar citiem līdzekļiem; ir nodrošināts sugas aizsardzības labvēlīgs statuss.

Tā kā Eiropas Padomes direktīvas nav tieši piemērojamas dalībvalstīs un to saturs ir jāpārņem dalībvalsts nacionālajā regulējumā, Latvijas gadījumā šāds regulējums iekļauts Sugu un biotopu aizsardzības likumā. Taču attiecībā uz **ierobežoti izmantojamo (medījamo) īpaši aizsargājamo** sugu indivīdu ieguvi minētais likums nosaka izņēmumu, **neparedzot kompetentajai iestādei vērtēt – mērķa atbilstību direktīvā noteiktajiem mērķiem un alternatīvu izvērtēšanu.**

Minētā rezultātā, lai arī lūsis un vilks kā īpaši aizsargājamas sugas ir iekļautas divos dažādos Dzīvotņu direktīvas pielikumos, attiecībā uz kurām izvirzītas būtiski atšķirīgas prasības, Latvijā vienīgais nosacījums abu sugu ieguvei ir sugu labvēlīgs aizsardzības stāvoklis. Revidentu ieskatā, **šāda pieeja neatbilst Dzīvotņu direktīvas 16.pantā ietvertajam regulējumam.** Ņemot vērā iepriekš minēto, Valsts kontroles ieskatā, **būtu veicami grozījumi normatīvajos aktos, nosakot lūšu sugu par ierobežoti izmantojamo sugu un attiecīgi kompetentajai iestādei, lemjot par lūšu sugas ieguvi, būtu pienākums lēmumā izvērtēt visus trīs Dzīvotņu direktīvā noteiktos kritērijus.**

Kā liecina atbildīgo iestāžu revīzijā sniegtā informācija, šāda pieeja tika izveidota, Latvijai iestājoties Eiropas Savienībā, un atkāpju piemērošana tika pamatota ar sugas aizsardzības plānā ietvertajiem pasākumiem un stingri izveidotu medību uzraudzības kārtību, attiecībā uz ko Eiropas Komisija nebija iebildusi. Jānorāda, ka Eiropas Komisija konsekventi ir noraidījusi prasības pārskatīt pašu Dzīvotņu direktīvu un dalībvalstīs pielikumos iekļautās sugas, vienlaikus komisija, ņemot vērā Eiropas Savienības Tiesas judikatūru, jau no 2018.gada pārskata Eiropas Komisijas 2007.gada vadlīnijas par Dzīvotņu direktīvas piemērošanu un dalībvalstīs izveidoto kārtību.

Šajā kontekstā norādāms starptautisko pētnieku novērotais un izdarītais pieņēmums, ka kopumā sugas aizsardzības statuss ir faktors, kas ietekmē varbūtību, ka Eiropas Komisija sāk pārkāpuma procedūru pret dalībvalsti par dalībvalstu veiktajiem pārvaldības pasākumiem. Lielāka iespējamība ir tam, ka komisija ierosinās tiesvedību par 16.panta piemērošanu dalībvalstij ar nelielu, trauslu populāciju nekā dalībvalstij, kurā ir spēcīga populācija ar labvēlīgu aizsardzības statusu¹²³.

Var piekrist Zemkopības ministrijas un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas norādītajam, ka, pateicoties oficiālām medībām, lūši ir viena no visvairāk izpētītajām sugām Latvijā. Vienlaikus aicinām izvērtēt, vai lūšu populācijas stāvoklis Latvijā ir tāds, ka varam vienīgie Eiropā atļauties pašregulējošas īpaši aizsargājamās sugas indivīdus, kuri nenodara postījumus, iegūt 20% apmērā no populācijas ar mērķi veikt šo sugu zinātnisko izpēti. Vēršam arī uzmanību uz zinātniskā institūta “Silava” vadošā pētnieka revīzijā norādīto – “zinātne” pakārtojās izveidotajai sugu apsaimniekošanas sistēmai, nevis otrādi.

Eiropas Savienības Tiesa ir uzsvērusi, ka ļoti precīza, pat gramatiska Dzīvotņu direktīvas transponēšana nacionālajā regulējumā ir nepieciešama, jo apdraudētās dzīvotnes un sugas ir daļa no Eiropas Kopienas dabas mantojuma un ka draudiem, kas uz tām gulstas, bieži ir pārrobežu raksturs, no kura izriet, ka **visām dalībvalstīm ir pienākums veikt aizsardzības pasākumus atbilstoši kopējai atbildībai**¹²⁴.

Dzīvotņu direktīvas 16.pants pārņemts Sugu un biotopu aizsardzības likuma 13. un 14.pantā, kas paredz, ka attiecībā uz īpaši aizsargājamo sugu ieguvī izņēmuma kārtā izvērtējumu par ieguves mērķi, apmierinošu alternatīvu esamību lēmumu pieņem Dabas aizsardzības pārvalde. Attiecībā uz ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu indivīdiem likums nosaka, ka iepriekš minētie panti nav attiecināmi, paredzot šo sugu indivīdu ieguvī, ja tas nekaitē attiecīgo sugu populācijas saglabāšanai labvēlīgā aizsardzības statusā tās dabiskajā izplatības areālā.

No iepriekš izklāstītā izriet, ka, tā kā Eirāzijas lūša suga ar Ministru kabineta noteikumiem¹²⁵ noteikta kā ierobežoti izmantojama (medījama) Latvijā, **nacionālie normatīvie akti neuzliek par pienākumu Valsts meža dienestam izvērtēt šo sugu ieguves nosacījumus atbilstoši Dzīvotņu direktīvā noteiktajiem izņēmuma nosacījumiem.**

Minētā rezultātā pieļaujama nometīšanas apjoms lūšiem katru gadu tiek **noteikts ar Valsts meža dienesta ģenerāldirektora rīkojumu, taču tajā netiek norādīts ne tas, uz kuru no Dzīvotņu direktīvas 16.panta punktiem pamatojoties un kādu mērķu sasniegšanai tiek noteikti lūšu medību limiti, ne alternatīvu vērtējums.**

No Latvijas ziņojuma par atkāpēm izriet, ka lūšu medības Latvijā pamatotas ar Dzīvotņu direktīvas 16.panta 1.punkta e)apakšpunktu. Uz lūgumu sniegt informāciju, vai Latvija izvērtēja arī citu apmierinošu alternatīvu esamību atbilstoši direktīvas 16.pantam, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija sniedza skaidrojumu¹²⁶:

“Iestāšanās sarunu gaitā Eiropas Komisija nepiekrīta ģeogrāfiskajam izņēmumam, taču, atzīstot nepieciešamību populāciju apsaimniekot, ieteica izstrādāt sugas aizsardzības plānu. Eiropas Komisija pieprasīja sugu aizsardzības plānu kā pamatojošu informāciju medību iespēju saglabāšanai. Izvērtējot lūšu aizsardzības plānu, komisija atzīmēja, ka plānā iekļautā informācija, nosacījumi un apsvērumi ir pilnībā atbilstoši Dzīvotņu direktīvas 16. panta e) punkta nosacījumiem un ir pieļaujamas lūšu medības limitētā apjomā, izvērtējot lūšu nometīšanas apjomus ne retāk kā reizi divos gados. Eiropas Komisija uzskatīja, ka sugas plāns ir pietiekams pamatojums un nav nepieciešams vērtēt citas alternatīvas. Tādu arī nav. Arī līdz šim Eiropas Komisija nav aizrādījusi, ka būtu nepareizi ieviesta šī norma vai būtu jānosaka cita kārtība.”

Jānorāda, ka Eiropas Komisija konsultē dalībvalstis par tās interpretācijām un ieteicamo praksi atbilstības nodrošināšanai, pārbauda, vai īstenošanas pasākumi ir pilnīgi un atbilst direktīvas mērķiem. Eiropas Komisijas 2007.gada vadlīnijās par īpaši aizsargājamo sugu aizsardzību¹²⁷ Latvijas Eirāzijas lūša sugas aizsardzības plāns un tajā minētie galvenie sugas apsaimniekošanas pasākumi minēti kā piemērs Dzīvotņu direktīvas 16.panta e) apakšpunkta piemērošanai. Tajā pašā laikā saskaņā ar revīzijā sniegto informāciju Eiropas Komisija, ņemot vērā pēdējos gados Eiropas Savienības Tiesas spriedumos nostiprināto judikatūru, pārskata savas 2007.gada vadlīnijas, tajā skaitā 2018.gadā dalībvalstīm izsūtīja vadlīniju grozījumu projektu, kurā rosināja dzēst Latvijas sugas aizsardzības plāna piemēru.

Saistībā ar plānotajiem Eiropas Komisijas grozījumiem atbildīgās iestādes komisijai sniegušas savus komentārus, piemēram:

- ❖ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija komentāros nepiekrīta Latvijas piemēra dzēšanai, kā arī norādīja, ka Latvijas pieeja ir devusi gaidītos rezultātus. Pateicoties pārvaldības plāna noteikumiem, lūši ir viena no visvairāk izpētītajām sugām Latvijā, ņemot vērā ģenētiku, dzimuma un vecuma struktūru, uzturu, izplatības modeļus utt. Latvijā lūšu populācija ir vislabākajā formā pēdējos 100 gados¹²⁸;
- ❖ nepiekrītot plānotajiem stingrākiem Dzīvotņu direktīvas interpretācijas ierobežojumiem un ierosinātajiem grozījumiem vadlīniju dokumentā, Latvija pievienojās Dānijas, Igaunijas, Francijas un Itālijas ministru kopīgajai deklarācijai par vilku pārvaldību, kas tika iesniegta Eiropas Padomes Lauksaimniecības un zivsaimniecības padomes 2019.gada 14.oktobra sanāksmē. Vēršam uzmanību, ka vilku suga Dānijā, Francijā un Itālijā iekļautas Dzīvotņu direktīvas IV.pielikumā, **kamēr Latvijā V pielikumā**¹²⁹. Šādu Latvijas nostāju puda un pārstāvēja Zemkopības ministrija, **nesaskaņojot šo viedokli ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju kā atbildīgo iestādi par īpaši aizsargājamo sugu apsaimniekošanu valstī** (Ministru kabineta sēdē¹³⁰ tika skatīts informatīvais ziņojums par Latvijas Republikas nacionālo pozīciju Eiropas Savienības Lauksaimniecības un zivsaimniecības ministru

padomes 2019.gada 14.-15.oktobra sanāksmē, taču jautājums par pievienošanos citu valstu deklarācijai ziņojumā nebija iekļauts).

Kopumā Eiropas Savienības dalībvalstīs ir dažādas pieejas vienā un tajā pašā pielikumā noteikto sugu aizsardzībai, gan nosakot stingrus aizliegumus, gan piešķirot nosacīti lielus medību limitus. No 23 Eiropas Savienības dalībvalstīm, kurās mīt lūši, šobrīd **lūšus drīkst medīt trijās valstīs – Somijā, Zviedrijā un Latvijā.**

Zviedrijā pamatā medību kvotas jeb limiti piešķirti, lai novērstu nopietnu kaitējumu ziemeļbriežu populācijām saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 16.panta 1.punkta b)apakšpunktu. Somijā līdzīgi kā Latvijā lielākā daļa no piešķirtajām atkāpēm ir pamatota ar Dzīvotņu direktīvas 16.panta 1.punkta e)apakšpunktu¹³¹. Norādāms, ka dalībvalstīs, kas ir izmantojušas direktīvas 16.panta 1.punkta e)apakšpunktā paredzēto izņēmumu kādai no īpaši aizsargājamai sugai, bieži izraisījušas tiesvedības pret valsti (īpaši valstīs, kurās ir lielas vides aizsardzības nevalstiskās organizācijas). Piemēram, Somijas piemērotā prakse vairākkārt ir pārsūdzēta Somijas nacionālajās tiesās un skatīta Eiropas Tiesā. Eiropas Savienības Tiesa (otrā palāta) 2019.gada 10.oktobra spriedumā¹³², vērtējot Somijas kompetentās iestādes lēmumu piešķirt medību kvotas vilku (Dzīvotņu direktīvas IV pielikumā) medībām, norādīja, ka:

- ***lēmumā par izņēmuma izmantošanu mērķi jāformulē skaidri, precīzi un tie ir jāpamato;***
- *kompetentajām valsts iestādēm **ir pienākums konstatēt, ka, ņemot vērā arī labākos attiecīgos zinātniskos un tehniskos pierādījumus, kā arī konkrētos apstākļus, nav pieejama neviena apmierinoša alternatīva, kas dotu iespēju sasniegt izvirzīto mērķi. Pienākums norādīt pamatojumu nav izpildīts, ja lēmums par atkāpi neietver nedz norādes par apmierinošas alternatīvas neesamību, nedz atsaucies uz attiecīgiem tehniskajiem, juridiskajiem un zinātniskajiem ziņojumiem;***
- *izņēmumi no direktīvā paredzētās aizsardzības sistēmas, kas jāinterpretē šauri un kas obligāto nosacījumu izpildes pierādīšanas pienākumu uz katru atkāpi uzliek iestādei, kura pieņem lēmumu.*

Kā jau minēts iepriekš, Valsts meža dienesta ģenerāldirektora rīkojumā informācija par mērķi un alternatīvu izvērtējumu netiek norādīta.

Viedokļi par lūšu medību motīviem

Lai arī nevienā dokumentā nav skaidri noteikts lūšu medību mērķis, norādes par medību mērķiem un to būtību izriet no Eirāzijas lūša sugas aizsardzības plāna, daži vērtējumi sniegti arī revīzijas ietvaros:

- ❖ Galvenais motīvs ir mednieku aprindās izplatīts uzskats, ka lūsis medniekiem ir konkurents par savvaļas pārnadžiem - stirnām.
- ❖ Lūšu medības nepieciešamas tādēļ, ka tās ļauj iegūt datus par populācijas dinamiku.
- ❖ Legālas medības ļauj uzturēt interesi par populāciju un mazina malumedību risku. Citu valstu pieredze liecina, ka pilnīgs lūšu medību aizliegums vēl nenožīmē populācijas stāvokļa uzlabošanu.
- ❖ Gan vilku, gan lūšu iegūšana ceļ mednieka sociālo prestižu kolektīvā, pastāv pieprasījums pēc šo zvēru izbāzeņiem.
- ❖ Vilku un lūsi nomedīt vēlas arī ārvalstu mednieki, kuru pastāvīgās dzīvesvietas valstīs šīs sugas medības ir aizliegtas.
- ❖ Medības visdrīzāk ir medību tradīcija pati par sevi. Medību tradīcijas mainīt vai aizstāt ir nesalīdzināmi grūtāk nekā regulēt to apmērus. Līdz ar to ir ļoti būtiski izvēlēties pamatotus argumentus lūšu medību ierobežojumiem, neradot iespaidu, ka tiek apdraudētas medību tradīcijas. Gluži pretēji – medību tradīcijas iespējams izmantot kā regulējošu instrumentu lūšu aizsardzībā, kas mazina domstarpības jautājumos par lūšu it kā pieļaujamo skaitu un ietekmi uz citu sugu populācijām.

Saistībā ar iepriekš izklāstīto vēršam uzmanību uz Eiropas Savienības Tiesas apsvērumiem par atkāpju piemērošanu Dzīvotņu direktīvas **IV pielikumā** esošo sugu ieguvei un šo atkāpju īpašo izņēmuma raksturu:

- ❖ nelikumīgas darbības kā malumedniecība, vai sarežģījumi, ar kādiem saskaras to kontroles īstenošana, nevar būt pietiekami, lai dalībvalsti atbrīvotu no pienākuma nodrošināt aizsargātu sugu aizsardzību. Gluži

pretēji – šādā situācijā tai ir pienākums drīzāk izvēlēties stingru un iedarbīgu kontroli pār šīm nelikumīgajām darbībām¹³³;

- ❖ vērtējot sūdzību par Rumānijas atbildīgo iestāžu rīcību, anestezējot ar šāviņu vilku, kurš vairākas dienas uzturējās vietējā iedzīvotāja zemes īpašumā, spēlējoties un ēdot kopā ar ģimenei piederošajiem suņiem, ar mērķi to pārvietot uz rezervātu, Eiropas Savienības Tiesas ģenerāladvokāte norādīja, ka: *“ciktāl tas attiecas uz citu apmierinošu alternatīvu, būtu vispirms jādomā par to, kā novērst vilkam tāds stimulus kā, piemēram, barības pieejamība vai brīvi skraidoši suņi, kam nav vajadzīgs izņēmums saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 16.pantu”*¹³⁴.

Tāpat norādāms, ka Latvijā nav zinātnisku pierādījumu, ka šī suga nodara būtiskus postījumus mājlopiem. Latvijas normatīvie akti paredz, ka par medjamo dzīvnieku postījumu nodarīšanu ir atbildīgs pats īpašnieks. Nenoliedzami, Eiropas mežos atgriežoties vilkiem, lūšiem un lāčiem, pieaugot šo lielo plēsēju skaitam, nereti rodas problēmas, ko rada konflikts starp šo majestātisko dzīvnieku vajadzībām pēc dzīvesvietas un barības un cilvēka ekonomiskajām interesēm. Taču zinātniskie pētījumi¹³⁵ vērš uzmanību uz to, ka pat gadījumos, kad lielie plēsēji, piemēram, vilki, nodara postījumus, **medības nav instruments un efektīvākais risinājums postījumu novēršanai**. No ieviestajiem un pierādītajiem veiksmīgajiem plēsoņu samazināšanas risinājumiem norādot elektrisko žogu vai kalķu uzstādīšanu un mājlopu sarguņu izmantošanu.¹³⁶

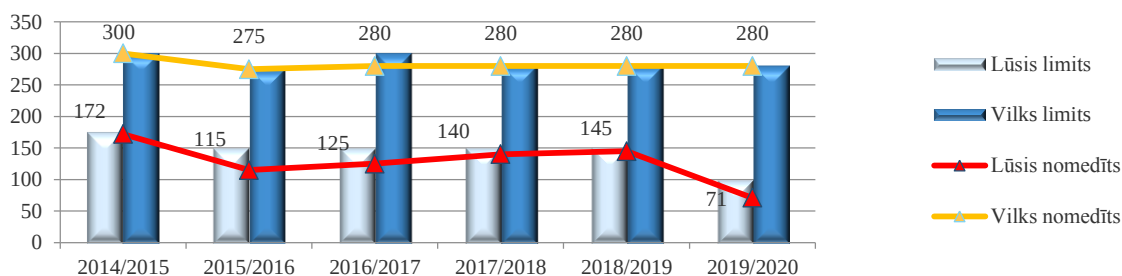
Kā norāda sugas aizsardzības plāna autori lielo plēsēju labvēlīgais populācijas stāvoklis Latvijā, sugas aizsardzības plānos detalizēti izstrādātā stratēģija to saglabāšanai un tās sekmīgā ieviešana ļāva turpināt šo aizsargājamo sugu ierobežotas medības. Vēršam uzmanību uz to, ka starptautiski eksperta norāda, ka Latvijas sugas aizsardzības plānā netika norādīti pierādījumi, kas apliecinātu, ka tieši medībām ir pozitīva ietekme uz populāciju vai sabiedrības uztveri¹³⁷.

Valsts meža dienesta lēmumi par lielo plēsēju pieļaujamā nomedīšanas apjoma noteikšanu

Saskaņā ar Medību likumu¹³⁸, lai nodrošinātu limitēto medjamo dzīvnieku sugu populācijas genofonda saglabāšanu un ierobežotu limitēto medjamo dzīvnieku radītos postījumus lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, Valsts meža dienests, pamatojoties uz medjamo dzīvnieku populācijas stāvokļa novērtēšanas datiem, katru gadu nosaka limitēto medjamo sugu dzīvnieku pieļaujamo nomedīšanas apjomu medību platībās.

Saskaņā ar Valsts meža dienesta iesniegtajiem datiem par laika posmu no 2003./2004.gada medību sezonas, kad Valsts meža dienests sāka noteikt medību limitus:

- ❖ līdz pat 2014./2015.gada medību sezonai lūšu ikgadējais pieļaujamais nomedīšanas apjoms tika pakāpeniski palielināts no 50 lūšiem līdz 175 īpatņiem. Turpmākos gadus medību limits bijis nemainīgs – 150 indivīdu apmērā. 2019./2020.gada medību sezonai pieļaujamais nomedīšanas apjoms noteikts 100 dzīvnieku apmērā;
- ❖ vilka pieļaujamais nomedīšanas apjoms svārstījies no 150 līdz 300 īpatņiem, pēdējās trijās medību sezonās tas bija 280 īpatņu apmērā (skatīt 6.attēlu).

6.attēls. Eirāzijas lūša un pelēkā vilka pieļaujamie nomedīšanas apjomi un to izpilde no 2014./2015.gada līdz 2019./2020.gada medību sezonai.

Lielo plēsēju pieļaujamo nomedīšanas apjomu noteikšanas kritērijus nosaka Dzīvotņu direktīva, Medību likums un Sugu un biotopu aizsardzības likums, kā arī Zemkopības ministrijas kārtība un lielo plēsēju sugu aizsardzības plāni, radot grūti saprotamu juridiskā spēka ziņā atšķirīgu tiesību aktu savstarpēju piemērošanas kārtību, turklāt vairākos aspektos šajos tiesību aktos noteiktie kritēriji ir neskaidri noteikti vai savstarpēji pretrunīgi.

Revīzijā konstatētais arī liecina, ka **nepilnīgs tiesiskais regulējums radījis arī nepārskatāmu un neskaidru tā piemērošanu, piemēram:**

- Medību likums¹³⁹ paredz Valsts meža dienestam medījamo sugu dzīvnieku pieļaujamo nomedīšanas apjomu noteikt, pamatojoties uz populācijas stāvokļa novērtējumu, ko likums deleģējis veikt Valsts meža dienestam, faktiski medību limiti tiek noteikti, pamatojoties uz ekspertu norādīto populācijas novērtējumu atbilstoši sugu aizsardzības plānam;
- sugas labvēlīgs aizsardzības statuss Sugu un biotopu aizsardzības likumā¹⁴⁰ ir noteikts kā vienīgais kritērijs īpaši aizsargājamo sugu indivīdu ieguvei, taču, kā jau minēts iepriekš, ņemot vērā vairākus populācijas novērtējama datus, ir apgrūtināti novērtēt, vai šis kritērijs ir ievērots;
- sugas aizsardzības plānā ietvertie sugas apsaimniekošanas pasākumi bija iemesls, kāpēc Latvijā lielle plēsēji iekļauti attiecīgi Dzīvotņu direktīvas IV un V pielikumā un joprojām tiek pieļautas šo sugu medības. Taču faktiski plānu juridiskais statuss pieļauj tajos sniegto ieteikumu piemērošanu pēc nepieciešamības, ko arī apliecināja revīzijā konstatētais.

Valsts meža dienesta lēmumi par pieļaujamiem medību limitiem nesatur tiesību aktos noteikto kritēriju izvērtējumu, līdz ar to ir apgrūtināti izvērtēt dienesta pieņemto lēmumu pamatotību. Vienlaikus situācijā, kad kopš 2012./2013.gada medību sezonas lūšu populācija nedaudz samazinās, revidentu vērtējumā, ir apšaubāma Valsts meža dienesta pieeja, medību limitus konsekventi noteikt 20% jeb no populācijas jeb maksimāli pieļaujamā apmērā.

Lai arī, kā iepriekšējā ziņojuma sadaļā minēts, nacionālais normatīvais regulējums neparedz Valsts meža dienestam tieši vērtēt Dzīvotņu direktīvā noteiktos nosacījumus, ir apšaubāma Valsts meža dienesta pieņemto lēmumu atbilstība Dzīvotņu direktīvas nosacījumiem, tostarp Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā nostiprinātiem principiem. Vēršam uzmanību, ka Latvijas atbildīgo iestāžu pieeju apšaubā arī Igaunijas un Lietuvas atbildīgās iestādes.

Revīzijā netika sniegti pierādījumi, ka, lemjot par nomedīšanas apjomiem, tiek apkopoti dati par Baltijas populāciju, kā to paredz sugu aizsardzības plāni un aicina starptautiski eksperti, līdz ar to **turpinot medību limitu jautājumu uzskatīt par tikai lokāli risināmu jautājumu.**

Nepilnīgs, mūsdiā, ir arī lēmumu pieņemšanas process, jo, neskatoties uz darba grupu izveidošanu un dažādu interešu pārstāvju iesaistīšanu tajā, lēmumi šajā darba grupā netiek pieņemti, un faktiski **netiek ņemts vērā Dabas aizsardzības pārvaldes – atbildīgās iestādes par īpaši aizsargājamo sugu aizsardzību Latvijā – viedoklis.**

Lai arī Dzīvotņu direktīvas 16.panta 1.punkta e)apakšpunktā noteiktie principi attiecībā uz lūšu limitu noteikšanu nav ietverti nacionālajos normatīvajos aktos, atbildīgās iestādes uz tiem atsaucas ziņojumos Eiropas Komisijai par atkāpēm. Līdz ar to, pētot lielo plēsēju pieļaujamo nomedīšanas apjomu regulējošo tiesisko regulējumu, revīzijā secinājām, ka nomedīšanas apjomu noteikšanas principus nosaka pieci juridiskā spēka ziņā atšķirīgi tiesību akti (skatīt 7.tabulu).

7.tabula. Īpaši aizsargājamo lielo plēsēju sugu pieļaujamā nomedīšanas apjoma regulējošie tiesību akti un medību limitu noteikšanas principi¹⁴¹.

Eiropas Savienības normatīvais regulējums	Dzīvotņu direktīva	
	Dzīvotņu direktīvas 16.panta 1.punkta e)apakšpunkts ļauj direktīvas IV.pielikumā uzskaitīto sugu “atsevišķu īpatņu” iegūvi “stingri noteiktos apstākļos”, “pēc izvēles principa” un “ierobežotā apmērā”.	
Nacionālais normatīvais regulējums	Sugu un biotopu aizsardzības likums	Medību likums
	Ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu indivīdus ir atļauts iegūt normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, ja tas nekaitē attiecīgo sugu populācijas saglabāšanai labvēlīgā aizsardzības statusā tās dabiskajā izplatības areālā. Ierobežota izmantošana ir atļauta, ja tā atbilst attiecīgo putnu sugu resursu racionālas izmantošanas un ekoloģiskā līdzsvara regulēšanas principiem.	Valsts meža dienests nosaka limitēto medijamo sugu dzīvnieku pieļaujamo nomedīšanas apjomu medību platībās, pamatojoties uz medijamo dzīvnieku populācijas stāvokļa novērtēšanas datiem. Medijamo dzīvnieku pieļaujamo nomedīšanas apjomu nosaka atbilstoši zemkopības ministra apstiprinātai metodikai.
Iekšējie tiesību akti – ministru apstiprinātie dokumenti	Zemkopības ministrijas kārtība	Eirāzijas lūša sugas aizsardzības plāns
	Lūšu un vilku nomedīšanas pieļaujamo apjomu nosaka saskaņā ar metodiku un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas apstiprinātu attiecīgās dzīvnieku sugas aizsardzības plānu. Lūšu un vilku pieļaujamo nomedīšanas apjomu nosaka: - iepriekšējās medību sezonas apjomā vai to palielina par 1-10%, ja tā izpilde bijusi ≥90%; - iepriekšējās medību sezonas apjomu samazinot par 1-10%, ja tā izpilde bijusi ≤90%; - samazinot iepriekšējās medību sezonas apjomu, ja Valsts meža dienests konstatē populācijas stāvokļa pasliktināšanos pēc datiem, kas iegūti šīs metodikas 13.punktā (medijamos dzīvniekus var uzskaitīt vai veikt to monitoringu, izmantojot arī citas zinātniski pamatotas metodes. Vilku un lūšu populācijas monitorings ietver ziņas par novērotām vilku un lūšu klātbūtnes pazīmēm kvadrātos) paredzētajā kārtībā.	Medību limitu noteikt procentuālā apmērā no populācijas vērtējuma, izvērtējot astoņus kritērijus: - iepriekšējo gadu plānotais limits un tā izpildes pakāpe, - medību slodze, - sugas izplatība un skaita vērtējuma izmaiņas, - populācijas demogrāfiskās un radniecības struktūra, - vairojošos mātīšu daudzums un metienu lielums, - ģenētiskās daudzveidības stāvoklis, - stimu populācijas stāvoklis, - lūšu aizsardzības stāvoklis kaimiņvalstīs un to pierobežā Latvijas teritorijā. Ja visi minētie rādītāji apliecina labvēlīgu populācijas stāvokli, limitu plānot 10–20% robežās no populācijas vērtējuma pirms medību uzsākšanas , bet nepaliekot virs 150 lūšiem, kas līdz šim vēsturiski apstiprinājusies kā robeža, pie kuras Latvijas populācija spējusi atjaunoties, nesekojot stāvokļa pasliktināšanās pazīmēm.

Revīzijā secinājām, ka šāds sadrumstalots normatīvais regulējums ne tikai apgrūtina Valsts meža dienestam pieņemt lēmumu par pieļaujamo nomedīšanas apjomu, bet arī apgrūtina iespēju izsekot, vai atbildīgā iestāde ir vērtējusi visus šos kritērijus. Valsts meža dienesta ģenerāldirektora lēmumos ir atsauce uz Zemkopības ministrijas kārtību, taču nedz lēmumā, nedz kādā citā publiski pieejamā dokumentā nav ietverts iepriekš norādītajos tiesību aktos noteikto kritēriju izvērtējums.

Ņemot vērā minēto, revīzijā akcentējām atsevišķus aspektus, kas, mūsu prātā, liecina par juridiski nepārskatāmu un nepilnīgu tiesisko regulējumu:

- ❖ Zemkopības ministrijas kārtība paredz limitu plānot, pamatā balstoties uz iepriekšējās sezonas medību izpildes rezultātiem, kamēr sugas aizsardzības plānā tas ir tikai viens no astoņiem kritērijiem;
- ❖ sugas aizsardzības plāns paredz medību limitu noteikt maksimālā pieļaujamā apmērā, ja visi astoņi plānā norādītie kritēriji apliecina labvēlīgu populācijas stāvokli. Medību limitu darba grupas dalībnieki sēdē norādīja, ka nav pieļaujams medību limitus noteikt maksimāli pieļaujamā apmērā, jo Valsts meža dienests datus par izplatību uzsāka iegūt tikai no 2018.gada, datus par medību slodzi – no 2019.gada. Turklāt datu esamība par vienu gadu, kā to atzina pats Valsts meža dienests, nav pamats objektīvai datu vērtēšanai.¹⁴² Viena laikus revidenti konstatēja, ka sugas aizsardzības plānā ietverto kritēriju sasaiste ar labvēlīgu populācijas stāvokli nav viennozīmīgi interpretējama;
- ❖ sugas aizsardzības plāns paredz kārtējā gada pieļaujamo medību limitu plānot 10–20% robežās no populācijas vērtējuma, skaidri nenosakot, kurš no populācijas vērtējumiem ir piemērojams aprēķinu pamatā. Vienotas izpratnes trūkumu apliecina revīzijā sniegtā informācija – Valsts meža dienests norāda¹⁴³, ka medību limits aprēķināts **no ekspertu noteiktā lūšu skaita Latvijā**, savukārt sugas aizsardzības plāna izstrādātājs norāda, ka 10–20% robežās **attiecināmas uz visu Baltijas populāciju**¹⁴⁴.

Saistībā ar minēto vēršam uzmanību uz Medību likumā noteikto, kas paredz pieļaujamās nomedīšanas apjomus noteikt, pamatojoties uz populācijas stāvokļa novērtējumu,¹⁴⁵ presumējot limitu aprēķināt no Valsts meža dienesta veiktā populācijas novērtējuma datiem;

- ❖ sugas aizsardzības plāns nenosaka, vai procentuālais ierobežojums aprēķināms no vidējā, minimālā vai maksimālā populācijas novērtējuma datiem. Valsts meža dienests revidentiem norāda, ka 10 līdz 20% robežas no ekspertu vērtējuma nav pārkāptas¹⁴⁶, taču revidentu veiktais aprēķins norāda, ka attiecībā pret vidējo ekspertu novērtēto populācijas skaitu procentuālais ierobežojums nav ievērots, jo pieļaujamais nomedīšanas apjoms būtu 70-140 indivīdi, bet faktiski limits noteikts 150 indivīdu apmērā. Minētais arī norāda uz limitu noteikšanas nosacījuma formulējuma nepilnīgumu, jo 20% ierobežojums nav ievērots, tajā pat laikā medību limita maksimālā apjoma ierobežojums (ne vairāk kā 150 īpatņi) ir ievērots.

Eirāzijas lūša sugas aizsardzības plānā nav norādīts, pamatojoties uz kādiem zinātniskajiem pētījumiem, citu valstu pieredzi vai citiem apsvērumiem plānā ir noteikts 10-20% kritērijs. Salīdzinājumam jāmin, ka, piemēram, 2018.gadā Zviedrijā medību limits noteikts 7% apmērā, Somijā - 13% no vidējā populācijas skaita¹⁴⁷. Dzīvotņu direktīva paredz medības pieļaut “ierobežotā apmērā”, tomēr direktīvā plašāk nav interpretēta šī kritērija piemērojamība. Kā norāda citu valstu pētnieki Eiropas Komisija 2011.gadā pārkāpuma procedūrā pret Zviedriju noteikusi, ka līdz 15% no stingri aizsargātas 275–310 dzīvnieku populācijas nogalināšanu nevar uzskatīt par “ierobežotu apjomu”. 2015.gadā komisija turpināja norādīt, ka jēgpilnas daļas nogalināšana no stingri aizsargātas populācijas neatbilst kritērijam, norādot, ka limitu, kas ir mazāki par 7% no stingri aizsargājamās sugas populācijas, nevar uzskatīt ne par “ierobežotu apjomu”, ne “ierobežotu skaitu”¹⁴⁸.

Ar Valsts meža dienesta lēmumu 2019./2020.gada medību sezonai pieļaujamais lūšu nomedīšanas apjoms noteikts 100 indivīdu apmērā jeb maksimāli pieļaujamā apmērā no šī brīža minimālās populācijas (saskaņā ar zinātniskā institūta “Silava” aktuālajiem datiem 2019.gada beigās uz 2018./2019.gada sezonā minimālais iespējamais lūšu skaits pirms medībām vērtējams 400-500 indivīdu apmērā), neskatoties uz to, ka zinātniskā institūta novērotie lūšu populācijas demogrāfiskie rādītāji norāda uz sugas stāvokļa pasliktināšanos¹⁴⁹ un zinātniskais institūts aicina ievērot vislielākās piesardzības principu, jo kopš 2012./2013. gada medību sezonas lūšu populācijas dinamikā ir vērojama viegla samazināšanās tendence, sniedzot priekšlikumu limitu noteikt no 50 līdz 100 indivīdiem.

Gan Dzīvotņu direktīva, gan Sugu un biotopu aizsardzības likums paredz, ka, lemjot par īpaši aizsargājamo sugu ieguvu, jāizvērtē sugas aizsardzības stāvokli. Kā jau iepriekš ziņojumā minēts, nepastāvot kvalitatīvi iegūtiem datiem un, pamatojoties uz šādiem datiem izstrādātiem kritērijiem, sugas aizsardzības stāvoklis nav viennozīmīgi novērtējams. Ņemot vērā, ka zinātnieku vērtējumā minimālais lūšu populācijas skaits samazinās, taču Valsts meža dienesta dati parāda sugas būtisku pieaugumu, nav saprotams, kurā brīdī sugas aizsardzības stāvoklis varētu nebūt labvēlīgs jeb populācija būs zemāka par “mērķa populāciju”. To, cik nozīmīga loma ir skaidri noteiktai “mērķa populācijai”, norāda Zviedrijas¹⁵⁰ un Igaunijas¹⁵¹ piemēri, kur lielo plēsēju medības ir aizliegtas, jo populācija ir tuvu vai zem “mērķa populācijas”.

Šāda Valsts meža dienesta pieeja nav saprotama kopsakarā ar Eiropas Savienības Tiesas norādīto par piesardzības principa piemērošanu, kas paredz dalībvalstu iestādēm atturēties no izņēmuma piešķiršanas gadījumos, kad pēc labākās pieejamās zinātniskās informācijas pārbaudes joprojām pastāv neskaidrības par atkāpes ietekmi uz saglabāšanas statusu.

Latvijā pieļaujamais nomedīšanas apjoms lūšiem netiek noteikts uz konkrētām teritorijām (limits tiek noteikts viens uz visu virsmežniecību teritoriju, izņemot atsevišķas nelielas teritorijas), tajā skaitā bez ierobežojumiem attiecībā uz dzīvnieku dzimumu, vecumu vai citiem raksturojumiem. Lai arī Valsts meža dienesta rīkojumā izteikts aicinājums nemedīt lūšus medībās ar dzinējiem bezsniega apstākļos un nemedīt lūšu mātītes, ar kurām kopā ir iepriekšējā pavasarī dzimuši mazuļi, taču šāds aicinājums nav juridiski saistošs medību tiesību lietotājiem. Eiropas Savienības Tiesa spriedumā norādīja, ka īpaši aizsargājamo sugu ieguve bez jebkādiem ierobežojumiem nav uzskatāma par selektīvu¹⁵².

Lielo plēsēju pieļaujamā nomedīšanas apjoma noteikšana Baltijas populācijas līmenī

Eirāzijas lūša (*Lynx lynx*) sugas aizsardzības plāns¹⁵³ kā vienu no kritērijiem **medību limitu noteikšanā** paredz vērtēt **lielo plēsēju aizsardzības stāvokli kaimiņvalstīs un pierobežā Latvijas teritorijā**. Lietuvā Eirāzijas lūša suga iekļauta Sarkanajā grāmatā un lūšu medības nav atļaujas, Igaunijā - kā jau minēts iepriekš, lai arī lūšu medības ir pieļaujamās (lūsis iekļauts Dzīvotņu direktīvas V pielikumā), no 2016.gada to medības ir aizliegtas.

Lai arī darba grupu sēdēs un presē nozares speciālisti ir izteikuši viedokļus par nepieciešamību skatīties medību limitus Baltijas populācijas līmenī¹⁵⁴, tomēr, neskatoties uz jau vairākus gadus slikto lūšu populācijas stāvokli kaimiņvalstī, Valsts meža dienests kā par pieļaujamo nomedīšanas apjomu noteikšanu atbildīgā iestāde nav ieguvis un vērtējis datus par lūšu populācijas stāvokli kaimiņvalstīs. Kopumā revīzijā novērotais liecina, ka starptautiskās sadarbības pasākumu īstenošanu Zemkopības ministrija un Valsts meža dienests primāri sagaida no zinātniskā institūta “Silava”, neattiecinot uz sevi aktīvu darbību veikšanas nepieciešamību.

Kā norādīja Dabas aizsardzības pārvalde¹⁵⁵ 2019.gada nogalē ar Eiropas Komisijas pārstāvjiem bijušas diskusijas par lūšu medībām – mednieku organizācijas vēlas, lai tiktu pārskatīti direktīvu pielikumi un ļauts brīvāk organizēt lūšu medības, tajā pašā laikā no Lietuvas un Igaunijas puses tiek saņemtas sūdzības par to, ka Latvijas puse nepalīdz sekmēt šo valstu lūšu populāciju atjaunošanos. Vēršam uzmanību arī uz Igaunijas Vides aģentūras revīzijā Valsts kontrolei sniegto viedokli par lūšu medību limitu Latvijā¹⁵⁶:

“Esam nopietni nobažījušies par lielajām medību kvotām, jo īpaši ņemot vērā sugas nelabvēlīgo statusu Igaunijā, acīmredzami slikto uzraudzību, lai ilgtermiņā nodrošinātu sugas ilgtspējīgu izmantošanu un labvēlīgu stāvokli un sugas ievainojamību. Latvijas lūšu populācija ir iekļauta Dzīvotņu direktīvas IV pielikumā, kurai nepieciešama stingra aizsardzība. Ir apšaubāms, cik likumīgi ir izmantot atkāpes no direktīvas 16.panta tik liela skaita lūšu medībām, kamēr lūšu postījumi mājlopiem ir nenozīmīgi.”

Šajā kontekstā arī jānorāda Igaunijas Vides aģentūras minētais attiecībā uz medību sezonas termiņiem vilkiem. Latvijā vilku medību sezona ir noteikta no 15.jūlija līdz dienesta noteiktā nomedīšanas apjoma izmantošanai, bet ne ilgāk par 31.martu. Kā norāda Igaunijas Vides aģentūra, pastāv bažas par Latvijā noteikto medību sezonas sākumu vilkiem vasarā, kad kucēni vēl ir mazi un atkarīgi no vecākiem, norādot, ka Igaunijā vilku sezona sākas novembrī un beidzas februārī.

Lēmuma par lielo plēsēju pieļaujamā nomedīšanas apjoma noteikšanu kārtība

Pirms medību sezonas sākuma jautājums par pieļaujamo lūšu medību limitu tiek skatīts Vides konsultatīvās padomes sēdē.¹⁵⁷ Valsts meža dienests, ieviešot sugas aizsardzības plānā sniegto ieteikumu, jau otru medību sezonu organizē darba grupas apspriedi par pieļaujamā lūšu nomedīšanas apjoma noteikšanu, iesaistot tajā pārstāvjus no Dabas aizsardzības pārvaldes, Vides konsultatīvās padomes, AS “Latvijas valsts meži”, zinātniskā institūta “Silava” un divām lielākajām mednieku biedrībām¹⁵⁸. Plašākai sabiedrībai sēdē sniegtie viedokļi un argumenti nav pieejami, jo darba grupas sēžu protokoli netiek publiskoti.

No revīzijā iesniegtā Valsts meža dienesta darba grupas sēdes protokola¹⁵⁹ izriet, ka, lemjot par pieļaujamā nomedīšanas apjoma noteikšanu 2019./2020.gada medību sezonai, tās dalībnieki izteica būtiski atšķirīgus priekšlikumus – no ierosinājuma noteikt pilnīgu medību aizliegumu līdz ierosinājumam atstāt limitu līdzšinējā apmērā. Savu vērtējumu sniedza Dabas aizsardzības pārvaldes pārstāvis, rosinot limitu noteikt 60 dzīvnieku apmērā, kā arī zinātniskā institūta “Silava” pārstāvis un Valsts meža dienesta Medību daļas vadītājs.

Neskatoties uz darbā grupā pārspriesto, tajā skaitā zinātniskā institūta “Silava” pārstāvja sniegtajiem ierosinājumiem, Valsts meža dienests 2019.gada novembra beigās lūdza rakstveidā zinātnisko institūtu sniegt vērtējumu par populācijas vērtējumu un iespējamiem medību limitiem¹⁶⁰.

Iepriekš minētais un revīzijā saņemtā informācija liecina par atšķirīgu izpratni par darba grupas lomu, jo gan Dabas aizsardzības pārvalde, gan nevalstiskās organizācijas izrādīja zināmu neizpratni, ka galīgais lēmums netiek pieņemts darba grupā, turpretī, kā revīzijā skaidroja Valsts meža dienests:

*“Darba grupas pamata mērķis ir sabiedrības informēšana un iesaistīšana populācijas stāvokļa vērtēšanas procesā. Tās organizēšana ir lietderīga, ja tās dalībnieki objektīvi izvērtē pieejamo informāciju un savu viedokli pamato ar argumentiem, kas ilgtermiņā nodrošina labvēlīgu sugas aizsardzības stāvokli.”*¹⁶¹

Jānorāda, ka medijamo lielo plēsēju sugas aizsardzības plāni paredz, ka lēmums par pieļaujamo nomedīšanas apjomu tiek pieņemts iepriekš minētajā darba grupā.

Vērtējot kopumā lēmumu par pieļaujamā nomedīšanas apjoma pieņemšanas procesu, revidentu ieskatā būtu stingri apsveramas izmaiņas lēmumu pieņemšanās iestādes kompetencē, lēmumu par lielo plēsēju medību limitu pieņemšanu deleģējot arī Dabas aizsardzības pārvaldei un zinātniekiem. Mūsbrīdā būtu izvērtējams arī jautājums par sugas aizsardzības plānā minēto ārvalstu ekspertu piesaisti.

Ieteikumi

Lai izveidotu uz zinātniskiem datiem balstītu lielo plēsēju populācijas monitoringu un nodrošinātu starptautisko ekspertu un lielo plēsēju sugu aizsardzības plānos sniegto ieteikumu ieviešanu un normatīvajā aktā noteikto:

- ❖ Zemkopības ministrijai un Valsts meža dienestam iniciēt starptautiskas darba grupas izveidi Baltijas populācijas pārvaldībai – monitoringa metožu pilnveidošanai;
- ❖ Zemkopības ministrijai un Valsts meža dienestam rast risinājumu esošo lielo plēsēju populācijas stāvokļa novērtēšanas metodes pilnveidošanai, tostarp:
 - izvērtēt iespēju populācijas novērtējumu veikt sadarbībā ar zinātnisko institūtu “Silava” vai pilnībā deleģēt zinātniskajam institūtam;
 - piesaistot starptautiskus ekspertus;
- ❖ Valsts meža dienestam sagatavot un iestādes mājaslapā ik gadu publicēt izvērstu ziņojumu par populācijas stāvokļa izvērtējuma rezultātiem atbilstoši sugu aizsardzības plānos noteiktajiem kritērijiem, tajā skaitā skaidri norādot piemērotās populācijas stāvokļa novērtēšanas metodes.

Lai nodrošinātu uz zinātniskiem datiem balstītu lielo plēsēju sugu aizsardzības stāvokļa izvērtējumu, aicinām Dabas aizsardzības pārvaldi nodrošināt, ka, pamatojoties uz strikti zinātniskiem datiem, tiek noteikta lūšu un vilku “mērķa populācija” un sugu aizsardzības stāvoklis tiek vērtēt attiecībā pret to.

Lai nodrošinātu, ka tiek veikts izvērtējums par lūša kā īpaši aizsargājamās sugas ieguvu atbilstoši Dzīvotņu direktīvas nosacījumiem, aicinām Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju un Zemkopības ministriju veikt grozījumus normatīvajā regulējumā¹⁶², nosakot Eirāzijas lūša sugu kā īpaši aizsargājamu (nevis ierobežoti izmantojumu īpaši aizsargājamu) sugu.

Lai nodrošinātu atklātības principa piemērošanu valsts pārvaldē un sugu aizsardzības plānos un Dzīvotņu direktīvā noteikto, Valsts meža dienestam un (Dabas aizsardzības pārvaldei – pēc grozījumiem normatīvajā aktā), lēmumos par lūšu un vilku pieļaujamajiem nomedīšanas apjomiem norādīt sugu aizsardzības plānos un Dzīvotņu direktīvas 16.pantā norādīto kritēriju izvērtējumu, tajā skaitā noskaidrojot un izvērtējot lielo plēsēju sugu stāvokli Baltijas valstīs.

Citu medījamo sugu populāciju apsaimniekošana

Valsts meža dienests ik gadu veic arī citu medījamo dzīvnieku – 15 medījamo zīdītāju sugu, no putniem - medņu, rubeņu un mežirbju – stāvokļa novērtējumu¹⁶³.

Nozīmīgākajām medījamo dzīvnieku sugām – staltbriežiem, aļņiem, stirnām un meža cūkām – ik gadu Valsts meža dienests nosaka lielāko pieļaujamo nomedīšanas apjomu. No medijamām putnu sugām limitēts ir vienīgi mednis, kuram no 2011.gada noteikts “nulles limits”, kas būtībā aizliedz to medības.

Publiskajā telpā lielākas diskusijas un viedokļi no meža īpašnieku un medību tiesību lietotāju puses izteikti par pārnadžu – aļņu, staltbriežu un stirnu – radītajiem pieaugošajiem bojājumiem mežsaimniecībai un lauksaimniecībai, apšaubot minēto dzīvnieku populācijas atbilstošu apsaimniekošanu.

Uz Valsts meža dienesta nekvalitatīviem datiem par medījamo dzīvnieku reālo populāciju un līdz ar to neprecīzi noteiktu dzīvnieku nomedīšanas apjomu norādījusi arī AS “Latvijas valsts meži” kā valstij piederošā meža pārvaldītāja (turpmāk tekstā arī - meža īpašnieks). Lai rastu risinājumu arvien pieaugošajai limitēto medījamo dzīvnieku nodarīto postījumu problēmai, AS “Latvijas valsts meži” 2018.gadā iniciēja darba grupas¹⁶⁴ izveidošanu, kuras sastāvā tika iekļautas ieinteresētās puses – gan AS “Latvijas valsts meži”, Zemkopības ministrija un Valsts meža dienests, gan medniekus pārstāvošās organizācijas, zemju īpašnieki un zinātniskais institūts “Silava”.

Nemot vērā izteiktās bažas un ieinteresētību pārnadžu populācijas apsaimniekošanā, revīzijā vispirms vērtējām Valsts meža dienesta piemēroto pieeju pārnadžu populācijas novērtējumā un nomedīšanas apjomu noteikšanā, papildus apskatot arī pārējo medījamo dzīvnieku un putnu novērtējuma principus.

Pārnadžu un citu medījamo dzīvnieku un putnu populācijas stāvokļa novērtēšana

Pārnadžu populācijas stāvokļu novērtēšanā un, pamatojoties uz šiem datiem, pieļaujamo nomedīšanas apjomu noteikšanā lielāka iesaiste un nozīme ir meža īpašniekiem un medību tiesību lietotājiem.

Vērtējot Valsts meža dienesta sadarbībā ar meža īpašniekiem un medību tiesību lietotājiem veikto populācijas stāvokļa novērtējumu, revīzijā secinājām, ka pastāv problēmas, kuras konstatējam attiecībā uz lielo plēsēju populācijas novērtējumu, piemēram:

- Zemkopības ministrijas kārtība attiecībā uz medījamo dzīvnieku populācijas stāvokļa novērtēšanu nav skaidra un pieļauj dažādu populācijas stāvokļa novērtēšanas interpretēšanu. Revīzijā konstatētais liecina, ka arī **Valsts meža dienests kā atbildīgā iestāde nav nodrošinājis skaidri noteiktu, koordinētu un saskaņotu virsmežniecību darbību medījamo dzīvnieku populācijas stāvokļa novērtēšanā;**
- lai arī Valsts meža dienesta Medību daļa apliecināja, ka virsmežniecībās tiek piemērota pieeja balstīties uz iepriekšējā gada datiem un tos korigēt, ņemot vērā populāciju pārmaiņu tendences, **dzīvnieku skaita izmaiņas bieži vien neatbilst Zemkopības ministrijas kārtībā noteiktajiem principiem,** kā arī pārbaudītajās virsmežniecībās dzīvnieku skaita/populācijas novērtējumā tiek piemērotas dažādas pieejas;
- pārnadžu skaits pēdējos gados novērtēts ar pieaugošu tendenci, tomēr **pārbaudītajās virsmežniecībās lielākoties nebija iespēja izsekot skaita izmaiņu iemesliem konkrētās uzskaites vienībās (medību iecirkņos).**

Lai arī dzīvnieku skaita novērtēšana bieži vien ir kompromisa rezultāts ar medību tiesību lietotājiem un meža īpašniekiem, kuri izsaka iebildumus par skaita novērtējumu un norāda uz pieaugošajiem postījumiem, tomēr **nav noteikti savstarpējas sadarbības principi, kā arī kārtība, kādā Valsts meža dienesta darbinieki pārliecinās par sniegtās informācijas atbilstību, piemēram, postījumiem un attiecīgi to, kā tos interpretē skaita novērtējumā.**

Pieņemot, ka detalizēta un pārbaudāma dzīvnieku novērtēšana ir sarežģīts un laikietilpīgs process un, iespējams, ir izvērtējama nepieciešamība dzīvnieku skaitu novērtēt absolūtos skaitļos, tomēr vienoti pamata novērtēšanas principi un metodika veicinātu uzticamību sniegtajai informācijai par populācijas stāvokli.

Tā kā detalizēta un visaptveroša dzīvnieku uzskaitē, kas būtu izmantojama arī kā ticama dzīvnieku skaita bāze, nav veikta vairākus gadus, būtu izvērtējama arī pamata/bāzes datu aktualizēšana, pamatojoties uz kuriem ik gadu tiek veiktas izmaiņas, piemēram, pieejamo resursu ietvaros pēc skaidras un pārdomātas metodikas noteiktās uzskaites vienībās veiktas kontroluzskaites.

Arī attiecībā **uz citām medījamo nelimitēto dzīvnieku un putnu sugām** netika gūta pārliecība par skaidri definētu un īstenotu populācijas novērtēšanas pieeju. Līdz ar to nav iespējams gūt pārliecību, ka kopumā tiek veikts visu medījamo dzīvnieku kvalitatīvs un uz vienotiem principiem balstīts monitorings visās virsmežniecībās.

Pārnadžu populācijas novērtējums

No virsmežniecībās sniegtās informācijas secināms, ka no pārējām medījamām dzīvnieku sugām lielāka uzmanība tiek pievērsta **limitēto medījamo dzīvnieku - pārnadžu** (aļņu, staltbriežu, stirnu, mežacūku) skaita novērtējumam, ņemot vērā meža īpašnieku un medību tiesību lietotāju interesi un iesaisti medību limitu noteikšanā.

Valsts meža dienesta Medību daļa apliecināja, ka detalizēta dzīvnieku, tajā skaitā pārnadžu uzskaitē atbilstoši kādai no Zemkopības ministrijas kārtībā paredzētajai dzīvnieku uzskaites metodēm (piemēram, pēc ziemas ekskrementiem, uzskaites barošanās un piebarošanas vietās) ilgstošā laika periodā nav veikta. Mežziņi arī minēja, ka “kārtīga uzskaitē veikta varbūt pirms 10 gadiem, pirms reorganizācijas”, kad apraugāmā platība bija ievērojami mazāka nekā šobrīd, “kārtīgi dzīvniekus varēja uzskaitīt ap deviņdesmitajiem gadiem, kad vēl vienam mežsargam bija 500 ha platība”. Atsevišķos gadījumos, kad vērojami konflikti, tiek veikta kontroluzskaitē noteiktās uzskaites vienībās.

Tā vienā virsmežniecībā 2018. un 2019.gadā veikta stirnu, aļņu un staltbriežu kontroluzskaitē¹⁶⁵ pēc ekskrementu metodes noteiktās uzskaites vienībās. Šādā gadījumā veikta kontroluzskaitē kopā ar medniekiem un meža īpašniekiem, faktiski noietie transekti kilometros ir fiksēti GPS, savukārt uzskaitītās ekskrementu kaudzītes

atzīmētas darba lapā. Kontroluzskaite pamatā veikta, lai nodrošinātu argumentus diskusijām ar medību tiesību lietotājiem par faktisko dzīvnieku skaitu un attiecīgi nosakāmo medību limitu. Kopumā kontroluzskaite 2018. un 2019.gadā veikta divās virsmežniecībās.

Valsts meža dienesta apkopotie dati desmit virsmežniecībās liecina, ka kopumā aļņu, staltbriežu un stirnu populācija pēdējos gados ir stabila ar pieaugošu tendenci – 2019.gadā staltbriežu skaits pieaudzis par 4%, stirnu – par 7%. Vienīgi meža cūku skaits arvien samazinās, pamatā Āfrikas cūku mēra ierobežošanas pasākumu dēļ.

Atbilstoši revīzijā sniegtajai informācijai dzīvnieku skaita novērtējums pamatā ir mežziņu un vecāko mežziņu pārziņā tiem noteiktajās uzskaites vienībās jeb medību iecirkņos, datus vēlāk apkopojot virsmežniecību un Valsts meža dienesta līmenī. Saskaņā ar Valsts meža dienesta Medību daļas sniegto informāciju dzīvnieku skaita novērtēšanā pamatā tiek ņemti vērā iepriekšējā gada dati, kuri tiek koriģēti/ekstrapolēti atbilstoši novērtētajām izmaiņām gada laikā. Zemkopības ministrijas kārtībā noteiktos ekstrapolācijas principus skatīt šī ziņojuma 0.punktā.

Revīzijā analizējot pārnadžu skaita novērtēšanas principus atsevišķās uzskaites vienībās, secinājām, ka nebija vērojama konsekventa Zemkopības ministrijas kārtībā noteiktā pieeja attiecībā uz skaita grafisku ekstrapolēšanu un noteiktu koeficientu piemērošanu, piemēram, gadījumā, kad populācija novērtēta kā pieaugoša. Piemēram, staltbriežu skaits 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, dažādās uzskaites vienībās vienā virsmežniecībā pieaudzis par 2 līdz pat 300%, citā – no 2 līdz 51%, kas neatbilst Zemkopības ministrijas kārtībā noteiktajiem novērtējuma principiem.

Revīzijā arī netika sniegta viennozīmīga informācija par skaidru pieeju, kādā novērtē populācijas pārmaiņu tendences un līdz ar to katru gadu palielina vai samazina dzīvnieku skaitu situācijās, kad tiek konstatēta populācijas stāvokļa samazināšanās vai palielināšanās, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Revīzijā padziļināti analizējot dzīvnieku skaita novērtējumu trijās virsmežniecībās, vērojamas dažādas pārnadžu skaita izmaiņas – noteiktas populācijas ir gan pieaugušas, gan samazinājušās (skatīt 8.tabulu).

8.tabula. Novērtētais pārnadžu skaits trijās virsmežniecībās 2017./2018.-2019./2020.gada medību sezonā.

Pārnadžu suga	Austrumlatgales virsmežniecība			Zemgales virsmežniecība			Dienvidkurzemes virsmežniecība		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Alnis	2574	2866	2641	1699	1645	1641	2072	2239	1931
Staltbriedis	1017	830	1017	11 923	11 484	11 574	11 558	13 462	12 832
Stirna	12 155	12 868	14 345	22 742	24 001	24 021	19 744	22 826	21 893
Meža cūka	1298	1328	1329	3104	2688	2380	6117	6274	4818

Tomēr no sarunām ar atbildīgajiem darbiniekiem minētajās virsmežniecībās neizrietēja vienota dzīvnieku skaita novērtēšanas pieeja, tajā skaitā attiecībā uz Zemkopības ministrijas kārtības piemērošanu, lielākoties nesniedzot iespēju pārliecināties par skaita izmaiņu iemesliem konkrētās uzskaites vienībās:

- ❖ lai arī vienā virsmežniecībā mežziņu veiktais pārnadžu skaita **novērtējums konkrētās uzskaites vienībās ir fiksēts dokumenta veidā**, mežziņi atšķirīgā detalizācijā noteikuši skaita pamatojumu – gan aprakstošā veidā norādot dažādus apsvērumus (piemēram, mednieku pārstāvju viedokļus, izlases veida postījumu vērtējumus, medību rezultātus, veiktos vizuālos novērtējumus), gan norādot uz skaita matemātisku ekstrapolēšanu, gan nesniedzot nekādu skaidrojumu. Lūdzot dažās uzskaites vienībās papildus skaidrot skaita novērtējumu, tika iesniegti arī tādi vērtējumi, kas neatbilst oficiāli apstiprinātajiem datiem, nenorādot izmaiņu iemeslus un dokumentārus apliecinājumus;
- ❖ citā virsmežniecībā mutiski sniedza informāciju, ka skaita izmaiņas pamatā **balstītas uz iepriekšējā gada rezultātiem**, ņemot vērā vizuālos novērojumus gada laikā un meža īpašnieku sniegto informāciju par postījumiem, tomēr izvērtējums netiek dokumentēts. Jāmin, ka šajā virsmežniecībā pārnadžu apjoms bijis gandrīz nemainīgs, izņemot dažas uzskaites vienības. Tomēr, **lūdzot pamatot dzīvnieku skaita izmaiņas, netika sniegts detalizēts skaidrojums par konkrētiem izmaiņu iemesliem**;
- ❖ vēl citā virsmežniecībā **dzīvnieku skaits tiek noteikts, pamatā ņemot vērā mednieku kolektīvu sniegtos datus** par dzīvnieku skaitu savās apsaimniekotajās teritorijās. Virsmežniecībā katru gadu tiek sagatavota anketa, kas tiek nosūtīta medību klubiem, atsūtītie dati tiek koriģēti pēc nepieciešamības,

ņemot vērā, piemēram, mežziņa viedokli par postījumiem, “neloģiskiem” datiem par blīvumu u.tml. Tomēr, izņemot apkopoto anketu rezultātus, papildus nav sniegtas norādes vai sagatavoti citi dokumenti, kas ļauj izsekot noteiktā dzīvnieku skaita pamatojumam, ņemot vērā, ka virsmežniecību skaita vērtējums bieži vien ir atšķirīgs no medību kolektīvu sniegtās informācijas;

- ❖ par skaita pamatošanu tika sniegts arī viedoklis, ka *“paskatās iepriekšējo gadu un pieliek aptuveni 10%, ja ir lielas izmaiņas, tad visdrīzāk šai sugai nav pievērsta pietiekama uzmanība iepriekšējos gados”*.

Viens no pamatargumentiem, kas pamato populācijas stāvokļa novērtējumu, visās virsmežniecībās mutiski tika minēts **pārnodžu radītais postījumu apmērs**, kas var liecināt par populācijas pieaugumu. Piemēram, tika norādīts, ka *“galvenais kritērijs ir pārnodžu atstātais iespaids uz meža resursiem, jaunaudzēm, jo visa brēka ir par postījumiem mežsaimniecībai”*.

Valsts meža dienests datus par dzīvnieku nodarītajiem postījumiem mežsaimniecībai iegūst no AS “Latvijas valsts meži” apkopotajiem datiem un individuāli fiksētajiem postījumu gadījumiem, kad bijušas sūdzības. **Valsts meža dienesta darbinieki paši neveic postījumu uzskaiti un dokumentēšanu**, taču vienlaikus norāda, ka vizuāli mežā novērtē situāciju.

Tomēr **ne Zemkopības ministrijas kārtībā, ne arī Valsts meža dienesta normatīvajos aktos vai sarunās netika sniegta informācija, kā tieši tiek novērtēta pārnodžu radīto postījumu ietekme uz dzīvnieku skaitu un tā izmaiņām**, piemēram, kāda apmēra postījumi liecina par dzīvnieku skaita palielināšanos u.tml. Turklāt gadījumos, kad revīzijas laikā tika lūgts skaidrot dzīvnieku skaita izmaiņas dažās uzskaites vienībās, piemēram, staltbriežu skaitam gada laikā pieaugot no 12 līdz 30, no 31 līdz 47, apliecinājumi par postījumiem un to apmēru šajās uzskaites vienībās netika iesniegti.

No saņemtās informācijas arī secināms, ka attiecīga dzīvnieku skaita noteikšana bieži vien ir kompromisa rezultāts ar medību tiesību lietotājiem/meža īpašniekiem, kuri izsaka iebildumus par skaita novērtējumu un norāda uz pieaugošajiem postījumiem. Vienlaikus nav noteikti savstarpējas sadarbības principi, kā arī kārtība, kādā Valsts meža dienesta darbinieki pārliecinās par sniegtās informācijas atbilstību.

Pieņemot, ka dzīvnieku skaita novērtējums absolūtos skaitļos ir laikietilpīgs un dažādu faktoru ietekmējošs process, kā arī, ņemot vērā, ka pastāv raksturīgas situācijas konkrētai virsmežniecībai, tomēr **vispārēji noteikti pamata principi, kādā ik gadu tiek veikta un dokumentēta dzīvnieku populācijas novērtēšana**, veicinātu vienotāku, izsekojamu un līdz ar to pārbaudāmu un uzticamu datu iegūšanu. Ņemot vērā, ka dzīvnieku skaita novērtēšanas procesā tiek iesaistīti arī medību tiesību lietotāji, Valsts kontroles ieskatā, būtiski noteikt arī šīs sadarbības principus, piemēram, informācijas sniegšana vienotā veidā, skaidras dzīvnieku skaita noteikšanas metodes, pārnodžu postījumu apliecinājumi u.c.

Jānorāda, ka revīzijas beigās Valsts meža dienests, ņemot vērā AS “Latvijas valsts meži” un medību un lauksaimniecības nevalstisko organizāciju darba grupas sniegtos iebildumus un ierosinājumus, ir izstrādājis jaunu iekšējo kārtību, kas regulē dzīvnieku populācijas novērtēšanas kārtību dienestā.

Kā viens no pilnveidojumiem dzīvnieku skaita novērtējumā varētu būt mobilās lietotnes izveide, kuru rosināja iepriekš minētā AS “Latvijas valsts meži” iniciētā darba grupa. 2019.gada beigās, izveidojot partnerību, biedrība “Zemnieku saeima” iesniegusi projekta pieteikumu¹⁶⁶ vienā no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai apakšpasākumiem¹⁶⁷, lai izstrādātu ar Meža valsts reģistru savietojamu datu ievākšanas rīku un mobilo aplikāciju **medijamo dzīvnieku, to klātbūtnes pierādījumu, nomedīšanas fakta un postījumu reģistrēšanai**.

Projekta pieteicēju ieskatā lietotne nodrošinās nepieciešamo datu ievākšanu, mazinot zudumus un ražošanas riskus lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, kā arī būtiski samazinās administratīvo slogu medniekiem un medību tiesību īpašniekiem, kā arī atslogos valsts pārvaldes institūciju darbu. Lietotne būs pieejama un lietojama bez maksas, datu iegūšanā plānots iesaistīt arī sabiedrību (medniekus, zemju īpašniekus u.c.), tāpat uzkrātie dati būs publiski pieejami jebkurai interesentam. Projekta izpildes laiks plānots no 01.03.2020. līdz 28.02.2021., projekta kopējais finansējums – 99 992 euro.

Atbilstoši pieteikumam secināms, ka lietotni pamatā izstrādās AS “Latvijas valsts meži”, savukārt ar Valsts meža dienestu tiks slēgts sadarbības līgums kā ar projekta rezultātu izmantotāju. Lai arī pozitīvi vērtējama papildu datu iegūšana un uzkrāšana, vienlaikus, lai nodrošinātu korektu un ticamu datu apkopošanu, nepieciešams izstrādāt arī skaidru metodiku, kā dati par dzīvnieku populācijām un to skaitu tiks analizēti un interpretēti.

Citu medījamo dzīvnieku un putnu novērtējums

Revīzijas laikā tika konstatēts, ka no Zemkopības ministrijas kārtības neizriet arī skaidri medījamo nelimitēto dzīvnieku, piemēram, caunu, pelēko un balto zaķu u.c., kā arī medījamo putnu – medņu, rubeņu un mežirbju, novērtējuma principi. Vēršam uzmanību, ka **meža cauna, baltais zaķis, mednis, rubenis, mežirbes ir īpaši aizsargājamas sugas** Dzīvotņu direktīvas un Putnu direktīvas kontekstā.

Lai arī virsmežniecībās uz katra gada 1.aprīli tiek apkopoti dati par pārējo 11 medījamo dzīvnieku sugām, attiecībā uz nelimitētajiem dzīvniekiem **netika sniegta detalizēta informācija un apliecinājumi, kādā tiek uzskaitīti minētie dzīvnieki**. Vienā virsmežniecībā par minēto dzīvnieku skaitu paļaujas uz medību tiesību lietotāju sniegto informāciju, savukārt citās divās virsmežniecībās atbilstoši mutiski norādītajam novērtējums balstīts uz pieņēmumu, ka dzīvnieki eksistē mežā.

Arī par medījamo putnu novērtējumu netika sniegts detalizēts skaidrojums un dokumentāli apliecinājumi to uzskaitē un izmaiņām, pamatā norādot uz vizuāliem novērojumiem dabā. Atbilstoši kopējiem Valsts meža dienesta datiem medījamo putnu skaitā pēdējos trijos gados nav vērojamas lielas izmaiņas, izņemot mežirbes, kuru skaits, salīdzinot ar 2017.gadu, 2019.gadā samazinājies par 16%.

Jāmin, ka ar mērķi novērtēt noteiktu putnu sugu populāciju dinamiku un mežsaimnieciskās darbības ietekmi, AS “Latvijas valsts meži” katru gadu organizē septiņu putnu sugu, tajā skaitā medņu monitoringu. Minētais monitorings tiek organizēts autonomi no Valsts meža dienesta veiktā novērtējuma.

Pārnadžu ikgadējā pieļaujamā nomedīšanas apjoma noteikšana

Valsts kontroles vērtējumā izveidotā **pieļaujamā nomedīšanas apjoma noteikšanas kārtība pārnadžiem nav pilnīga un caurskatāma**, lai gūtu pārliecību par pamatotu un uz vienotu izpratni balstītu pārnadžu nomedīšanas apjoma noteikšanu visās virsmežniecībās.

Lai arī Zemkopības ministrijas kārtībā kā pamata kritērijs nomedīšanas apjomu noteikšanai paredzēts radīto postījumu izvērtējums, ne minētajā kārtībā, ne citos Valsts meža dienesta normatīvajos aktos **nav detalizēts, kā izvērtēt postījumu pakāpi, nav paredzēts arī pārliecināties par nodarītajiem postījumiem un aizsardzības pasākumiem**, kā arī nav noteikti sadarbības principi ar medību tiesību lietotājiem un meža īpašniekiem, bez kuru iesaistes nenotiek lēmumu pieņemšana.

Lai arī kopumā Valsts meža dienesta un virsmežniecību noteiktie medību limiti pamatā liecina par lēmumiem ierobežot pārnadžu populācijas un samazināt to skaitu, **trijās analizētajās virsmežniecībās nebija iespējams vai bija apgrūtināši izsekot konkrētiem iemesliem un argumentiem noteiktajiem limitiem atsevišķās uzskaites vienībās**.

Valsts meža dienesta atbildīgie darbinieki lēmuma pieņemšanā par nepieciešamajiem medību limitiem var vadīties pēc subjektīviem apsvērumiem, balstoties uz savu pieredzi un izpratni, kā arī spēju un vēlmi argumentēt medību tiesību lietotāju izteiktajiem iebildumiem. Minētais attiecināms gan uz sadarbības procesu ar medību tiesību lietotājiem, gan dzīvnieku radīto postījumu izvērtējumu, gan papildu kritēriju izvērtēšanu lēmumu pieņemšanā.

Valsts kontrole izprot situāciju, ka nomedīšanas apjomu noteikšana ir sadarbības process ar meža īpašniekiem un medību tiesību lietotājiem un, ka bieži vien jāsaskaras ar grūtībām vienoties un nepieciešamību rast kompromisu. Gan pārnadžu postījumu mazināšana un ierobežošana, gan noteikto medību limitu izpilde ir tiešā meža īpašnieku un medību tiesību lietotāju atbildībā un kompetencē. Tomēr ikgadējo medību limitu neizpilde, kā arī apliecinājumu par postījumiem privātajos mežos trūkums/neiesniegšana liecina arī par nepieciešamību meža īpašniekiem un medību tiesību lietotājiem veikt papildu darbības savstarpējā sadarbībā un dzīvnieku sugu apsaimniekošanā.

Minētais kļūst vēl būtiskāks, ņemot vērā, ka Zemkopības ministrija kopā ar Valsts meža dienestu pēc AS “Latvijas valsts meži” rosinājuma veica izmaiņas, lēmuma pieņemšanā par nomedīšanas apjomiem vēl plašāk iesaistot medību tiesību īpašniekus un medību tiesību lietotājus. Lai arī šāda prakse ir vērojama citās valstīs, tomēr, neparedzot skaidru metodiku, kritērijus, to izvērtējumu, pārliecību par postījumu būtiskumu, kā arī vienošanos par noteikta dzīvnieku blīvuma saglabāšanu, ieinteresēto pušu ietekmes palielināšana varētu veicināt pārāk lielu savu interešu pārstāvēšanu un neizslēgtu subjektivitātes faktorus.

Papildus norādāms, ka valstī kopumā kā sugu apsaimniekošanas rezultatīvais rādītājs Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādņēs 2015. – 2020.gadam¹⁶⁸ definēts medījamo dzīvnieku nodarīto postījumu apmērs meža un lauksaimniecības zemēs, taču, kā revīzijā secinājām, šādi dati tiek iegūti un apkopoti tikai par AS “Latvijas valsts meži” pārvaldītajos valsts mežos nodarītajiem postījumiem, tādējādi tie nesniedz patiesu ainu par kopējiem dzīvnieku nodarītajiem postījumiem valstī.

Lai nodrošinātu limitēto medījamo dzīvnieku sugu populācijas genofonda saglabāšanu un ierobežotu limitēto medījamo dzīvnieku radītos postījumus lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, Valsts meža dienests, pamatojoties uz medījamo dzīvnieku populācijas stāvokļa novērtēšanas datiem, katru gadu nosaka limitēto medījamo sugu dzīvnieku pieļaujamo nomedīšanas apjomu medību platībās¹⁶⁹.

Apkopojot pieejamos datus par pārnadžu skaitu un pieļaujamo nomedīšanas apjomu, secināms, ka Valsts meža dienests katru gadu novērtējis arvien lielāku aļņu, staltbriežu un stirnu skaitu, minētajām dzīvnieku sugām nosakot arī arvien lielākus pieļaujamās nomedīšanas apjomus. Piemēram, pieļaujamais aļņu nomedīšanas apjoms divu pēdējo medību sezonu laikā pieaudzis par 12%, savukārt staltbriežu un stirnu apjoms attiecīgi par 27% un 33%. Pārnadžu skaits un pieļaujamais nomedīšanas apjoms pēdējās trijās medību sezonās norādīts 9.tabulā.

9.tabula. Pārnadžu skaits un pieļaujamais nomedīšanas apjoms 2017./2018.–2019./2020.gada medību sezonā.

Pārnadžu suga	2017./2018.gada medību sezona			2018./2019.gada medību sezona			2019./2020.gada medību sezona		
	Skaits	Limits	%	Skaits	Limits	%	Skaits	Limits	%
Alnis	22 858	7801	34	22 879	8286	36	23 026	8738	38
Staltbriedis	56 993	18 264	32	59 002	20 122	34	61 621	23 108	38
Stirna	157 843	38 731	25	172 852	44 547	26	184 323	51 452	28
Meža cūka	23 016	34 888	x	20 430	28 510	x	19 700	26 860	x

Saskaņā ar Zemkopības ministrijas kārtību un no kārtībā noteiktajiem principiem¹⁷⁰:

- ❖ atbilstoši medījamo dzīvnieku populācijas stāvokļa novērtējuma datiem pieļaujamo nomedīšanas apjomu katrā uzskaites vienībā pamato ar lēmumu par populācijas stāvokļa uzlabošanu, saglabāšanu vai ierobežošanu, to apstiprina katras virsmežniecības virsmežzinis;
- ❖ lēmuma pieņemšanā tiek ņemts vērā *dzīvnieku nodarītais postījumu apmērs mežsaimniecībai vai lauksaimniecībai, sugas izplatība teritorijā, demogrāfiskais stāvoklis un izmaiņu tendence, veiktie pasākumi postījumu mazināšanai*. Piemēram, lēmumu par populācijas stāvokļa ierobežošanu dzīvnieku skaita noteikšanas teritoriālā vienībā pieņem, ja:
 - dzīvnieki nodara ievērojamus postījumus mežsaimniecībai vai lauksaimniecībai;
 - dzīvnieki ir izplatīti visā teritorijā, kur tiem pieejami piemēroti apstākļi un vides resursi, kā arī regulāri iekļūst teritorijās, kas tiem nav piemērotas;
 - tiek veikti pasākumi postījumu mazināšanai;
 - valstī vai tās daļā ir konstatēta epizootija vai tās draudi.

No sarunām ar atbildīgajiem darbiniekiem trijās virsmežniecībās kā pamata argumenti lēmuma pieņemšanā tika norādīti iepriekšminētie postījumi, vienlaikus atsevišķos gadījumos kā papildus kritēriji tika minēti arī nomedīšanas apjomu izpilde iepriekšējā gadā, pārnadžu blīvums uz 1000 ha. Papildus praksē ikgadējie pārnadžu nomedīšanas apjomi tiek pārrunāti un saskaņoti ar medību tiesību lietotājiem un mežu īpašniekiem, rīkojot apspriedes sapulces. No sniegtās informācijas izriet, ka bieži vien mednieku kolektīvi un mežu īpašnieki ir ieinteresēti medību apjomus palielināt un diskusiju rezultātā nepieciešams vienoties par kompromisu.

Revīzijā novērotais liecina, ka noteiktu lēmumu pieņemšana par nepieciešamo nomedīšanas apjomu un līdz ar to nepieciešamību ierobežot vai saglabāt populāciju, kā arī kritēriju izvērtēšana un procesa norise, ir katras virsmežniecības/virsmežziņa pārziņa. Atbilstoši Valsts meža dienesta Medību daļas sniegtajai informācijai¹⁷¹:

“darbu organizē virsmežzinis – populāciju vērtējuma un pieļaujamā nomedīšanas apjoma sākotnējo projektu sagatavo vecākie mežziņi – sadarbībā ar medību inženieri tiek sagatavots projekts – apspriests ar ieinteresētajām pusēm, kas rezultējas ar virsmežziņa lēmumu. Atsevišķa virsmežziņa lēmuma, kur katram individuālam izmaiņu

gadījumam būtu norādīta motivācija, nav, faktiski to parāda noteiktais limits, ja tas pieaug, populācija tiek ierobežota un otrādi.”

Zemkopības ministrijas kārtība¹⁷² arī paredz:

dokumenta veidā sagatavot pieļaujamo nomedīšanas apjomu uzskaites vienībās un medību iecirkņos, kā arī pieļaujamā nomedīšanas apjoma noteikšanas principus – *pieļaujamo nomedīšanas apjomu nosaka procentos no novērtētā dzīvnieku skaita, ņemot vērā lēmumu par populācijas uzlabošanu, saglabāšanu vai ierobežošanu*. Piemēram, lemjot par populācijas stāvokļa saglabāšanu, staltbriežiem nomedīšanas apjoms nosakāms 11–20% apmērā, savukārt, lemjot par populācijas stāvokļa ierobežošanu, vairāk nekā 20% apmērā no novērtētā dzīvnieku skaita.

Analizējot trijās virsmežniecībās 2019./2020.gada medību sezonā noteiktos pieļaujamās nomedīšanas apjomus, secināms, ka virsmežniecībās lielākoties pieņemti lēmumi ierobežot pārnadžu populācijas (samazināt to skaitu) un faktiski palielināt nomedīšanas apjomus, salīdzinot ar iepriekšējo medību sezonu.

Jāmin, ka virsmežniecībā tika sniegts viedoklis, ka Zemkopības ministrijas kārtība attiecībā uz nomedīšanas apjomu procentos ne vienmēr atbilst aktuālajai situācijai. Tā attiecībā uz aļņiem tika minēts apsvērums, ka zinātniski pamatotais saimnieciskais pieaugums veido 35%, un, medījot šo procentu ietvaros, aļņu skaitu nevar samazināt. Turpretī atbilstoši kārtībai, lai saglabātu aļņu populāciju, nomedīšanas apjoms nosakāms no 16 līdz 25%.

Papildus analizējot piemēroto pieeju un apsvērumus pieļaujamā nomedīšanas apjoma noteikšanai, pamatā tika norādīti vispārēji principi, savukārt **apsvērumiem un iemesliem limita noteikšanai konkrētās uzskaites vienībās/medību iecirkņos** ir apgrūtināši vai nav iespējams izsekot. Piemēram:

- ❖ vienā virsmežniecībā tika lūgts skaidrot nomedīšanas apjomu un tā izmaiņu iemeslus atsevišķās uzskaites vienībās/medību iecirkņos, piemēram, gadījumā, kad aļņu un staltbriežu nomedīšanas apjoms noteikts 52% un 68% apmērā no dzīvnieku skaita, kas liecina par lēmumu būtiski ierobežot šīs populācijas. Lai arī atbilstoši kārtībai sagatavotais pieļaujamais nomedīšanas apjoms uzskaites vienībās un medību iecirkņos ir vienīgais dokuments, kas pamato pieņemto lēmumu, atbilde pēc būtības netika sniegta, norādot, ka “jūsu skaitļi ir ņemti no tabulām, kurās nav ietverti sadarbības līgumi, tāpēc ir tādas nesakritības. Sadarbības līgumu robežas nesakrīt ar uzskaites vienību teritorijām”. Jānorāda, ka arī sadarbības līgumu teritorijās esošie medību tiesību lietotāji pārsvarā atbilst Valsts meža dienesta definētajiem medību iecirkņiem, līdz ar to iemesli bija skaidrojami;
- ❖ citā virsmežniecībā par noteiktu nomedīšanas apjomu noteikšanu dažās uzskaites vienībās, kurās pieņemti lēmumi ierobežot pārnadžu populācijas un palielināt limitus, kā arguments pamatā tika norādīts, ka ir konstatēti vai konstatēti būtiski postījumi mežaudzēm. Kā apliecinājums tika iesniegti AS “Latvijas valsts meži” iesniegtie dati par postījumiem, piemēram, Balvu, Rēzeknes iecirkņos, tomēr nedetalizējot postījumus konkrētos medību iecirkņos, lai varētu izsekot postījumu apmēram konkrētajās uzskaites vienībās.

Tā kā atbilstoši kārtībai un mutiski sniegtajai informācijai kā argumenti maksimāli pieļaujamā nomedīšanas apjoma noteikšanai tika norādīti dzīvnieku radītie postījumi, kā arī iepriekšējo medību sezonu limitu izpilde un dzīvnieku blīvums, analizējam šo kritēriju interpretēšanu.

Pārnadžu blīvums

Kā vienu no kritērijiem maksimāli pieļaujamajam nomedīšanas apjomam virsmežniecībās minēja pārnadžu blīvumu. Lai arī virsmežniecībās tiek apkopoti dati par pārnadžu blīvumu uz 1000ha, skaidri netika norādīts, kā tieši tas ietekmē limitu noteikšanu. Piemēram, viena virsmežniecība norādīja, ka “*tā ir pamatinformācija, kas tiek ņemta vērā*”, papildus nesniedzot skaidrojumus. Tika sniegts arī viedoklis, ka virsmežniecībās atkarībā no teritorijas ir dažādi viedokļi par nepieciešamo pārnadžu blīvuma uzturēšanu.

Jānorāda, ka 2014.gadā no Medību saimniecības attīstības fonda tika finansēts zinātniskā institūta “Silava” pētījums “Maksimāli pieļaujamais medījamo dzīvnieku populāciju blīvums un minimālais jeb kritiskais populācijas lielums”¹⁷³, kura viens no mērķiem bija – *atrast netiešus, vienkārši konstatējamus rādītājus, kas saista dzīvnieku skaitu un populāciju blīvumu ar to apdzīvoto vidi un norāda virzienus un apjomus, kādos populācija būtu jāregulē*. Lai arī pētījuma ietvaros tika analizēti pārnadžu populācijas blīvuma ietekmējošie faktori un to savstarpējā

korelācija, netika sniegta atbilde uz jautājumu par maksimāli pieļaujamo medījamo dzīvnieku populāciju blīvumu, norādot, ka uz to pilnībā atbildēt var vienīgi, zinot maksimāli pieļaujamo postījumu apmēru mežsaimniecībā un lauksaimniecībā, ko savukārt pētījuma ietvaros noskaidrot nebija paredzēts un iespējams.

Līdz ar to šis ir viens no kritērijiem, kas, iespējams, tiek subjektīvi izvērtēts, to arī netieši apliecināja revīzijā sniegtā informācija.

Postījumi mežaudzēm

Dzīvnieku nodarītie postījumi mežsaimniecībai un lauksaimniecībai tiek minēti kā viens no būtiskākajiem un pamata argumentiem nepieciešamībai palielināt pārnadžu medību limitus.

Kā jau iepriekš minēts, informāciju par postījumiem mežsaimniecībai valsts mežos elektroniski sniedz AS “Latvijas valsts meži”, postījumi privātajos mežos un lauksaimniecībai tiek fiksēti atsevišķos gadījumos, kad bijuši pieteikumi/sūdzības. Pārējos gadījumos informācija pamatā tiek sniegta mutiski.

Jāuzsver, ka postījumu esamība Zemkopības ministrijas kārtībā norādīta kā pamata kritērijs lēmuma pieņemšanai par rīcību ar populāciju un nomedīšanas apjomu. Tomēr ne Zemkopības ministrijas kārtībā, ne Valsts meža dienesta iekšējos normatīvajos aktos **nav noteikts:**

- ❖ kā tiek gūta pārlicība par sniegtās postījumu informācijas atbilstību faktiskajai situācijai, piemēram, apliecinājumi, izlases veida pārbaudes;
- ❖ saskaņā ar kādiem principiem izvērtē, vai postījumi ir bijuši un radīto postījumu pakāpi (postījumi ir bijuši būtiski vai ievērojami).

Virsmežniecībās ir vērojama atšķirīga pieeja, piemēram, vienā virsmežniecībā paļaujas uz meža īpašnieku sniegto informāciju par postījumiem, kas bieži vien nav dokumentāri pamatota, savukārt citā par postījumu apmēru norit diskusijas, lūdzot argumentēt postījumu apmēru ar pierādījumiem. Vienlaikus apliecinājumu trūkums par radītajiem postījumiem tika minēts kā viena no problēmām diskusijās ar medību tiesību lietotājiem, kuri medi privātajos mežos.

Pārlicība par postījumiem un to apmēru ir svarīga, ņemot vērā neviennozīmīgo viedokli par faktiskajiem pārnadžu postījumiem. Tā viena no virsmežniecībām atsaucās uz zinātniskā institūta “Silava” veikto Meža biotisko risku monitoringu, kura ietvaros tiek veikts arī “Briežu dzimtas nodarīto jaunaudžu bojājumu monitorings”. Saskaņā ar monitoringa datiem bojājumu skaits salīdzinājumā ar 2017.gadu nepieaug, bet paliek tādā pašā līmenī.¹⁷⁴

AS “Latvijas valsts meži”, sniedzot datus par postījumiem konkrētās teritorijās, norāda postījumu platību un to novērtēto apjomu procentos, piemēram, 0,65 ha platībā 20%, 40%, 70% apmērā u.c. Vienlaikus jāmin, ka netika sniegts viennozīmīgs viedoklis par AS “Latvijas valsts meži” sniegtās informācijas pamatotību, piemēram, norādot, ka to sniegtā informācija ne vienmēr apliecina būtiskus postījumus virsmežniecības ieskatā, ņemot vērā arī faktoru, ka noteikts postījumu apmērs ir normāla parādība.

Salīdzinājumam – normatīvajā aktā¹⁷⁵, kas paredz kārtību, kādā nosaka medījamo dzīvnieku radīto postījumu apjomu un zaudējumu noteikšanu, ir noteikti medījamo dzīvnieku nodarīto postījumu novērtēšanas kritēriji. Arī AS “Latvijas valsts meži” iekšēji ir noteikusi metodiku par postījumu novērtēšanas pakāpi – attiecīgi mēreni postījumi (bojājumi ar intensitāti no 10%) un būtiski postījumi (bojājumu intensitāte 40%, ir vismaz trīs meža nogabali un/vai platība lielāka par 5 ha)¹⁷⁶.

Pasākumi postījumu mazināšanai jeb preventīvie pasākumi

Medību likums¹⁷⁷ nosaka, ka, lai samazinātu medījamo dzīvnieku nodarītos postījumus, ja medību tiesību nodošanas līgumā nav paredzēts citādi, **zemes īpašnieka vai tiesiskā valdītāja pienākums ir savā īpašumā, valdījumā vai lietošanā esošajā zemē nodrošināt aizsardzības pasākumus pret iespējamiem medījamo dzīvnieku nodarītiem postījumiem**, ciktāl tas nav pretrunā ar vides un dabas aizsardzības prasībām, un par tiem informēt arī medību tiesību lietotāju.

Viens no kritērijiem, lai lemtu par populācijas stāvokļa ierobežošanu (pārnadžu skaita samazināšanu), **ir nosacījums, vai ir veikti pasākumi postījumu mazināšanai**. Informāciju par veiktajiem aizsardzības pasākumiem valsts mežos AS “Latvijas valsts meži” iesniedz elektroniski Valsts meža dienestam, savukārt, kā norādīja Valsts meža dienests, par minētajiem pasākumiem privātajos mežos informācija netiek sniegta sistemātiski.

Atbildīgie mežziņi veiktos, izskatot iesniegumus par papildus medību atļauju izsniegšanu, veic aizsardzības pasākumu pārbaudi, bet citā laikā lielākoties veiktos pasākumus novērtē vizuāli apgaitās, veicot meža īpašnieku saimnieciskās darbības pārbaudes.

AS “Latvijas valsts meži” kā lielākais meža pārvaldītājs norāda uz iepriekšējos gados būtiski pieaugošajiem briežu dzimtas dzīvnieku postījumu apjomiem un attiecīgi mežaudžu aizsardzības izmaksām. Dažos gadījumos tomēr tika izteikts arī viedoklis, ka pilnībā nav skaidrs, saskaņā ar kādiem principiem meža īpašnieks veic aizsardzības pasākumus, piemēram, ar aizsardzības līdzekli pilnā apmērā apstrādājot teritorijas, kurās nav liels dzīvnieku blīvums, vai arī apstrādi veicot lietūs laikā.

Kā par vienu no nosacījumiem zemes īpašniekiem/lietotājiem veikt preventīvos pasākumus, lai risinātu postījumu problēmu, tika panākta vienošanās arī medību jomā iesaistīto pušu darba grupā. Preventīvie pasākumi ir uzskatāma kā obligāta un neatņemama lauksaimnieciskās un mežsaimnieciskās ražošanas sastāvdaļa, jo pilnīga savvaļas dzīvnieku iznīcināšana nav pieļaujama, bet postījumi ir neizbēgami arī pie mazāka medījamo dzīvnieku blīvuma. Līdz ar to gan valsts mežos, gan privātajos mežos, pirms norādīt uz postījumu problēmām un lūgt papildu medību limitus, arī meža īpašniekiem no savas puses jāveic maksimāli iespējamie pasākumi. Piemēram, vienā no virsmežniecībām tika sniegta informācija, ka pamatā paļaujas uz meža īpašnieku veiktajiem aizsardzības pasākumiem, vienlaikus minot, ka:

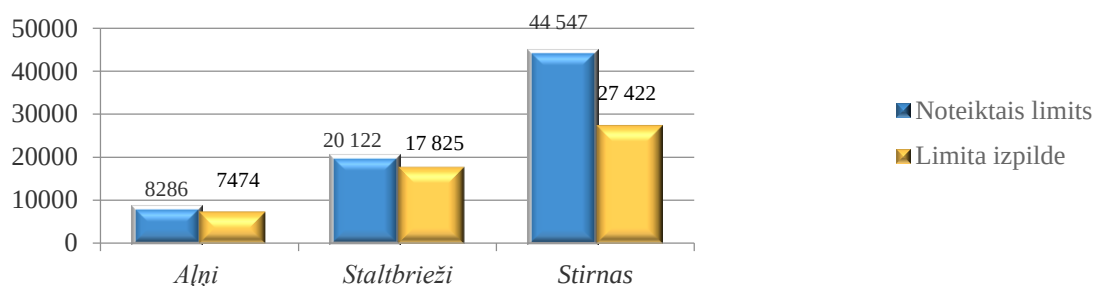
“privātajos mežos, kuros mežs atjaunojas dabiski, pamatā aizsardzības pasākumi netiek veikti. Meža īpašnieks meža aizsardzības pasākumus plāno, ņemot vērā riskus saimnieciskajai darbībai un visos gadījumos, protams, tā netiek veikta (...) nav pamata neuzticēties meža īpašnieku iesniegtajai informācijai par veiktajiem aizsardzības pasākumiem (piemēram, LVM iesniegtajai informācijai).”

Medību tiesību lietotāju iesaiste un dati par nomedītajiem dzīvniekiem

Kā vēl viens pasākums, kura īstenošanā papildus Valsts meža dienesta darbībām ir nepieciešama aktīva medību tiesību lietotāju iesaiste, ir medību limitu izpilde.

Lai arī virsmežniecībās **iepriekšējo medību sezonu limitu izpilde** tika minēta kā viens no kritērijiem nomedīšanas apjomu noteikšanai, ne Zemkopības ministrijas kārtībā, ne arī uz vietas virsmežniecībās **netika skaidri norādīts, kā tieši un kuros gadījumos limitu izpilde ietekmē nomedīšanas apjoma noteikšanu.**

Turklāt jānorāda, lai arī medību tiesību lietotāji un meža īpašnieki regulāri norāda uz nepieciešamību palielināt limitus un pieļaujamie nomedīšanas apjomi arvien pieaug, medību limitu regulāri netiek izpildīti. Piemēram, 2018./2019. gada medību sezonā aļņi un staltbrieži tika nomedīti apmēram 90% apmērā, savukārt stirnas – 62% apmērā, salīdzinot ar noteikto nomedīšanas apjomu (skatīt 7.attēlu).

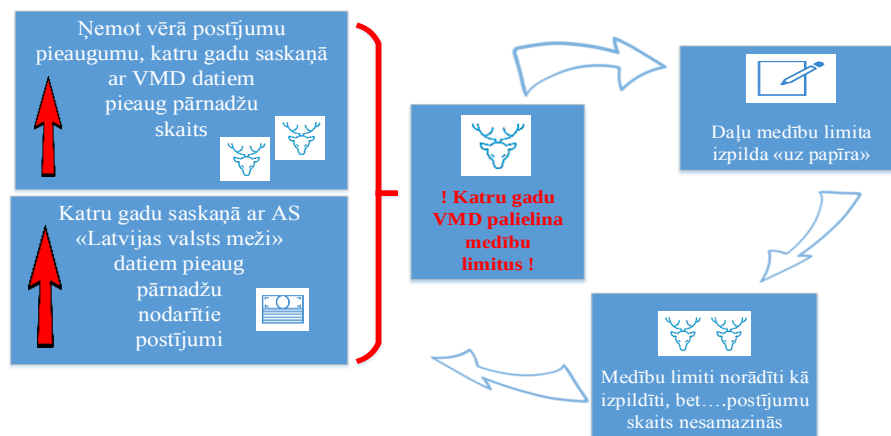
7.attēls. Pārņadžu nomedīšanas apjoms 2018./2019.gada medību sezonā.

Vienlaikus jānorāda, ka no vairākām medību jomā iesaistītajām pusēm ir izteikts viedoklis, ka Valsts meža dienesta uzraudzība par dzīvnieku nomedīšanas faktu nav pietiekama, un attiecīgi – sniegtie dati par nomedītajiem dzīvniekiem nav ticami. **Pastāv visai liela varbūtība, ka faktiskie nomedīšanas apjomi ir vēl mazāki.**

Šobrīd kārtība paredz, ka Valsts meža dienests izsniedz medību atļaujas un atbilstošu skaitu unikāli apzīmētu marķieru, par kuru izlietošanu (dzīvnieku nomedīšanu) rakstiski tiek iesniegta informācija dienestam mēneša laikā pēc medībām.¹⁷⁸ Papildus nav paredzēts iesniegt citus apliecinājumus/pierādījumus, tādējādi pastāv iespēja,

piemēram, sniegt informāciju par izlietotajām atļaujām, bet faktiski neveikt visu dzīvnieku nomedīšanu vai arī izmantot atļaujas/marķierus vairākas reizes.

Šādu mednieku rīcību veicina arī zemā samaksa par medību atļauju (marķieri), kā rezultātā medību tiesību lietotājs dažādu apsvērumu dēļ ir gatavs to “norakstīt” nenomedējot dzīvnieku, bet aizpildot dokumentus. Nomedīto dzīvnieku skaits un medību limita pilnīga izpilde liecina, ka populācija ir labā stāvoklī, un Valsts meža dienests izdara secinājumu, ka arī dzīvnieku skaits ir palielinājies. Gadījumā, ja pieaug medījamo dzīvnieku postījumu apjoms (piemēram, jo ir veikta meža atjaunošana) tiek palielināts medību limits arī nākamajā medību sezonā. Attiecīgi arī nākamajā sezonā daļa medību atļauju tiek “norakstīta” un rezultātā arvien palielinās uzskaitīto medījamo dzīvnieku skaita atšķirība no reālā. Tā kā vienlaikus nesamazinās medījamo dzīvnieku postījumi, arvien pieaug meža īpašnieku spiediens palielināt medību limitus (skatīt 8.attēlu).

8.attēls. Kā pārnadžu populācijas novērtējumu ietekmē medību atļauju (marķieru) “norakstīšana”.

Jānorāda, ka Valsts kontrole uz nepilnībām vērta uzmanību jau 2013.gadā likumības revīzijā¹⁷⁹. Iepriekšminētās mobilās lietotnes izveide varētu uzlabot arī Valsts meža dienesta uzraudzību pār nomedītajiem dzīvniekiem, jo lietotnē būs jāfiksē nomedīšanas fakts uzreiz pēc nomedīšanas.

Noteikto nomedīšanas apjomu izpildi var ietekmēt dažādi apstākļi, kas katram medību klubam, medniekam var būt ļoti atšķirīgi. Vienlaikus nomedīšanas apjomu izpilde pamatā ir medību tiesību lietotāju un meža īpašnieku sadarbības rezultāts. Piemēram, revīzijā tika iegūta informācija, ka atsevišķi meža īpašnieki neuzticas medību kluba norādītajai informācijai par izlietotajām medību atļaujām, bet pieprasa fizisku apliecinājumu par nomedīto dzīvnieku (piemēram, iesniegt nomedīto stirnu ausis). Līdz ar to pastiprināta uzmanība un atbildība jāpievērš arī pašiem meža īpašniekiem, savukārt medību tiesību lietotājiem – jāpievērš lielāka uzmanība postījumu vietām u.tml.

Tā AS “Latvijas valsts meži” noslēgusi medību platības nomas līgumus ar 915 mednieku formējumiem 1,6 miljonu hektāru platībā, līgumos paredzot nosacījumus attiecībā uz mežaudžu aizsargāšanu no medījamo dzīvnieku postījumiem. Gadījumos, kad netiek izpildīti līgumu nosacījumi, AS “Latvijas valsts meži” medību tiesību lietotājus aicina uz sanāksmi vai uz individuālām pārrunām, lai panāktu būtisku briežu dzimtas dzīvnieku skaitlisko samazinājumu. Lai arī, akciju sabiedrības ieskatā, piemērotā sadarbības pieeja ar medniekiem ir efektīva, vienlaikus regulāri norādot uz postījumu pieaugumu un nepieciešamību palielināt pārnadžu nomedīšanas apjomus, pastāv iespēja par nepietiekamām AS “Latvijas valsts meži” darbībām komunikācijā ar medību tiesību lietotājiem.

Jānorāda, ka revīzijas noslēguma posmā 2020.gadā, ņemot vērā AS “Latvijas valsts meži” sniegtos rosinājumus¹⁸⁰, ir izstrādāta jauna kārtība attiecībā uz pārnadžu nomedīšanas apjoma noteikšanu ar mērķi noteikt plašāku medību tiesību īpašnieku un medību tiesību lietotāju iesaisti lēmumu pieņemšanā par nomedīšanas apjomiem.

Saskaņā ar revīzijā iegūto informāciju jau šobrīd ieinteresētās puses tiek iesaistītas limitu noteikšanas procesā, nereti ietekmējot noteiktus limitu apmērus. Tomēr **virsmēžniecībās iesaistes process un pakāpe ir atšķirīgi.**

Piemēram, vienā gadījumā sākotnēji tiek sagatavots projekts ar virsmežniecības redzējumu, kas tālāk tiek diskutēts, citā jau sākotnēji tiek lūgts mednieku viedoklis un vēlmes, kas arī tiek iekļauts projektā, savukārt vēl citā gadījumā netiek sagatavots sākotnējais redzējums, bet gan kopā ar mednieku kolektīviem apspriests iepriekšējā gada nometīšanas apjoms.

Salīdzinājumam – Igaunijā jau šobrīd nometīšanas apjomus pamatā nosaka meža īpašnieki un medību tiesību lietotāji, valsts institūcijām šajā procesā neiejaucoties¹⁸¹. Piekrītot, ka pieļaujamā nometīšanas apjoma noteikšana ir savstarpējs Valsts meža dienesta un meža īpašnieku un medību tiesību lietotāju sadarbības process, tomēr ieinteresēto pušu ietekmes palielināšana limitu noteikšanā varētu veicināt pārāk lielu savu interešu pārstāvēšanu un nākotnē apdraudēt pārnadžu populācijas stāvokli.

Citu īpaši aizsargājamo medījamo dzīvnieku medības

Kā iepriekš minēts saskaņā ar normatīvo regulējumu¹⁸² baltais zaķis, meža cauna un sesks ir ierobežoti izmantojamas īpaši aizsargājamas sugas, nelimitēti medījamas¹⁸³, Dzīvotņu direktīvas V pielikuma sugas. Tādējādi šo sugu medības pieļaujamas, ja sugām ir nodrošināts labvēlīgs aizsardzības statuss.

Analizējot Latvijas 2019.gada ziņojumu Eiropas komisijai, secināms, ka **baltā zaķa sugas aizsardzības statuss nav labvēlīgs, populācija ir zem “mērķa populācijas”**. Neskatoties uz minēto, baltā zaķa medības ir atļautas. Saskaņā ar Valsts meža dienesta datiem 2018./2019.gada medību sezonā nometīti 286 baltie zaķi.

Ieteikumi

Lai nodrošinātu vienotu, konsekventu un izsekojamu pieeju citu medījamo dzīvnieku populācijas stāvokļa novērtēšanā, Zemkopības ministrijai un Valsts meža dienestam nodrošināt vienotu pieeju, kādā ik gadu tiek **veikta un dokumentēta** pārnadžu un citu medījamo dzīvnieku un putnu populācijas novērtēšana un *pārmaiņu tendences*.

Lai nodrošinātu vienotu, konsekventu un izsekojamu pieeju pārnadžu pieļaujamā nometīšanas apjoma noteikšanā, Zemkopības ministrijai un Valsts meža dienestam pilnveidot pieļaujamā nometīšanas apjoma noteikšanas principus un procesu, nodrošinot vienotu pieeju **pierādījumu fiksēšanu (iesniegšanu)** par kritēriju - **postījumu pakāpe** un **aizsardzības pasākumu ieviešana** –, kā arī minēto kritēriju **interpretāciju, dokumentēšanu un pārbaudes mehānismu**.

Zemkopības ministrijai un Valsts meža dienestam veikt regulāru izvērtējumu par to, vai kā medījamas ir nosakāmas īpaši aizsargājamas sugas, kuru aizsardzības stāvoklis ir zem “mērķa populācijas”.

Valsts meža dienesta īstenotā medību uzraudzība

Medījamo dzīvnieku sugu populācijas stāvokļa novērtēšanai un tai attiecīgu pieļaujamo medību limitu noteikšanai, normatīvajos aktos noteikto medību termiņu un citu nosacījumu noteikšanai nav nozīmes, ja nav izveidota un netiek veikta efektīva kontrole par šo nosacījumu izpildi. Tāpat pilnvērtīga medību uzraudzība nodrošina drošu medību norisi, kas novērš nelaimes gadījumus medībās, kas var būt pat letāli.

Veikt steidzamus pasākumus, lai izbeigtu aizsargātu savvaļas dzīvnieku sugu malumedniecību, kā arī palielināt visā pasaulē atbalstu aizsargātu sugu malumedniecības un nelikumīgas tirdzniecības apkarošanai, cita starpā palielinot vietējās sabiedrības spēju izmantot ilgtspējīgas iztikas līdzekļu nodrošināšanas iespējas, paredz arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās asamblejas rezolūcija “Pārveidosim mūsu pasauli: ilgtspējīgas attīstības programma 2030.gadam”¹⁸⁴.

Medību regulējošo normatīvo aktu uzraudzība, tajā skaitā medību uzraudzība, ir viens no Valsts meža dienestam deleģētajiem uzdevumiem¹⁸⁵. Saskaņā ar Valsts meža dienesta medību kontroli regulējošo iekšējo tiesību aktu¹⁸⁶ kontroles mērķi ir nepieļaut nelaimes gadījumus medībās, nelikumīgas medības un medību pārkāpumus.

Valsts kontrole 2013.gadā likumības revīzijā¹⁸⁷, vērtējot Valsts meža dienesta strukturālo izmaiņu pamatotību un dienesta darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām un efektivitāti, tika secināts, ka Valsts meža dienestā izveidotā medību uzraudzība nav vērtējama kā efektīva, un tika sniegti četri ieteikumi uzraudzības uzlabošanai.

Saskaņā ar Valsts meža dienesta Valsts kontrolei sniegto informāciju un dokumentiem 2013.gadā likumības revīzijā sniegtie ieteikumi tika atzīti par ieviestiem.

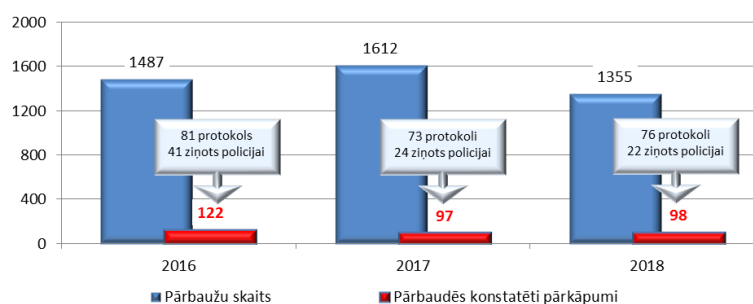
Ieviešot Valsts kontroles 2013.gada likumības revīzijā sniegtos ieteikumus, Valsts meža dienests ir izstrādājis un apstiprinājis iekšējo normatīvo aktu¹⁸⁸, kurā ir noteikti kritēriji medību kolektīvu un medību norises kontroles plānošanai un sasniedzamie rādītāji, ir noteikta vienota, plānveidīga medību norises kontroles kārtība. Saskaņā ar Valsts meža dienesta datiem kopumā ir uzlabojusies mednieku disciplīna un samazinājies nelaimes gadījumu skaits medībās.

Tomēr, kā konstatējām šajā revīzijā, ir jāturpina darbs, lai uzlabotu medību uzraudzību. Vēl joprojām nav nodrošināta vecākā medību inspektora amata vieta katrā Valsts meža dienesta virsmežniecībā, pamatojot to ar finansējuma trūkumu, nav pietiekami risināts sadarbības jautājums ar Valsts policiju kopīgu malu medību kontroļu veikšanai, un netiek nodrošināta informācijas par medību norises laiku un vietu un citas informācijas elektroniska reģistrēšana tiešsaites režīmā, nodrošinot efektīvu medību kontroles funkcijas īstenošanu.

Valsts meža dienesta veikto kontroles pasākumu uzdevumi ir pārbaudīt - drošības prasību ievērošanu medībās, medību tiesību ievērošanu medību platībās, medību resursu izmantošanas likumību, medību līdzekļu, rīku, metožu un paņēmieni atbilstību normatīvo aktu prasībām, medību tiesību lietotāju organizētā medību procesa atbilstību normatīvo aktu prasībām, medību dokumentācijas atbilstību normatīvo aktu prasībām, medījumu pirmapstrādes vietas un biodrošības prasību ievērošanu medībās.

Par nelikumīgām medībām uzskata medības, ja tās notiek neatļautā laikā un vietā, ar neregistrētiem un nepiemērotiem ieročiem vai medību paņēmieniem, un tās organizē cilvēki, kuri neievēro medību regulējošos normatīvos aktus vai kuriem nav tiesības medīt. Jānorāda, ka, ja netiek novērstas nelikumīgās medības, tās ne tikai var būtiski samazināt īpatņu skaitu kādā populācijā, bet arī var neļaut savākt pilnīgu informāciju par nomedīto dzīvnieku skaitu, tādējādi ietekmējot medību resursu novērtējumu un to izmantošanas iespēju prognozes¹⁸⁹. Tāpat nelikumības medības un neatļautu medību paņēmieni lietošana – cilpu, slazdu, pielāgotu ieroču lietošana, var apdraudēt pārējo sabiedrības locekļu dzīvību. Nelikumīgas medības rada arī zaudējumus medību saimniecībai – piemēram, nelikumīgi nomedījot alni ārpus medību termiņa, noteiktie zaudējumi ir 7310 euro¹⁹⁰.

Kopumā Valsts meža dienesta veikto pārbaūžu skaits 2019.gadā ir pieaudzis. No 2721 veiktajām pārbaudēm 2019.gadā 185 jeb 7% pārbaudes veiktas ar Valsts policijas līdzdalību. Neraugoties uz to, pārkāpumu skaits ir samērā konstants pēc 2016.gada, kad tas samazinājās par 20%, tas ir saglabājies 97-98 pārkāpumu līmenī (plašāk skatīt 9.attēlā).

9.attēls Valsts meža dienesta veiktais pārbaūžu skaits, konstatētie pārkāpumi un pārkāpumu veidi.

Lielāko daļu no konstatēto administratīvo pārkāpumu skaita veido medību noteikumu pārkāpumu un nelikumīgu medību gadījumi. Piemēram, no 2721 pārbaudēm 2019.gadā 24 bijuši pārkāpumi, kas atzīti par nelikumīgām medībām. Izvērsti statistikas dati par Valsts meža dienesta pārbaūžu rezultātiem publicēti dienesta mājas lapā¹⁹¹.

Tomēr, kā norāda Valsts meža dienests, ir grūti pierādīt malu medību faktu pat gadījumos, kad iespējama mednieka tiek pieķerts pie nelikumīgi iegūtā dzīvnieka ķermeņa. Par to liecina Valsts meža dienesta lēmumu pārsūdzības un kriminālprocesa virzība – 2019.gadā kopumā ir apstrīdēti deviņi gadījumi. To atzīst arī paši mednieki, piemēram, norādot: “pat ja, pieņemsim, (malumednieku) noķer, tad tā mūsu likumiskā bāze un

operatīvās rīcības iespējas nav tādas, lai varētu 100% pierādīt, ka tas ir viņš, kas ir nomedījis, ja tu neesi nofilmējis šāvienu no aizmugures un optikā ir tieši tas dzīvnieks, kuru pēc tam atrod beigtu, tu nevari pierādīt, ka tas ir tas cilvēks. Reāli ir ļoti maz gadījumu, kad noķer, un vēl mazāk ir, kad pierāda vainu.”¹⁹²

Svarīgs aspekts, veicot pārbaudes medību norises vietās, ir drošības noteikumu ievērošanas kontrole. Salīdzinot ar 2002.gadu, kad medībās tika konstatēti 11 nelaimes gadījumi, ir panākts būtisks progress – 2019.gadā – divi nelaimes gadījumi. Vienlaikus, neraugoties uz minēto, medībās katru gadu tiek konstatēti 30 līdz 40 drošības noteikumu neievērošanas gadījumi.

Šajā revīzijā secinājām, ka kopš Valsts kontroles 2013.gada revīzijas Valsts meža dienests ir veicis atsevišķus uzlabojumus. Piemēram, lai nodrošinātu kontroles pār medību jomu pilnveidošanu, Valsts meža dienests ir izstrādājis un apstiprinājis iekšējo normatīvo aktu¹⁹³, kurā ir noteikti kritēriji medību kolektīvu un medību norises kontroles plānošanai un sasniegtajiem rādītājiem. Ir inventarizēta un digitalizēta medību iecirkņu un līgumu par medību tiesību lietošanu uzskaitē. Ir veikta medību inspektoru un pārbaudēs iesaistīto mežziņu apmācība, kā arī pilnveidots medību inspektoru tehniskais aprīkojums un nodrošinājums ar degvielas limitu. Vienlaikus joprojām pastāv vairākas no iepriekš konstatējam problēmām, piemēram:

- ❖ Valsts meža dienestā joprojām nav palielināts medību inspektoru skaits, kas veic medību platību kontroli, un nav nodrošināta vecākā medību inspektora amata vieta katrā struktūrvienībā. Valsts meža dienests vairākkārt ir sniedzis finansējuma pieprasījumu¹⁹⁴ amata vietu palielināšanai Zemkopības ministrijai. Atbilstoši dienesta aprēķiniem papildus piecas inspektora vietas izmaksātu 111 792 euro gadā, savukārt vienreizējas izmaksas darba vietas iekārtošanai būtu 7000 euro. Lai arī palielinot medību inspektoru skaitu, nelikumīgu medību un medību noteikumu pārkāpumu rezultātā meža resursiem nodarīts kaitējums (piemēram, 2018.gadā meža resursiem nodarīts kaitējums bija 233 060 euro apmērā¹⁹⁵, kas, kā norāda nozares speciālisti, visticamāk ir neliela daļa no kopējā malumēdību rezultātā valstij nodarītā kaitējuma) tūlītēji nesamazinātos, vai pat, identificējot iepriekš nekonstatētus pārkāpumus, pieaugtu, tomēr tiktu nodrošināta būtiski labāka medību uzraudzība;
- ❖ ir apgrūtināta sadarbība ar Valsts policiju, kas ierobežo medību inspektoru iespējas veikt pilnvērtīgas, it īpaši nelikumīgu medību pārbaudes (piemēram, veikt alkohola pārbaudes un apturēt autotransportu), kā arī apdraud medību inspektoru fizisko drošību;
- ❖ Valsts kontrole arī aicināja pārskatīt medību inspektoru administratīvās pakļautības lietderību virsmežzinim, apvienojot tos atsevišķā Valsts meža dienesta struktūrvienībā ar vienotu administratīvo vadību. Valsts meža dienests veica izvērtējumu, tomēr neuzskatīja par nepieciešamu mainīt medību inspektoru pakļautību virsmežziņiem pamatojot to ar viedokli, ka esošā vecāko medību inspektoru administratīvā pakļautība virsmežniecības virsmežzinim nodrošina noteikto uzdevumu un pienākumu izpildi.

Attiecībā uz sadarbības ar Valsts policiju veicināšanu, revidentu ieskatā, Zemkopības ministrija nav pietiekoši pamatojusi papildus policijas resursu nepieciešamību šādām kopīgām kontrolēm. Saskaņā ar Valsts policijas viedokli¹⁹⁶ sadarbību ar Valsts meža dienestu medību uzraudzības veikšanā apgrūtina Valsts policijas personālsastāva trūkums un esošo darbinieku noslodze un iespējamais uzlabojums ilgtspējīgā valsts medību saimniecības uzraudzībā varētu sniegt tikai papildus personāla piesaisti un esošo vakanto štata vietu aizpilde¹⁹⁷.

Salīdzinājumam – Igaunijā ir 13 000 mednieku, kā arī katrā sezonā vairāki simti vies-mednieku, kas apmeklē Igauniju galvenokārt savvaļas putnu un lielo medījumu medībās (Latvijā ir vairāk nekā 21 000 aktīvo mednieku un vairāk nekā 300 vies-mednieku jeb gandrīz divas reizes vairāk). Medību uzraudzību īsteno Igaunijas Vides inspekcija. Divi galvenie inspektori koordinē medību uzraudzību un konsultē reģionālos inspektorus. Medību uzraudzību veic visos 15 reģionos aptuveni 10 inspektori ar pilnu darba slodzi un 35 dabas aizsardzības inspektori ar nepilna darba slodzi, jo dabas aizsardzības inspektori kontrolē arī mežsaimniecību, dabas aizsardzību un maksšķerēšanu. Inspektoram ir jānēsā forma, tas, veicot dienesta pienākumus, var pielietot dienesta ieroci, roku dzelžus un dienesta suni.

Apkopojot iepriekš izklāstīto, secināms, ka Igaunijā gandrīz par pusi mazāku mednieku skaitu uzrauga 10 pilna darba laika darbinieki un papildus aptuveni 35 darbinieki, veltot šiem pienākumiem daļu sava darba laika, kamēr Latvijā ar uzraudzību tieši nodarbojas pieci medību inspektori, kā arī mežziņi (279 mežziņi un 59 vecākie mežziņi), kuriem medību uzraudzība ir viens no daudziem pienākumiem (pēc aptuvenām Valsts meža dienesta aplēsēm – 10% no slodzes). Lai arī tieši salīdzināt uzraudzības sistēmas nevar, tomēr Igaunijā vairāk darbiniekiem medību uzraudzība ir tiešs un nepastarpināts darba uzdevums, kā arī tie atrodas tuvāk pārbaudāmajām medību norisēm.

vietām. Latvijas gadījumā – , inspektoram, lai apsektu attālāku medību norises vietu jābrauc pat 200 kilometru vienā virzienā, tādējādi patērējot vismaz piecu stundu darba laika pārbraucienā, kas izslēdz iespēju operatīvi reaģēt uz iespējamām medību pārkāpumiem.

Iepriekšējā revīzijā arī secinājām, ka atbildīgajiem darbiniekiem ir apgrūtināta iespēja veikt operatīvas medību pārbaudes un identificēt pārkāpumus, jo dienesta amatpersonām nav pieejama operatīvā informācija par vietām, kur norisinās medības. Šajā revīzijā secinājām, ka situācija nav mainījusies, neskatoties uz strauji augošajām informācijas un komunikācijas tehnoloģiju iespējām.

Problēmas ar šādas informācijas neesamību apliecina Valsts meža dienesta amatpersonu atskaites par veiktajām medību kontrolēm iepriekšējā gadā. Piemēram, 2018./2019.gada medību sezonā virsmežniecībā saskaņā ar atskaitēm no 373 veiktajām pārbaudēm 228 pārbaudes jeb 61% no pārbaudēm bija bez rezultātiem, jo netika konstatētas medības. Tādējādi bez rezultāta tika veikts pārbaudes brauciens un attiecīgi patērēts gan amatpersonas darba laiks, gan līdzekļi degvielai u. tml. Tajā pat laikā citos gadījumos par pārbaudēm tiek informēti medību kolektīvi, lai izvairītos no šādiem bezmērķīgiem braucieniem, kā rezultātā zūd “pārsteiguma moments” un varbūtējie trūkumi medību norisē netiek pieļauti un konstatēti.

Saskaņā ar normatīvajiem aktiem¹⁹⁸:

- ❖ par nelikumīgām medībām atzīst medīšanu, izmantojot šādus aizliegtus medību līdzekļus, rīkus, metodes un paņēmienus mākslīgus gaismas avotus, nakts redzamības tēmēkļus ar elektronisko palielinājumu vai attēla pārveidošanu, pusautomātiskus šaujamieročus, kuru patrontelpas un magazīnas (patronu padošanas mehānisma) kopējā ietilpība ir lielāka par trim patronām. Minētie aizliegumi **neattiecas uz** meža cūku, lapsu un jenotsuņu medībām;
- ❖ medību vadītājam medību norisi dokumentēt medību pārskatā šādos gadījumos: (1) dzinējmedībās; (2) ja mednieks atbilstoši normatīvajiem aktiem par ieroču apriti medību šaujamieroci nodod lietošanai citam medniekam; (3) medījot lapsas, jenotsuņus vai mežacūkas, ja tiek lietots mākslīgais gaismas avots. Medību pārskatā norāda visus medību dalībniekus, medību vadītāju, kā arī medījamās dzīvnieku sugas. Medību dalībniekus, kam ir tiesības medīt ar šaujamieroci, reģistrē kā medniekus, un pārējos – kā dzinējus.

Vēršam uzmanību, ka iepriekš minētā pārskata minimālais medību pārskata glabāšanas termiņš ir 30 dienas, to nav nepieciešams iesniegt medības uzraugošajai struktūrvienībai, bet pēc attiecīga pieprasījuma ir jāuzrāda. Revīzijā par uzraudzību atbildīgie darbinieki informēja, ka informācijas neesamība pirms medībām par plānotajiem izņēmumiem nenodrošina medību kontroles funkciju pilnvērtīgu veikšanu.

Ieteikumi

Lai pilnveidotu medību kontroli Valsts meža dienestā, Zemkopības ministrijai:

- ❖ rast iespēju piešķirt papildu finansējumu Valsts meža dienestam papildu medību inspektoru amata vietu izveidošanai katrā virsmežniecībā;
- ❖ sadarbībā ar Iekšlietu ministriju veikt pasākumus, lai uzlabotu Valsts meža dienesta un Valsts policijas sadarbību medību uzraudzības nodrošināšanā;
- ❖ nodrošināt, ka topošajā mobilajā aplikācijā pirmajā kārtā vai kādā citā informācijas sistēmā tiktu iekļautas funkcijas - medību tiesību lietotāju medību norises laika un vietas reģistrācija, izņēmumu piemērošana atbilstoši normatīvajā aktā noteiktajiem nosacījumiem¹⁹⁹, kā arī veiktas izmaiņas normatīvajā aktā paredzot šādu prasību obligātu reģistrēšanu mobilajā aplikācijā.

Zemkopības ministrijas viedoklis

Vērtēt revīzijas nepieciešamību un savlaicību nav ministrijas kompetencē. Ministrijas viedoklis par Valsts kontroles konstatētajām problēmām un ieteikumiem, kā arī revīzijas ieteikumu ieviešanu, atspoguļots Zemkopības ministrijas vēstulē²⁰⁰.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas viedoklis

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas ieskatā revīzija ir veikta laikus, pāris gadus pēc lielo plēsēju suga aizsardzības plānu atjaunošanas. Jautājumi par savvaļas sugu racionālu izmantošanu vienmēr ir sabiedrībai aktuāli.

Padomes direktīvas 92/43/EEK (1992.gada 21.maijs) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (turpmāk-Biotopu direktīva) pielikumu sugu saraksti tika veidoti tā laika Eiropas Savienības (turpmāk – ES) teritorijām, kur lieli plēsēji bija ļoti reti sastopami. Boreālais biogeogrāfiskais reģions ES izveidots tikai 1995.gadā līdz ar Somijas un Zviedrijas iestāšanos ES.

Latvijas iestāšanās ES procesā Biotopu direktīvas prasību ieviešanā Latvijas normatīvajos aktos tika izmantota labākā pieejamā ES dalībvalstu ekspertu pieredze. Latvijas normatīvo aktu atbilstība ir tikusi izvērtēta un tajos ir veikti Eiropas Komisijas norādītie labojumi. Lūša populācijas apsaimniekošanas līdzšinējais modelis ir bijis konsekvents un nemainīgs jau kopš Latvijas iestāšanās ES un ir balstīts uz Eiropas Komisijas redzējumu un rekomendācijām iestāšanās sarunu laikā. Vēlākā Eiropas Komisijas nostāja ir iekļauta “Norādījumu dokumentā par dzīvnieku sugu aizsardzību” (2007). Tomēr arī pēc šī norādījumu dokumenta publicēšanas Eiropas Komisija nav apšaubījusi Latvijā piemēroto lielo plēsēju apsaimniekošanas praksi.

Valsts kontroles revīzijas ieteikumi par grozījumiem normatīvajā regulējumā ir saprotami. Tomēr pastāv bažas, ka normatīvo aktu grozījumu saskaņošana varētu būt sarežģīta.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas ieskatā ieteikums attiecībā par “mērķa populācijas” noteikšanu ir realizējams, taču “mērķa populācijas” noteikšanai jābūt zinātniski pamatotai un to varētu izstrādāt pieteiktā programmas LIFE projekta (LIFE-IP LatViaNature) ietvaros, ja projekts tiks apstiprināts (projekts tiek virzīts apstiprināšanai, situācija uz 16.06.2020.). Projekta neapstiprināšanas gadījumā varētu tiks pasūtīts atsevišķs zinātniskais pētījums “mērķa populāciju” noteikšanai.

Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes

Revīzijas mērķis

Revīzijas mērķis ir pārliecināties, vai Latvijā tiek nodrošināta ilgtspējīga sugu apsaimniekošana un tai atbilstoša medību saimniecības uzraudzība.

Juridiskais pamatojums

Atbilstības/lietderības revīzija “Vai Latvijā tiek nodrošināta ilgtspējīga sugu apsaimniekošana un tai atbilstoša medību saimniecības uzraudzība?” ir veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Ceturtā revīzijas departamenta 2019.gada 14.maija revīzijas grafiku Nr.2.4.1-16/2019.

Revidentu un revidējamās vienības atbildība

Valsts kontroles revidenti ir atbildīgi par revīzijas ziņojuma sniegšanu, kas pamatojas uz revīzijas laikā gūtiem atbilstošiem, pietiekamiem un ticamiem revīzijas pierādījumiem.

Zemkopības ministrija, Vides un reģionālās attīstības ministrija un Valsts meža dienests ir atbildīgi par normatīvo aktu ievērošanu un revidentiem sniegtās informācijas patiesumu.

Revīzijas apjoms

Revīzija ir veikta saskaņā ar Latvijas Republikā atzītiem starptautiskajiem revīzijas standartiem. Revīzija plānota un veikta tā, lai iegūtu pietiekamu pārliecību par revīzijas apjomā iekļautās revidējamās vienības veiktajiem pasākumiem, lai nodrošinātu ilgtspējīgu sugu apsaimniekošanu un medību saimniecību uzraudzību.

Revīzija veikta par laika posmu no 2016.gada 1.janvāra līdz 2019.gada 30.jūnijam. Pilnīga priekšstata iegūšanai par atsevišķiem jautājumiem informācija apkopota arī par laiku ārpus minētā perioda.

Revīzijas apjomā ir iekļautas Vides un reģionālās attīstības ministrija kā atbildīgā iestāde par sugu aizsardzību, Zemkopības ministrija kā vadošā iestāde meža nozarē un Valsts meža dienests kā atbildīgā iestāde par medijamo dzīvnieku sugu apsaimniekošanu un medību regulējošo normatīvo aktu ievērošanas uzraudzību.

Revīzijas metodes

Revīzijā izmantotas šādas galvenās metodes:

- ❖ attīstības plānošanas dokumentu, Eiropas Savienības un nacionālo normatīvo aktu, Eiropas Savienības Tiesas spriedumu, Eiropas Komisijas un citu Eiropas Savienības institūciju dokumentu un pētījumu analīze;
- ❖ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas, Zemkopības ministrijas, Dabas aizsardzības pārvaldes un Valsts meža dienesta iesniegto dokumentu un informācijas analīze;
- ❖ intervijas ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas, Zemkopības ministrijas, Dabas aizsardzības pārvaldes un Valsts meža dienesta, zinātniskā institūta “Silava”, AS “Latvijas valsts meži”, nevalstisko organizāciju pārstāvjiem un medniekiem;
- ❖ sarakste ar citu valstu par īpaši aizsargājamo sugu aizsardzību atbildīgajām iestādēm.

Revīzijas kritēriji

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts/nav sasniegts?
Vai medījamo sugu populāciju apsaimniekošana tiek īstenota efektīvi?		
Vai medījamo sugu populāciju apsaimniekošana tiek īstenota efektīvi?	Dzīvnieku nodarīto postījumu apmērs mežaudzēm un lauksaimniecībai nepalielinās vai samazinās, vienlaikus tiek nodrošināta sugu daudzveidība un īpaši aizsargājamo sugu labvēlīgs aizsardzības stāvoklis.	☑ Kritērijs ir izpildīts daļēji. Saskaņā ar ekspertu novērtējumu ir nodrošināts īpaši aizsargājamo medījamo lielo plēsēju sugu labvēlīgs aizsardzības stāvoklis, vienlaikus revīzijā konstatējām, ka vērtējums par populācijas stāvokli un sugas aizsardzības stāvokli nav viennozīmīgs. Saskaņā ar AS “Latvijas valsts meži” datiem katru gadu palielinās dzīvnieku nodarīto postījumu apmērs AS “Latvijas valsts meži” pārvaldītajos valsts mežos, kā arī izmaksas postījumu ierobežošanai. Palielinās arī mājlopiem nodarīto postījumu skaits. Saskaņā ar Nacionālā meža monitoringa datiem pārnadžu bojājumu apjomi ir nedaudz samazinājušies. Vienlaikus revīzijā tika konstatēts, ka nav nodrošināta ticamu datu ieguve par nodedīto pārnadžu skaitu, tikmēr pārnadžu medību limiti tiek katru gadu palielināti. Turklāt nepietiekami pārliecinoties par postījumu pakāpi un normatīvajā aktā meža īpašniekiem noteiktā pienākuma – nodrošināt aizsardzības pasākumu – īstenošanu.
Vai Valsts meža dienests nodrošina korektu un ticamu informāciju par lielo plēsēju, pārnadžu un citu medījamo dzīvnieku populācijas stāvokļa novērtējumu?		
Vai Zemkopības ministrijas kārtība nosaka skaidri piemērojamu metodiku medījamo dzīvnieku skaita novērtēšanai?	Zemkopības ministrijas kārtība nodrošina vienotu un skaidri piemērojamu metodiku medījamo dzīvnieku populācijas novērtēšanai.	☒ Kritērijs nav izpildīts. Zemkopības ministrijas kārtība nav skaidra un nenosaka virkni būtisku nosacījumu, piemēram: (1) vai un kādos gadījumos jāveic dzīvnieku skaita noteikšana atbilstoši kādai no kārtībā uzskaitītajām dzīvnieku uzskaites metodēm, (2) prasības attiecībā uz iegūto datu fiksēšanu un dokumentāciju, (3) iegūto datu apstrādes metodes, (4) neparedz datu pārbaudi, (5) nenosaka, vai un kā tiek dokumentēti lēmumi par populācijas stāvokļa novērtējumu un tā izmaiņu tendencēm, (6) vai un kā tiek iesaistīti medību tiesību lietotāji populācijas stāvokļa novērtēšanā, tostarp, iesaistīto personu sniegto apgalvojumu pierādīšanas pienākumu un dokumentēšanu. Kārtībā noteiktie dzīvnieku skaita ekstrapolācijas principi ir grūti vai lielo plēsēju gadījumā neiespējami piemērojami.
Vai Valsts meža dienesta virsmežniecībās pieņemtie lēmumi par medījamo dzīvnieku skaita novērtējumu ir izsekojami un pamatoti?	Lēmumi par medījamo dzīvnieku skaita novērtēšanu: ✓ ir pamatoti ar apliecinātiem dokumentiem un nodrošina iespēju izsekot noteiktajam dzīvnieku skaitam un tā izmaiņām; ✓ veikti atbilstoši Zemkopības ministrijas noteiktajai kārtībai (lielajiem plēsējiem – arī sugu aizsardzības	☒ Kritērijs nav izpildīts. Revīzijā izlases veida pārbaudēs trijās virsmežniecībās secinājām, ka virsmežziņu rīkojumā apstiprinātais medījamo dzīvnieku skaits netika pamatots ar dokumentētu izvērtējumu teritoriālās uzskaites vienības līmenī, kā arī netika pamatots ar apliecinātiem dokumentiem. Medījamo dzīvnieku populācijas novērtējuma dati nav pārbaudāmi, jo gadu no gada par pamatu dzīvnieku novērtējumam tiek izmantots iepriekšējā gadā noteiktais dzīvnieku skaits. Gadījumos, kad dzīvnieku skaits tiek palielināts vai samazināts, salīdzinot ar iepriekšējo gadu,

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts/nav sasniegts?
	plāniem).	izmaiņu pamatojums nav izsekojams. Ņemot vērā, ka nav izsekojams konkrēto lēmumu pamatojums, nav iespējams izvērtēt, vai ir ievēroti Zemkopības ministrijas kārtībā medījamo dzīvnieku populācijas stāvokļa novērtēšanas principi. Zemkopības ministrijas kārtībā noteiktā skaita ekstrapolācija pārnadžu gadījumā netiek ievērota, savukārt lielo plēsēju gadījumā, kā jau minēts iepriekš, faktiski nav piemērojama.
Vai Valsts meža dienesta virsmežniecībās tiek piemērota vienota pieeja medījamo dzīvnieku skaita novērtēšanā?	Lēmumi par medījamo dzīvnieku skaita novērtēšanu virsmežniecībās tiek pieņemti, piemērojot vienotu pieeju.	⊗ Kritērijs nav izpildīts. Valsts meža dienesta virsmežniecībās netiek piemērota vienota pieeja lēmumu pieņemšanā par medījamo dzīvnieku skaita novērtēšanu.
Vai Valsts meža dienests lēmumus par lielo plēsēju un pārnadžu pieļaujamo nometīšanas apjomu pieņem, ievērojot sugu ilgtspējīgas apsaimniekošanas principus?		
Vai Zemkopības ministrijas kārtība nosaka skaidrus kritērijus un pieeju medījamo dzīvnieku limitu noteikšanai?	Zemkopības ministrijas kārtība nosaka skaidrus kritērijus un pieeju medību limitu noteikšanā.	⊗ Kritērijs ir izpildīts daļēji. Zemkopības ministrijas kārtība skaidri nenosaka vairākus kritērijus un pieeju medījamo dzīvnieku limitu noteikšanai, piemēram, attiecībā uz pārnadžu medību limitiem kārtība nenosaka: (1) kā būtu interpretējams kritērijs “būtiski”, “ievērojami” postījumi, (2) vai un kā medību tiesību lietotāji/meža īpašnieki tiek iesaistīti populācijas stāvokļa novērtēšanā, tostarp minēto iesaistīto personu sniegto apgalvojumu (par postījumu esamību un postījumu pakāpi un veiktajiem aizsardzības pasākumiem postījumu mazināšanai) pierādīšanas pienākumu un to dokumentēšanu.
Vai Valsts meža dienesta ģenerāldirektora lēmumi par lielo plēsēju medību limitiem ir skaidri saprotami un pamatoti?	Valsts meža dienesta ģenerāldirektora lēmumi par lielo plēsēju ikgadējiem medību limitiem: ✓ tiek noteikti, pamatojoties uz Valsts meža dienesta populācijas stāvokļa novērtējuma datiem ²⁰¹ ; ✓ ir pamatoti ar apliecinātiem dokumentiem un nodrošina iespēju izsekot lēmumā noteiktajam medību limitam; ✓ ir pieņemti, ievērojot normatīvajos aktos, Zemkopības ministrijas kārtībā un sugu aizsardzības plānos noteiktos kritērijus.	⊗ Kritērijs ir izpildīts daļēji. Valsts meža dienesta ģenerāldirektora lēmumi par lielo plēsēju ikgadējiem medību limitiem netiek noteikti, pamatojoties uz Valsts meža dienesta lielo plēsēju populācijas stāvokļa novērtējumu, bet pamatojoties uz zinātniskā institūta “Silava” sniegtā novērtējuma datiem. Sugas labvēlīgs aizsardzības statuss Sugu un biotopu aizsardzības likumā ir noteikts kā vienīgais kritērijs īpaši aizsargājamo sugu indivīdu ieguvei, taču, ņemot vērā vairākus populācijas novērtējama datus, ir apgrūtināti novērtēt, vai šis kritērijs ir ievērots. Lielo plēsēju pieļaujamo nometīšanu apjomu noteikšanas kritērijus nosaka pieci tiesību akti, radot grūti saprotamu juridiskā spēka ziņā atšķirīgu tiesību aktu savstarpēju piemērošanas kārtību, turklāt vairākos aspektos šajos tiesību aktos noteiktie kritēriji ir neskaidri noteikti vai savstarpēji pretrunīgi. Bez papildus informācijas pieprasījuma ir apgrūtināti izvērtēt dienesta pieņemto lēmumu pamatotību, jo Valsts meža dienesta lēmumi nesatur izvērtējumu par tiesību aktos noteiktajiem kritērijiem. Nacionālais normatīvais regulējums neparedz Valsts meža dienestam tieši vērtēt Dzīvotņu direktīvā noteiktos nosacījumus, ir apšaubāma Valsts meža dienesta pieņemto

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts/nav sasniegts?
		lēmumu atbilstība Dzīvotņu direktīvas nosacījumiem, tostarp Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā nostiprinātiem principiem.
Vai Valsts meža dienesta virsmežziņu lēmumi par pārnadžu ikgadējiem medību limitiem ir skaidri saprotami, pamatoti un tiek pieņemti, ievērojot vienotu pieeju virsmežniecībās?	Lēmumi par pārnadžu ikgadējiem medību limitiem: ✓ ir pamatoti ar apliecinātiem dokumentiem un nodrošina iespēju izsekot noteiktajam medību limitam; ✓ veikti atbilstoši Zemkopības ministrijas noteiktajai kārtībai; ✓ virsmežniecībās tiek pieņemti, piemērojot vienotu pieeju.	⊗ Kritērijs nav izpildīts. Revīzijā izlasē iekļautajās trīs virsmežniecībās nebija iespējams vai bija apgrūtināši izsekot konkrētiem iemesliem un argumentiem noteiktajiem limitiem atsevišķās uzskaites vienībās. Netika arī konstatēta konsekventa Zemkopības ministrijas kārtībā noteiktā pieeja attiecībā uz skaita grafisku ekstrapolēšanu un noteiktu koeficientu piemērošanu, piemēram, gadījumā, kad populācija novērtēta kā pieaugoša. Piemēram, staltbriežu skaits 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, dažādās uzskaites vienībās vienā virsmežniecībā pieaudzis par 2 līdz pat 300%, citā – no 2 līdz 51%, kas neatbilst Zemkopības ministrijas kārtībā noteiktajiem novērtējuma principiem. Virsmežniecībās netiek piemērota vienota pieeja, jo vienā virsmežniecībā pamatā palaujas uz medību tiesību lietotāju norādītajiem datiem, citā - tiek veikta kontroluzskaite, rodoties strīdiem ar medību tiesību lietotājiem. Vienota pieeja netika konstatēta attiecībā arī uz meža īpašnieku pienākumu nodrošināt aizsardzības pasākumu īstenošanu un postījumu pakāpes izvērtēšanu.
Vai tiek ievērotas Dzīvotņu direktīvas prasības attiecībā uz īpaši aizsargājamo sugu – pelēkā vilka un Eirāzijas lūša – ieguvu?		
Vai, nosakot Eirāzijas lūši par medījamo dzīvnieku Latvijā un ik gadus pieņemot lēmumus par lūšu medību limitu, ir ievēroti Dzīvotņu direktīvas izņēmuma (16.panta 1.punkta) nosacījumi?	Eirāzijas lūšu ieguve notiek atbilstoši Dzīvotņu direktīvā noteiktajiem trīs priekšnoteikumiem: ✓ mērķis atbilst kādam no Dzīvotņu direktīvā norādītajiem iemesliem; ✓ ir veikts izvērtējums par citu apmierinošu alternatīvu esamību mērķu sasniegšanai Alternatīvu izvērtēšanas rezultātā Eirāzijas lūšu medības un medību limiti noteiktā apmērā atzīti kā vienīgais instruments mērķu sasniegšanai; ✓ ir nodrošināts sugas aizsardzības labvēlīgs stāvoklis.	⊗ Kritērijs ir izpildīts daļēji. Revidentu ieskatā pretēji Dzīvotņu direktīvā noteiktajam Eirāzijas lūša suga Latvijā noteikta kā ierobežoti izmantojama īpaši aizsargājama suga, nacionālais normatīvais regulējums neparedz veikt alternatīvu izvērtējumu, un lūšu medību limitu noteikšana notiek bez atbilstoša izvērtējuma, vai medības kopumā un tādā apmērā būtu īstenojamas izņēmuma gadījumā atbilstoši direktīvā noteiktajiem trijiem priekšnoteikumiem. Saskaņā ar Dabas aizsardzības pārvaldes un ekspertu nolemtu lūšu sugas aizsardzības stāvoklis ir labvēlīgs. Vienlaikus, ņemot par pamatu publiski pieejamos dokumentus, nav iespējams izdarīt viennozīmīgu secinājumu par lielo plēsēju sugu aizsardzības stāvokli, jo Latvijas ziņojumā Eiropas Komisijai ir norādīti būtiski atšķirīgi populāciju novērtējuma dati. Tādējādi populācijas aizsardzības stāvoklis ir atkarīgs no tā, salīdzinājumā ar kuru populācijas novērtējumu tas tiek vērtēts.
Vai ir nodrošināta pelēkā vilka un Eirāzijas lūša sugas aizsardzības plānos noteikto pasākumu ieviešana?	Ir noteiktas par pasākumu ieviešanu atbildīgās iestādes un nepieciešamais finansējums.	⊗ Kritērijs ir izpildīts. Pelēkā vilka un Eirāzijas lūša sugas aizsardzības plānos ir noteiktas par pasākumu ieviešanu atbildīgās iestādes un nepieciešamais finansējums.

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts/nav sasniegts?
	Pasākumi tiek ieviesti sugu aizsardzības plānos noteiktajos termiņos un atbilstoši sniegtajiem ieteikumiem.	☑ Kritērijs ir izpildīts daļēji. Daļa sugas aizsardzības plānos noteikto pasākumu tiek ieviesti, vai ir uzsākta to ieviešana. Atsevišķi pasākumi nav ieviesti vai nav uzsākta to ieviešana paredzētajā termiņā. Piemēram, nav ieviesti pasākumi, kas paredz iesaistīšanos starptautiskas darba grupas izveidē un darbā par lūšu aizsardzību un apsaimniekošanu Baltijas populācijas līmenī, Latvijas Investīciju attīstības aģentūrā nav plānoti pasākumi saistībā ar aģentūrai plānā noteikto ieteikumu sniegt atbalstu sugas bezpatēriņa izmantošanas iniciatīvām.

Vai Valsts meža dienesta medību uzraudzība ir pilnveidota?

Vai Valsts meža dienests ir pilnveidojis medību uzraudzību?	Ir novērsti Valsts kontroles 2013.gada revīzijā konstatētie trūkumi.	☑ Kritērijs ir izpildīts daļēji. Saskaņā ar Valsts meža dienesta Valsts kontrolei sniegto informāciju un dokumentiem, 2013.gadā likumības revīzijā sniegtie ieteikumi tika atzīti par ieviestiem. Valsts meža dienests ir izstrādājis un apstiprinājis iekšējo normatīvo aktu, kurā ir noteikti kritēriji medību kolektīvu un medību norises kontroles plānošanai un sasniedzamie rādītāji, ir noteikta vienota, plānveidīga medību norises kontroles kārtība. Tomēr revīzijā konstatētais liecina, ka atsevišķi revīzijā konstatētie trūkumi nav novērsti pilnībā, piemēram, nav nodrošināta vecākā medību inspektora amata vieta katrā struktūrvienībā, pamatojot to ar finansējuma trūkumu. Pašlaik uz 21 000 mednieku, ir pieci inspektori (viens divās virsmežniecībās), tādējādi nav iespējams veikt operatīvu iespējamo medību pārkāpumu novēršanu. Netiek nodrošināta informācijas par medību norises laiku un vietu reģistrēšana, apgrūtinot mežziņiem un medību inspektoriem veikt pilnvērtīgas medību norises kontroles, kā arī rada papildu izdevumus Valsts meža dienestam.
---	--	--

Sektora vadītājs

U.Kalniņš

Departamenta direktore

I.Vilka

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI
PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

Termini un skaidrojumi

Saīsinājums/ termins	Skaidrojums
KASKO	Brīvprātīga sauszemes transportlīdzekļu apdrošināšana
Bioģeogrāfiskais reģions	Ekoloģiski un ģeogrāfiski norobežots zemes apgabals, ko raksturo tajā dzīvojošā flora un fauna. Latvija atrodas boreonemorālajā bioģeogrāfiskajā reģionā
Medību tiesību lietotājs	Fiziska vai juridiska persona, uz kuras vārda reģistrēts medību iecirknis
Medību līgums	Zemes īpašnieks vai tiesiskais valdītājs medību tiesības var nodot citai personai, noslēdzot rakstveida līgumu par medību tiesību nodošanu zemes vienībā, kurai piešķirts kadastra apzīmējums, vai tās daļā, ja medību līgumā ir precīzi norādītas zemes vienības daļas robežas un tās kartogrāfiski atspoguļotas Latvijas 1992. gada ģeodēzisko koordinātu sistēmā. Medību tiesības vienlaikus var nodot tikai vienai personai.
Medību atļauja	Dokuments, kas ļauj norādītajā vietā nomedīt konkrētu skaitu limitēto medījamo attiecīgo sugu dzīvnieku
Medījamie dzīvnieki	Savvaļas sugu zīdītāji un putni, tai skaitā migrējošie, kurus medī saskaņā ar medības reglamentējošiem normatīvajiem aktiem, un šo sugu dzīvnieki, kurus tur iežogotās platībās savvaļai līdzīgos apstākļos
Mednieka sezonas karte	Dokuments, kas konkrētajā medību sezonā dod tiesības medīt ar medību šaujamieročiem un medību rīkiem
Mednieks	Persona, kura Medību likumā noteiktajā kārtībā ir saņēmusi mednieka apliecību
Medību iecirknis	Vienlaidu medību platība, kuru apsaimnieko viens medību tiesību lietotājs
Medību sezona	Ministru kabineta noteikumos noteikts termiņš, kurā konkrēto sugu drīkst medīt.
Neinvazīvās monitoringa metodes	Savvaļas dzīvnieku izpētes metodes bez nepieciešamības dzīvniekus nonāvēt, notvert vai pat novērot tieši (piemēram, pēdu un citu darbības/klātbūtnes pierādījumu uzskaitē, automātisko fotokameru liecības u.c.)
Piesardzības princips	Ir pieļaujams ierobežot vai aizliegt darbību vai pasākumu, kurš var ietekmēt vidi vai cilvēku veselību, bet kura ietekme nav pietiekami izvērtēta vai zinātniski pierādīta, ja aizliegums ir samērīgs līdzeklis, lai nodrošinātu vides vai cilvēku veselības aizsardzību
Populācija	Vienas sugas indivīdu grupa, kas apdzīvo noteiktu teritoriju vai biotopu
Sarkanā grāmata	Starptautiskās dabas un dabas resursu aizsardzības savienības 1966.gadā aizsākts sistematiskais informācijas apkopojums par retām un izmirstošām sugām
Suga	Savvaļas dzīvnieku, putnu, augu, sēņu un ķērpju sugas (arī pasugas) to zinātniskajā nozīmē
Teritoriālā uzskaites vienība	Uzskaites pamatplatība jeb teritoriālā uzskaites vienība, kurā Valsts meža dienesta darbinieki veic uzskaiti ir ne mazāka par 5000ha, un šajā teritorijā ietilpst nedalīti medību iecirkņi ar līdzīgu limitēto medījamo dzīvnieku populāciju blīvumu
Zinātniskais institūts "Silava"	Atvasināta publiska persona "Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava"
Vides aizsardzība	Pasākumu kopums vides kvalitātes saglabāšanai un dabas resursu ilgtspējīgas izmantošanas nodrošināšanai. Vides aizsardzības galvenās jomas: augsne un zemes dzīles, otrreizējās izejvielas; dabas aizsardzība; gaisa aizsardzība; klimata pārmaiņas; ūdens resursi un Baltijas jūra; vides piesārņojums un riski; vides veselība; vides monitorings.

Pielikumi

1.pielikums. Eirāzijas lūša un Pelēkā vilka izplatība Eiropā^{ccii}.

Populācija	Valstis	Lielums (2012-2016)	Tendence
Eirāzijas lūsis – Lynx lynx			
Skandināvu (<i>Scandinavian</i>)	Norvēģija, Zviedrija	1300 - 1800	Samazinās
Karēlijas (<i>Karelian</i>)	Somija	2500	Stabila
Baltijas (<i>Baltic</i>)	Igaunija, Latvija, Lietuva, Polija, Ukraina	1200 - 1600	Nedaudz samazinās
Bohēmijas-Bavārijas-Austrijas (<i>Bohemian-Bavarian-Austrian</i>)	Čehija, Vācija, Austrija	60-80	Stabila
Karpatu (<i>Carpathian</i>)	Rumānija, Slovākija, Polija, Ukraina, Čehijas Republika, Ungārija, Serbija, Bulgārija	2100-2400	Stabila
Alpu (<i>Alpine</i>)	Šveice, Slovēnija, Itālija, Austrija, Francija	163	Nedaudz pieaugoša
Jura (<i>Jura</i>)	Francija, Šveice	140	Nedaudz pieaugoša
Vosges Palatinian (<i>Vosges Palatinian</i>)	Francija, Vācija	1 - 3	Samazinās
Dinārā (<i>Dinaric</i>)	Slovēnija, Horvātija, Bosnija un Hercegovina	130	Stabila vai samazinās
Harcas kalni (<i>Harz Mountains</i>)	Vācija	46	Nedaudz pieaugoša
Balkāni (<i>Balkan</i>)	Bijusī Dienvidslāvijas Republika	20 - 40	Stabila
Vilks – Canis lupus			
Skandināvijas	Norvēģija, Zviedrija	c. 430	Augoša
Karēlijas	Somija	c. 200	Stabila - Augoša
Baltijas	Igaunija, Latvija, Lietuva, Polija	1700 - 2240	Stabila
Centrālās Eiropas zemiene (<i>Central European lowlands</i>)	Vācija, Polija	780-1030	Augoša
Karpatu (<i>Carpathian</i>)	Slovākija, Čehijas Republika, Polija, Rumānija, Ungārija, Serbija	3460 - 3849	Stabila
Balkānu (<i>Dinaric-Balkan</i>)	Slovēnija, Horvātija, Bosnija un Hercegovina, Melnkalne, "Bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika", Albānija, Serbija (ieskaitot Kosovu *), Grieķija, Bulgārija	c. 4000	Nav datu
Alpu	Itālija, Francija, Šveice, Austrija, Slovēnija	420 - 550	Augoša
Itālijas (<i>Italian peninsula</i>)	Itālija	1100 - 2400	Nedaudz augoša
Ziemeļrietumu Ibērijas (NW Iberian)	Spānija, Portugāle	Dati nav atjaunināti, bet pēdējais novērtējums 2007.gadā bija 2500	Nav datu
Spāņu (<i>Sierra Morena</i>)	Spānija	0	Izzudusi

c – circa (apmēram).

Datu avots: Eiropas lielo plēsēju aizsardzības statusu 2012. gadā novērtēja ekspertu grupa no katras valsts, kurā atrodas lielle plēsēji. Lai arī pieejamie dati un izmantotā metodika dažādās valstīs ievērojami atšķiras, informācija atspoguļo labāko pieejamo neatkarīgo lielle plēsēju statusa novērtējumu.

Atsauces

- ¹ Redakcijas komentārs. Žurnāls “Medības” 2020, Nr.5., “Eksperte par lūšu mātes nomedīšanu: ētiski tas nav, bet likums to atļauj”, “Delfi”, 2016, <https://www.delfi.lv/news/national/politics/eksperte-par-lusu-mates-nomedisanu-etiski-tas-nav-bet-likums-to-atlauj.d?id=48337421> (resurss skatīts 2020.gada 18.maijā).
- ² Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam, apstiprināta 2010.gada 10.jūnija Saeimas sēdē, https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/Latvija_2030_7.pdf (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ³ Medību likuma 20.panta otrā daļa.
- ⁴ Ministru kabineta 2009.gada 17.februāra noteikumu Nr.158 “Noteikumi par prasībām attiecībā uz vides monitoringu un tā veikšanas kārtību, piesārņojošo vielu reģistra izveidi un informācijas pieejamību sabiedrībai” 5.punkts.
- ⁵ Dati salīdzināti uz 2018.gadu (pēc 2017./2018.gada medību sezonas), ņemot vērā, ka zinātniskā institūta “Silava” pēdējā gada dati, ņemot vērā monitoringa metodes specifiku, var tikt būtiski koriģēti.
- ⁶ Bioloģiskais pieaugums ir kārtējā gadā piedzimušo sugas mazuļu skaits, <https://www.letonika.lv/groups/default.aspx?title=p%C4%81rnad%C5%BEu%20skaita%20pieaugums/37933> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ⁷ Ministru kabineta 2000.gada 14.novembra noteikumu Nr.396 “Ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu saraksts” 2.pielikuma 1.2.apakšpunkts.
- ⁸ Staltbriežu bioloģiskais pieaugums ir 33% un saimnieciskais pieaugums 10-30% robežās, stirnu bioloģiskais pieaugums ir ap 50% un saimnieciskais pieaugums ir 25-30%. Dr.silv., Mg.envir.sc. Jānis Baumanis (biedrības “Latvijas mednieku savienības” valdes priekšsēdētājs), semināra “Staltbriežu selektīvo medību un pārnadžu populāciju apsaimniekošanas principi” prezentācija.
- ⁹ Medību likuma 29.panta ceturtais daļas 1.punkts.
- ¹⁰ Valsts kontroles 2013.gada 4.decembra revīzijas ziņojums Nr.5.1-2-15/2013, http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2013/5.1-2-15_2013/revizijas-zinojums_vmd.pdf (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹¹ Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās asamblejas rezolūcija “Pārveidosim mūsu pasauli: ilgtspējīgas attīstības programma 2030.gadam” https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹² Attēla avots: [UNESCO LNK](https://www.unesco.org/en/whodiscovery).
- ¹³ Starpvaldību zinātnes-politikas platformas bioloģiskajai daudzveidībai un ekosistēmu pakalpojumiem (IPBES) 2019.gada 31.maija globālo novērtējuma ziņojums par bioloģisko daudzveidību un ekosistēmu pakalpojumiem, <https://ipbes.net/global-assessment> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁴ Ministru kabineta 2015.gada 5.oktobra rīkojums Nr.611 “Par Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādņem 2015.–2020. gadam”.
- ¹⁵ Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam, apstiprināta Saeimas 2010.gada 10.jūnija sēdē, https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/Latvija_2030_7.pdf (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁶ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam, apstiprināts Saeimas 2012.gada 20.decembra sēdē, <https://likumi.lv/ta/id/253919-par-latvijas-nacionalo-attistibas-planu-2014-2020-gadam> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁷ Latvijas nacionālais attīstības plāns 2021.–2027.gadam, projekts atbalstīts Ministru kabineta 2020.gada 25.februāra sēdē (prot.Nr.8 33.§), <https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2027galaredakcija.pdf> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁸ Apstiprinātas ar Ministru kabineta 2014.gada 26.marta rīkojumu Nr.130 (prot.Nr.17, 31.§) “Par Vides politikas pamatnostādņem 2014.–2020.gadam”.
- ¹⁹ 1979.gada 19.septembra Konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību (likums “Par 1979.gada Bernes konvenciju par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību”), <https://likumi.lv/ta/id/41733-par-1979gada-bernes-konvenciju-par-eiropas-dzivas-dabas-un-dabisko-dzivotnu-aizsardzibu> (resurss skatīts 2020.gada 23.martā).
- ²⁰ Vides aizsardzības likuma 1.panta 4.punkts.
- ²¹ Sugu un biotopu aizsardzības likuma 2.panta 1.–3.punkts.
- ²² Medību likuma 2.pants.
- ²³ Medību likuma V nodaļa.
- ²⁴ Ministru kabineta 2000.gada 14.novembra noteikumi Nr.396 “Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”.
- ²⁵ Sugu un biotopu aizsardzības likuma 15.pants.

- ²⁶ Ministru kabineta 2014.gada 22.jūlija noteikumu Nr.421 "Medību noteikumi" 3.punkts.
- ²⁷ Ministru kabineta 2006.gada 21.februāra noteikumi Nr.153 "Noteikumi par Latvijā sastopamo Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu sarakstu", Ministru kabineta 2009.gada 15.septembra noteikumi Nr.1055 "Noteikumi par to Eiropas Kopienā nozīmīgu dzīvnieku un augu sugu sarakstu, kurām nepieciešama aizsardzība, un to dzīvnieku un augu sugu indivīdu sarakstu, kuru ieguvei savvaļā var piemērot ierobežotas izmantošanas nosacījumus", Ministru kabineta 2007.gada 27.marta noteikumi Nr.212 "Noteikumi par putnu sugu sarakstu, uz kurām neattiecas aizliegtās darbības", Ministru kabineta 2007.gada 27.marta noteikumi Nr.211 "Noteikumi par putnu sugu sarakstu, kurām piemēro īpašus dzīvotņu aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu sugu izdzīvošanu un vairošanos izplatības areālā".
- ²⁸ Ministru kabineta 2007.gada 27.marta noteikumi Nr.212 "Noteikumi par putnu sugu sarakstu, uz kurām neattiecas aizliegtās darbības", Ministru kabineta 2007.gada 27.marta noteikumi Nr.211 "Noteikumi par putnu sugu sarakstu, kurām piemēro īpašus dzīvotņu aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu sugu izdzīvošanu un vairošanos izplatības areālā".
- ²⁹ Biedrības "Latvijas Vides pārvaldības asociācija" sadarbībā ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Dabas aizsardzības departamentu veiktais izvērtējums "Eiropas Savienības dabas direktīvu prasību pārņemšanas izvērtējums", 2017, https://www.lvafa.gov.lv/faili/materiali/petijumi/2016/LVPA_132/132.pdf (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ³⁰ Vides politikas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam, 2.pielikums.
- ³¹ Sugu un biotopu aizsardzības likuma 2.panta 2.punkts.
- ³² Sugu un biotopu aizsardzības likuma 7.panta pirmā daļa.
- ³³ Informācija Valsts meža dienesta mājaslapā, <https://www.zm.gov.lv/valsts-meza-dienests/jaunumi/ipasi-aizsargajamo-dzivnieku-sugu-aizsardzibas-plani?id=8531> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ³⁴ Apstiprināts ar Ministru kabineta 2015.gada 5.oktobra rīkojumu Nr.611 (prot.Nr.45 91.§) "Par Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādņēm 2015.-2020.gadam".
- ³⁵ Ministru kabineta 2011.gada 29.marta noteikumu Nr.233 "Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums" 1.1.apakšpunkts.
- ³⁶ Ministru kabineta 2009.gada 2.jūnija noteikumu Nr.507 "Dabas aizsardzības pārvaldes nolikums" 1.punkts, 2.2.apakšpunkts.
- ³⁷ Ministru kabineta 2019.gada 30.aprīļa noteikumu Nr.187 "Zemkopības ministrijas nolikums" 1.punkts.
- ³⁸ Ministru kabineta 2013.gada 30.jūlija noteikumu Nr.449 "Valsts meža dienesta nolikums" 1., 2.punkts, 3.1., 4.8.apakšpunkts.
- ³⁹ Ministru kabineta 2011.gada 29.marta noteikumu Nr.233 "Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums" 4.1.1.1. - 4.1.1.3., 4.3., 5.1.1., 5.1.4.apakšpunkts, Sugu un biotopu aizsardzības likuma 17.pants, Ministru kabineta 2019.gada 30.aprīļa noteikumu Nr.187 "Zemkopības ministrijas nolikums" 4.1.13., 4.2., 4.3., apakšpunkts, Medību likuma 20.panta trešā daļa, Ministru kabineta 2009.gada 2.jūnija noteikumu Nr.507 "Dabas aizsardzības pārvaldes nolikums" 3.1., 3.5., 3.6., 3.7., 3.10., 3.11., 3.13.apakšpunkts, Ministru kabineta 2013.gada 30.jūlija noteikumu Nr.449 "Valsts meža dienesta nolikums" 4.1., 4.7. - 4.10., 4.13.apakšpunkts, Medību likuma 20.panta pirmā un otrā daļa.
- ⁴⁰ Apstiprināts ar Ministru kabineta 2014.gada 26.marta rīkojumu Nr.130 (prot.Nr.17 31.§) "Par Vides politikas pamatnostādņēm 2014.-2020.gadam".
- ⁴¹ Medību likuma 20.panta pirmā daļa.
- ⁴² Valsts meža dienesta dati, <https://www.vmd.gov.lv/valsts-meza-dienests/statiskas-lapas/medibas/valsts-meza-dienests/statiskas-lapas/skaitli-un-fakti?id=766#jump> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī). Vienlaikus norādāms, ka Valsts meža dienesta dati nenorāda pilnu ainu, jo ne vienmēr par konstatētajiem postījumiem tiek paziņots Valsts meža dienestam.
- ⁴³ Medību likuma 29.panta ceturtais daļas 1.punkts.
- ⁴⁴ Lauku atbalsta dienesta 2020.gada 15.maija e-pasta vēstule.
- ⁴⁵ Latvijas apdrošināšanas asociācijas 2020.gada 9.aprīļa e-pasta vēstule.
- ⁴⁶ Revidentu aplēse, izmantojot 1995.gadā Ceļu satiksmes drošības direkcijas sadarbībā ar Rīgas Tehnisko universitāti izstrādāto un 2017.gadā VAS "Valsts Latvijas valsts ceļi" aktualizēto "Ceļu satiksmes negadījumu rezultātā valstij radīto tautsaimniecības zaudējumu aprēķina metodiku".
- ⁴⁷ Valsts meža dienesta dati atbilstoši medību sezonai, par 2017.gadu norādīti bojā gājušie pārnadži.
- ⁴⁸ Uzrādīti deviņi Latvijā darbojošos nedzīvības apdrošinātāju dati. Datus par 2015., 2016.gadu, kā arī par 2017.gada 1.pusgadu ir iekļauti astoņi no deviņiem apdrošinātājiem.
- ⁴⁹ Informācija AS "Latvijas valsts ceļi" mājaslapā: <https://lvceli.lv/uncategorized/dzivnieki-uz-cela-un-infrastruktura/> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁵⁰ Saskaņā ar AS “Latvijas valsts meži” datiem: 2017.gadā bijuši 323 viesmednieki, 2018.gadā – 292, 2019.gadā – 288 viesmednieki.

⁵¹ Medību likuma 1.panta 9.punkts.

⁵² Medību likuma 1.panta 6¹.punkts, 29.panta ceturtās daļas 2.punkts.

⁵³ Ministru kabineta 2014.gada 11.februāra noteikumi Nr.82 “Noteikumi par valsts nodevu par mežsaimnieciskām un medību darbībām”.

⁵⁴ Ministru kabineta 2013.gada 29.oktobra noteikumi Nr.1194 “Kārtība, kādā nosaka maksu par medību tiesību izmantošanu valstij piekritošās vai piederošās medību platībās”.

⁵⁵ Biedrības “Latvijas Mednieku savienība” valdes locekļa Artūra Surmova prezentācija “Kā un no kā jāsargā savu mednieku klubu?” Konferencē “Medības 2020”, http://www.lms.org.lv/Uploads/2020/03/04/1583333766_3056.pdf (resurss skatīts 2020.gada 18.maijā). Visi konferences materiāli: <http://www.lms.org.lv/jaunumi/konference-medibas-2020-rezultati/> (resurss skatīts 2020.gada 18.maijā).

⁵⁶ 2011.gada pētījums “Medību saimniecības ekonomiskie aspekti”, kas aktualizēts pēc AS “Latvijas valsts meži” pieprasījuma.

⁵⁷ “Mednieku ētika – vai pastāv un visiem medniekiem vienāda?”, Vides fakti, 2019.gads, <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vide-un-dzivnieki/mednieku-etika--vai-pastav-un-visiem-medniekiem-vienada.a223191/> resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁵⁸ Latvijas mednieku ētikas kodekss, <http://www.lms.org.lv/jaunumi/izstradats-latvijas-mednieku-etikas-kodekss/> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁵⁹ Pētījums “Sabiedrības attieksme pret medniekiem un savvaļas dzīvniekiem”, Biznesa augstskolas “Turība” Komunikāciju fakultātes dekāns profesors Andris Pētersons, asistente Kristīne Tarvida, 2018.gads, http://www.lms.org.lv/Uploads/2018/02/19/1519048537_4763.pdf (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁶⁰ “Vai budžeta caurumus lāpīs uz mednieku rēķina? Par to, kur paliek mednieku nauda”, Latvijas Avīze, 2020.gads, <https://www.la.lv/vai-valsts-uz-mednieku-rekina-atkal-plano-lapit-budzeta-caurumus> (resurss skatīts 2020.gada 23.martā).

⁶¹ Zemkopības ministrijas aprēķins par stāvokli līdz 2017.gada 1.janvārim. Tā kā tā ir ļoti lipīga vīrusa izraisīta saslimšana cūku dzimtas dzīvniekiem, tā izplatījās arī mājas cūku vidū. Dzīvnieku novietnē, kurā slimība konstatēta, ir jānokauj viss ganāmpulks, tādēļ šīs slimības uzliesmojums dzīvnieku turētājiem rada lielus ekonomiskus zaudējumus, kas daļēji paralizēja cūkkopības nozari Latvijā.

⁶² Informācija Zemkopības ministrijas mājaslapā: https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/85/05/Mezacukasinamika.jpg (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁶³ Izņemot Krievijas Federāciju un Baltkrieviju. https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/conservation_status.htm (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁶⁴ Lielu plēšēju pārvaldības plāni: ES dalībvalstu labā prakse, <http://www.europarc.org/wp-content/uploads/2018/03/Large-Carnivores-management-plans-best-practice.pdf> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁶⁵ Informācija pieejama Eiropas Komisijas mājaslapā: https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/conservation_status.htm (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁶⁶ Dzīvotņu direktīvas 2.panta 1.punkts.

⁶⁷ Eiropas Vides aģentūras mājaslapa: http://cdr.eionet.europa.eu/ReportekEngine/searchdataflow?dataflow_uris=http%3A%2F%2Frod.eionet.europa.eu%2Fobligations%2F269&years%3Aint%3Aignore_empty=&partofyear=&reportingdate_start%3Adate%3Aignore_empty=&reportingdate_end%3Adate%3Aignore_empty=&country=&release_status=released&sort_on=reportingdate&sort_order=reverse&batch_size= (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁶⁸ Vides aizsardzības likuma 1.panta 22.punkts, 17.panta pirmā daļa.

⁶⁹ Lielākoties vides monitoringus veic zinātniskās institūcijas vai nevalstiskās organizācijas, piemēram, lāču monitoringu veic zinātniskais institūts “Silava”, zivju, vēžu un nēģu monitoringu – Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts “BIOR”, bezmugurkaulnieku monitoringu – Latvijas Entomoloģijas biedrība un Daugavpils Universitāte, putnu monitoringu – Latvijas Ornitoloģijas biedrība.

⁷⁰ Medību likuma 20.panta otrā daļa.

⁷¹ Medību likuma 20.panta trešā daļa.

⁷² Zemkopības ministrijas 2018.gada 20.jūnija kārtība Nr.18.

⁷³ 2019.gada 28.novembra tikšanās ar Zemkopības ministrijas Meža departamenta Meža resursu un medību nodaļas vecāko referentu, Zemkopības ministrijas Meža departamenta 2020.gada 21.februāra e-pasta vēstule.

⁷⁴ Latvijas dabas fonda 2013.gada metodika "Ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo zīdītāju fona monitoringa metodika", http://biodiv.daba.gov.lv/fol302307/fol634754/fona-monitoringa-metodikas/ziditajdzivnieki/mon_met_fona_2013_ziditaji_medijamie.doc (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁷⁵ Piemēram, 2013.gada Ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo zīdītāju monitoringa fona metodika paredz, ka monitoringa veicējs aizpilda pielikumu, norādot konkrēto novērojuma pazīmi (ekskrementi, tieši, vairošanās pazīme) un tās atrašanās vietu, izplatības pazīmes tiek noteiktas kvadrātos, ko veido kvadrātu tīkls TKS-93 sistēmā, ar vienas malas garumu 5km. Saskaņā ar Zemkopības ministrijas kārtību šādi pielikumi nav jāpilda. Tikai no 2018./2019.gada medību sezonas Valsts meža dienests uzsācis pazīmju fiksēšanu, reģistrējot tās GPS iekārtās, kvadrātu tīkls TKS-93 sistēmā, ar vienas malas garumu līdz 10 km.

⁷⁶ Ministru kabineta 2009.gada 17.februāra noteikumu Nr.158 "Noteikumi par prasībām attiecībā uz vides monitoringu un tā veikšanas kārtību, piesārņojošo vielu reģistra izveidi un informācijas pieejamību sabiedrībai" 5., 7.punkts.

⁷⁷ Dabas aizsardzības pārvaldes mājaslapā pieejamās atskaites: https://www.daba.gov.lv/public/lat/dati1/biologiskas_daudzveidibas_monitoringa_dati/#ziditaji (resurss skatīts 2020.gada 23.martā).

⁷⁸ Valsts meža dienesta 2019.gada 15.oktobra e-pasta vēstule.

⁷⁹ Zemkopības ministrijas 2018.gada 20.jūnija kārtības Nr.18 "Medījamo dzīvnieku populāciju stāvokļa novērtēšanas un pieļaujamā nomedīšanas apjoma noteikšanas metodika" 14., 16., 17.punkts.

⁸⁰ Demogrāfiskā stāvokļa novērtējums, vairošanās pierādījumi, medību sezonā nomedīto dzīvnieku skaits, nomedīto un kritušo limitēto medījamo dzīvnieku dzimuma un vecuma struktūra; mijiedarbība ar citām sugām (plēsēji, konkurenti); lēmumi par populācijas stāvokļa uzlabošanu, saglabāšanu vai ierobežošanu.

⁸¹ Eirāzijas lūša sugas aizsardzības plāns 2018.–2028.gadam. Apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2018.gada 12.janvāra rīkojumu Nr.1-2/3 "Par sugas aizsardzības plāna apstiprināšanu". 2019.gada 23.augusta intervija ar zinātniskā institūta "Silava" vadošo pētnieku J.Ozoliņu.

⁸² Valsts meža dienesta 2019.gada 15.oktobra e-pasta vēstule.

⁸³ Eirāzijas lūša sugas aizsardzības plāns 2018.–2028.gadam. Apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2018.gada 12.janvāra rīkojumu Nr.1-2/3 "Par sugas aizsardzības plāna apstiprināšanu".

⁸⁴ "Large Carnivore Initiative for Europe", plašāk skatīt <https://www.lcie.org/About-LCIE> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁸⁵ Pēc Eiropas Komisijas pasūtījuma veikts 2015.gada pētījums "Key actions for Large Carnivore populations in Europe", https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/key_actions_large_carnivores_2015.pdf (resurss skatīts 2019.gada 14.oktobrī).

⁸⁶ Eirāzija lūša sugas aizsardzības plāns 2018.-2028.gadam, https://www.daba.gov.lv/upload/File/DOC_SAP/SAP_lusis_18_LV.pdf (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁸⁷ Pasaules Dabas aizsardzības savienības (International Union for Conservation of Nature) Eiropas Lielo plēsēju iniciatīvas grupa (IUCN LCIE) apvieno un organizē lūšu pētnieku darbu visās Eiropas valstīs un reģionos. Informācija par projektiem, starptautisko sadarbību un rezultātiem iegūstama mājaslapā www.lcie.org.

⁸⁸ Norvēģijas Vides pētījumu institūta (Norwegian Institute for Nature Research) vecākā pētnieka John Linnell recenzija, https://www.daba.gov.lv/upload/File/DOC_SAP/SAP_lusis_18_EN_pie1_Linnell_Review.pdf (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁸⁹ Eiropas Savienības Tiesas (otrās palātas) 2019.gada 10.oktobra spriedums lietā C-674/17 *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola Pohjois-Savo – Kainuu ry*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62017CJ0674> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁹⁰ Zinātniskā institūta "Silava" 2020.gada 20.janvāra e-pasta vēstule.

⁹¹ Igaunijas Valsts kontroles 2020.gada 14.janvāra e-pasta vēstule.

⁹² Zviedrijas Vides aizsardzības aģentūras 2020.gada 11.marta e-pasta vēstule; papildus materiāli pieejami Norvēģijas Dabas pētījumu institūta mājaslapā: <https://brage.nina.no/nina-xmlui/handle/11250/2599530> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁹³ Informācija Zemkopības ministrijas mājaslapā: <https://www.zm.gov.lv/valsts-meza-dienests/jaunumi/ipasi-aizsargajamo-dzivnieku-sugu-aizsardzibas-plani?id=8531> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁹⁴ Apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2017.gada 27.decembra rīkojumu Nr.1-2/200 "Par sugas aizsardzības plāna apstiprināšanu", https://www.daba.gov.lv/upload/File/DOC_SAP/SAP_pelekais_vilks_17_LV.pdf (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁹⁵ Apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2018.gada 12.janvāra rīkojumu Nr.1-2/3 “Par sugas aizsardzības plāna apstiprināšanu”, https://www.daba.gov.lv/upload/File/DOC_SAP/SAP_lusis_18_LV.pdf (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁹⁶ Latvijas Investīciju attīstības aģentūras 2020.gada 17.marta e-pasta vēstule.

⁹⁷ Piemēram, spriedums, kurā Eiropas Savienības Tiesa (otrā palāta) izteica šo atziņu ir 2019.gada 10.oktobra spriedums lietā C-674/17 *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola Pohjois-Savo – Kainuu ry.*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62017CJ0674> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

⁹⁸ Pētījumi publicēti zinātniskā institūta “Silava” mājaslapā: <http://www.silava.lv/petijumi/ptjumu-arhivs.aspx> (resurss skatīts 2019.gada 14.oktobrī).

⁹⁹ Plašāk par piemēroto metodi skatīt, piemēram, zinātniskā institūta “Silava” 2019.gada pētījumā, <http://www.silava.lv/24/section.aspx/View/251> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

¹⁰⁰ Cits piemērs: 2018.gada pētījumā 2017./2018.gada medību sezonā lūšu skaits novērtēts 460-580 īpatņu apmērā, savukārt 2019.gada pētījumā pēc precizējuma - 330 lūšu apmērā. Kā norāda pētījuma autors, pievienojot jaunākos monitoringa datus, līkne koriģējas, jo tā ņem vērā visu lūšu paaudžu proporcijas paaudzes dzīves laikā. Ja tagad tiek nometīti dzīvnieki, kas ir vecāki, teiksim, par astoņiem gadiem, šī gada proporcija koriģē visu gaitu iepriekšējos astoņos gados.

¹⁰¹ Pelēkā vilku sugas aizsardzības plāns 2008.–2028.gadam.

¹⁰² Informācija Dabas aizsardzības pārvaldes mājaslapā: <https://www.daba.gov.lv/public/lat/zinas/3071/> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

¹⁰³ Zinātniskā institūta “Silava” vadošais pētnieks Jānis Ozoliņš.

¹⁰⁴ Zinātniskā institūta “Silava” 2020.gada 20.janvāra e-pasta vēstule. Vēršam uzmanību, ka vēstulē revidenti minētais novērtējums norādīts pēc medību sezonas, savukārt Eirāzijas lūša sugas aizsardzības plānā šāds dzīvnieku skaits norādīts pirms medību sezonas.

¹⁰⁵ Dati salīdzināti uz 2018.gadu (pēc 2017./2018.gada medību sezonas), ņemot vērā, ka zinātniskā institūta “Silava” speciālā monitoringa pēdējā gada dati, ņemot vērā monitoringa metodes specifiku, var tikt būtiski precizēti.

¹⁰⁶ Revidentu aprēķins, kas veidojas ekspertu novērtējumu pirms medību sezonas samazinot pēdējos gados noteiktā medību limita apmērā.

¹⁰⁷ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas 2019.gada 15.oktobra e-pasta vēstule.

¹⁰⁸ Saskaņā ar Valsts meža dienesta iesniegtajiem datiem Latvijā 2002.gadā bija 666, 2003.gadā – 750, 2004.gadā – 765 īpatņi.

¹⁰⁹ Valsts meža dienesta 2019.gada 15.oktobra e-pasta vēstule.

¹¹⁰ Gads, kad fiksēts lielo plēsēju skaits Latvijai iestājoties Eiropas Savienībā un attiecībā pret kuru tiek vērtēta lielo plēsēju populācija nākamajos gados.

¹¹¹ Salīdzinājumam izmantoti 2018.gada dati, tā kā zinātniskā institūta “Silava” veiktā speciālā monitoringa dati par 2019.gadu var tikt būtiski precizēti.

¹¹² Saskaņā ar Valsts meža dienesta iesniegtajiem datiem uz 2004.gada aprīli lūšu populācija tika novērtēta 765 lūšu apmērā, uz 2018.gada 1.aprīli – 1578 indivīdu apmērā.

¹¹³ Jāmin, ka Eiropas Savienības Tiesa arī lēmusi, ka atkāpes, kas ietekmē populācijas, kuru aizsardzības statuss ir nelabvēlīgs, var būt pieļaujamas “izņēmuma kārtā” gadījumos, ja ir pienācīgi pierādīts, ka tās nav tādas, kas pasliktina šo populāciju nelabvēlīgo aizsardzības statusu vai novērs to atjaunošanos labvēlīgā aizsardzības statusā. Eiropas Savienības Tiesas (otrās palātas) 2019.gada 10.oktobra spriedums lietā C-674/17 *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola Pohjois-Savo – Kainuu ry.*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62017CJ0674> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

¹¹⁴ Vadošais pētnieks Jānis Ozoliņš. Dabas aizsardzības pārvaldes 2020.gada 14.aprīļa e-pasta vēstule.

¹¹⁵ Populācijas aizsardzības stāvokli vērtē, ņemot vērā četrus kritērijus - sugas izplatība, populācija, dzīvotņu izmēri, nākotnes izredzes. “Reporting under Article 17 of the Habitats Directive”, http://cdr.eionet.europa.eu/help/habitats_art17 (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

¹¹⁶ Kā norādīts zinātniskā institūta “Silava” 2020.gada 20.janvāra e-pasta vēstulē: “Šāds lūšu skaits kā labvēlīgs ir pieņemts pirmajā sugas stāvokļa ziņojumā Eiropas Komisijai, kas bija 500, kuriem pieskaitīti 100 dzīvnieki, kas vidēji gadā tika nometīti. Tas pamatots ar vēsturiskiem datiem par nometīto lūšu skaitu un populācijas attīstību ilgstošā laika posmā - kopš 20.gs.60.tajiem gadiem līdz 2000.gadam, kad lūšu medības notika bez normatīvajiem ierobežojumiem”.

¹¹⁷ Informācija Eiropas Vides aģentūras mājaslapā: http://cdr.eionet.europa.eu/help/habitats_art17, “Favourable Reference Values”, <https://circabc.europa.eu/sd/a/d3721f6a-a790-4789-92d0->

[a3d3897e7264/3.ii Draft Section%20on%20FRVs%20for%20Art17%20guidelines.pdf](#) (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

¹¹⁸ Pamatā Eiropas Savienības dalībvalstīs, kurās mīt lūši, tie iekļauti Dzīvotņu direktīvas II un IV pielikumā (piemēram, Polijā, Lietuvā, Vācijā, Zviedrijā, Itālijā, Francijā, Austrijā u.c.), savukārt Somijā līdzīgi kā Latvijā - IV pielikumā, bet Igaunijā – V pielikumā.

¹¹⁹ Pelēkā vilka sugas aizsardzības plāns un Eirāzijas lūša sugas aizsardzības plāns laika periodam no 2018. līdz 2028.gadam.

¹²⁰ Dzīvotņu direktīvas 16.panta 1.punkts.

¹²¹ Ziņojumā jānorāda atkāpju iemesli, tostarp riska veids, attiecīgā gadījumā sniedzot norādi uz noraidītajām alternatīvām un izmantotajiem zinātniskajiem datiem; laika un vietas apstākļi, kādos pieļauj šādas atkāpes; maksimāli noteiktais (limits) un faktiski iegūtais dzīvnieku skaits.

¹²² Eiropas Komisijas 2007.gada vadlīnijas par Dzīvotņu direktīvas īpaši aizsargājamo sugu stingru aizsardzību, https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/pdf/guidance_en.pdf (resurss apskatīts 2020.gada 21.aprīlī).

¹²³ "Killing wolves legally: Exploring the scope for lethal wolf management under European nature conservation law", Arie Trouwborst, Floor Fleurke, 2019, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13880292.2019.1686223> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

¹²⁴ Dzīvotņu direktīvas preambula, biedrības "Latvijas Vides pārvaldības asociācija" sadarbībā ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Dabas aizsardzības departamentu veiktais izvērtējums "Eiropas Savienības dabas direktīvu prasību pārņemšanas izvērtējums", 2017, https://www.lvafa.gov.lv/faili/materiali/petijumi/2016/LVPA_132/132.pdf (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

¹²⁵ Ministru kabineta 2000.gada 14.novembra noteikumu Nr.396 "Ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu saraksts" 2.pielikuma 1.punkta 1.2.apakšpunkts.

¹²⁶ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas 2019.gada 15.oktobra e-pasta vēstule.

¹²⁷ Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC, III 2.2.sadaļa, https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/pdf/guidance_en.pdf (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

¹²⁸ Vides un reģionālās attīstības ministrijas 2018.gada 28.novembra e-pasta vēstule.

¹²⁹ Large Carnivore Management Plans of Protection: Best Practices in EU Member States, 2018., <http://www.europarc.org/wp-content/uploads/2018/03/Large-Carnivores-management-plans-best-practice.pdf> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

¹³⁰ Jautājums izskatīts Ministru kabineta 2019.gada 8.oktobra sēdē.

¹³¹ Zviedrijas un Somijas 2019.gada ziņojumi Eiropas Komisijai par atkāpēm, https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/rep_habitats/index_en.htm (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

¹³² Piemēram, Eiropas Savienības Tiesas (otrā palāta) 2019.gada 10.oktobra spriedums lietā C-647/17 *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola Pohjois-Savo – Kainuu ry.*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:62005CJ0342&from=FI>; 2018.gada 21.jūnija spriedums lietā C-7/15 *Komisija/Malta*; <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=203222&pageIndex=0&doclang=lv&moodle=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6727345> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

¹³³ Eiropas Savienības Tiesas (otrās palātas) 2019.gada 10.oktobra sprieduma lietā Nr.C-674/17 *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola Pohjois-Savo – Kainuu ry.*, 48.punkts, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62017CJ0674> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

¹³⁴ Ģenerālvokātes Julianas Kokotes (*Juliane Kokott*) secinājumu, sniegti 2020.gada 13.februārī lietā C-88/19 *Asociația "Alianța pentru combaterea abuzurilor"*, 63.punkts, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=28AA26AC282EC9E6FA567319EA114BBA?text=&docid=223368&pageIndex=0&doclang=LV&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=6427831>. (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

¹³⁵ Kopš LIFE (Eiropas Komisijas finanšu instruments vides kvalitātes un klimata pārmaiņu inovatīvu un ilgtspējīgu uzlabojumu veikšanai) programmas izveidošanas 1992.gadā ar Eiropas Savienības finansējumu ir veikti vairāk nekā 40 projekti par līdzāspastāvēšanu ar lieliem plēsējiem. "Achieving coexistence with large carnivores in the EU", <https://www.eurogroupforanimals.org/news/achieving-coexistence-large-carnivores-eu> (resurss skatīts 2020.gada 23.martā).

- ¹³⁶ “Large Carnivore Management Plans of Protection: Best practices in EU Member States”, 2018, <http://www.europarc.org/wp-content/uploads/2018/03/Large-Carnivores-management-plans-best-practice.pdf> (resurss skatīts 2020.gada 23.martā).
- ¹³⁷ “When is it legal to hunt strictly protected species in the European Union?”, Yaffa Epstein, Anna Christiernsson, José V. López-Bao, Guillaume Chapron, 2019., <https://conbio.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/csp2.18> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī), “The Hunting of Strictly Protected Species: The Tapiola Case and the Limits of Derogation under Article 16 of the Habitats Directive”, Yaffa Epstein, Guillaume Chapron, 2018, <https://kluwerlawonline.com/journalarticle/European+Energy+and+Environmental+Law+Review/27.3/EELR2018009> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹³⁸ Medību likuma 20.panta pirmā daļa.
- ¹³⁹ Medību likuma 20.panta pirmā daļa.
- ¹⁴⁰ Sugu un biotopu aizsardzības likuma 15.pants.
- ¹⁴¹ Sugu un biotopu aizsardzības likuma 15.pants, Medību likuma 20.panta pirmā un trešā daļa, Zemkopības ministrijas 2018.gada 20.jūnija kārtības “Medījamo dzīvnieku populāciju stāvokļa novērtēšanas un pieļaujamā nomedīšanas apjoma noteikšanas metodika”Nr.18 25.punkts, Eirāzijas lūša sugas aizsardzības plāna 6. sadaļa “Ieteikumi sugas aizsardzībai”.
- ¹⁴² Neskaidro situāciju kopumā raksturo Vides konsultatīvās padomes 2018.gada 9.novembra vēstulē Zemkopības ministrijai norādītais: “sēdē saņēmām zinātnieku apstiprinājumu, ka šobrīd noteiktais lūšu nomedīšanas apjoms, lai gan noteikts uz nekvalitatīvu datu pamata un neatbilstoši sugas aizsardzības plānam, neapdraud lūšu populāciju, taču nav pārliecības par šādas situācijas saglabāšanos”.
- ¹⁴³ Valsts meža dienesta 2019.gada 15.oktobra e-pasta vēstule.
- ¹⁴⁴ Vides konsultatīvā padomes 2019.gada 1.oktobra sēdes protokols, zinātniskā institūta “Silava” 2020.gada 20.janvāra e-pasta vēstule.
- ¹⁴⁵ Medību likuma 20.panta pirmā daļa.
- ¹⁴⁶ Valsts meža dienesta 2019.gada 15.oktobra e-pasta vēstule.
- ¹⁴⁷ Zviedrijas un Somijas 2019.gada ziņojumi Eiropas Komisijai, http://cdr.eionet.europa.eu/ReportekEngine/searchdataflow?dataflow_uri=http%3A%2F%2Frod.eionet.europa.eu%2Fobli%2F269&years%3Aint%3Aignore_empty=&partofyear=&reportingdate_start%3Adate%3Aignore_empty=&reportingdate_end%3Adate%3Aignore_empty=&country=http%3A%2F%2Frod.eionet.europa.eu%2Fspatial%2F13&release_status=released&sort_on=reportingdate&sort_order=reverse&batch_size= (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī), Zviedrijas Vides aizsardzības aģentūras 2020.gada 11.marta e-pasta vēstule.
- ¹⁴⁸ “When is it legal to hunt strictly protected species in the European Union?”, Yaffa Epstein, Anna Christiernsson, José V. López-Bao, Guillaume Chapron, 2019., <https://conbio.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/csp2.18> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁴⁹ Piemēram, paraugkopā ir 58,1% dzīvnieku, kuri ir jaunāki par gadu, kas pārsniedz mazuļu īpatsvaru iepriekšējās sezonas paraugkopā (52,5%); paraugkopā vispār trūkst viengadīgu dzīvnieku. Saskaņā ar SAP, tieši viengadīgie lūši ir reproduktīvā kodola sastāvdaļa un ir tā populācijas rezerve, kas nodrošina visdrīzāko populācijas atjaunošanos pēc medībām; vidējā pieaugušu mātīšu auglība pēc placentālo plankumu skaita ir mazāk nekā iepriekšējā sezonā; konstatēta būtiska dzimumu disproporcija – paraugkopā 52 tēviņi un 28 mātītes.
- ¹⁵⁰ Zviedrijā, kurā ir bijušas vairākas pārkāpuma procedūras par vilku (Dzīvotņu direktīvas IV pielikuma sugas) populācijas labvēlīgu statusu. Lai arī Zviedrijā populācija novērtēta kā labvēlīga, vilku medības ir aizliegtas, tā kā, Zviedrijas atbildīgo iestāžu ieskatā, populācijas stāvoklis ir tuvu minimālajam. Zviedrijā vilku populācija novērtēta no 305 līdz 430 indivīdiem, savukārt “mērķa populācija” ir 300 indivīdu. Zviedrijas Vides aizsardzības aģentūras 2020.gada 11.marta e-pasta vēstule.
- ¹⁵¹ Igaunijā lūšu aizsardzības stāvoklis novērtēts kā nelabvēlīgs. Saskaņā ar nacionālo sugas aizsardzības plānu “mērķa populācija” ir no 100 līdz 130 vairojošām mātītēm, taču faktiskais to skaits ir no 46 līdz 64, lai arī kopējais lūšu skaits novērtēts 300-420 indivīdu apmērā. 2019.gada Igaunijas ziņojums Eiropas Komisijai, http://cdr.eionet.europa.eu/ee/eu/art17/envxtxasa/EE_species_reports-20190725-081503.xml/manage_document (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁵² Somijas gadījumā kompetento iestāžu lēmumi par atkāpēm tikai ieteica izvairīties no noteiktu īpatņu ieguves, taču tas neizslēdza reproduktīvo vilku nogalināšanu, kas bija ļoti svarīgi sugas aizsardzības statusam. Tādējādi tika nomedīti 20 dominējošie tēviņi, kas tiesai lika apšaubīt medību selektīvo raksturu un efektivitāti. Eiropas Savienības Tiesas (otrās palātas) 2019.gada 10.oktobra sprieduma lietā Nr.C-674/17 *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola Pohjois-Savo – Kainuu ry*, 78.punkts, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62017CJ0674> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).

- ¹⁵³ Apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2018.gada 12.janvāra rīkojumu Nr.1-2/3 “Par sugas aizsardzības plāna apstiprināšanu”, https://www.daba.gov.lv/upload/File/DOC_SAP/SAP_lusis_18_LV.pdf (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁵⁴ Piemēram, Valsts meža dienesta darba grupas 2019.gada 13.novembra sēdē Dabas aizsardzības pārvaldes Dabas aizsardzības departamenta direktora vietnieks - Savvaļas sugu aizsardzības nodaļas vadītājs J.Dzenis norādījis: “Sakarā ar lūšu populācijas sliktu stāvokli kaimiņvalstīs uz Latviju var rasties spiediens Eiropas līmenī, jo sugas stāvokļa novērtējums kaimiņvalstīs ir viens no nosacījumiem, kas atbilstoši SAP jāņem vērā, lemjot par medību limitu”; zinātniskā institūta “Silava” vadošais pētnieks J.Ozoliņš izteicis aicinājumu “domāt arī par Latvijas “seju” starptautiskajā aspektā – lai neteiktu, ka mēs esam briesmoņi, kas atļauj medīt pārlietu daudz (ja jau reiz iepriekšējos gados nav bijis iespējams nomedīt atļauto skaitu)”, “sakarā ar lūšu populācijas stāvokli kaimiņvalstīs uz Latviju var rasties spiediens Eiropas līmenī”, žurnāls “Medības. Makšķerēšana. Daba” (MMD) 2017.janvāris/februāris.
- ¹⁵⁵ Dabas aizsardzības pārvaldes 2019.gada 8.decembra e-pasta vēstule.
- ¹⁵⁶ Igaunijas Valsts kontroles 2020.gada 14.janvāra e-pasta vēstule.
- ¹⁵⁷ Konsultatīva koordinējoša institūcija, kuras darbības mērķis ir veicināt sabiedrības līdzdalību vides politikas izstrādē un īstenošanā. Padomes locekļi, uzklusot Valsts meža dienesta pārstāvja un zinātniskā institūta “Silava” pētnieka sniegto informāciju par situāciju konkrētajā gadā un medību limitu ierosinājumiem, lemj par padomes kopēju pozīciju, ko pēc tam rosina Valsts meža dienesta darba grupā. Padomes sēžu protokoli pieejami tās mājaslapā: <http://www.varam.gov.lv/lat/lidzd/pad/vkp/?doc=2954>, (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁵⁸ Biedrība “Latvijas Mednieku savienība” un biedrība “Latvijas Mednieku asociācija”.
- ¹⁵⁹ Valsts meža dienesta darba grupas 2019.gada 13.novembra sēdes protokols.
- ¹⁶⁰ Valsts meža dienesta 2019.gada 19.novembra vēstule zinātniskajam institūtam “Silava”.
- ¹⁶¹ Valsts meža dienesta 2020.gada 24.aprīļa e-pasta vēstule.
- ¹⁶² Ministru kabineta 2000.gada 14.novembra noteikumi Nr.396 “Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”, Ministru kabineta 2014.gada 22.jūlija noteikumi Nr.421 “Medību noteikumi”.
- ¹⁶³ Informācija Valsts meža dienesta mājaslapā: <https://www.vmd.gov.lv/valsts-meza-dienests/statiskas-lapas/medibas?nid=1487#jump> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁶⁴ Darba grupa “Par vadlīnijām un nepieciešamajām izmaiņām normatīvajos aktos briežu dzimtas dzīvnieku populācijas apsaimniekošanai”.
- ¹⁶⁵ Valsts meža dienesta Austrumlatgales virsmežniecības 2019.gada 25.marta rīkojums Nr.29 “Par aļņu, staltbriežu un stirnu kontroluzskaiti Austrumlatgales virsmežniecībā”.
- ¹⁶⁶ Biedrības “Zemnieku saeima” atklāta projektu iesniegumu konkursa Latvijas Lauku attīstības programmas 2014. - 2020.gadam pasākuma 16. “Sadarbība” 16.2.apakšpasākuma: “Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei” projekta “Informācijas ievākšanas rīka izstrāde medījamo dzīvnieku populāciju apsaimniekošanai” “iesniegums.
- ¹⁶⁷ “Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei”.
- ¹⁶⁸ Apstiprināts ar Ministru kabineta 2015.gada 5.oktobra rīkojumu Nr.611 (prot.Nr.45 91.§) “Par Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādņēm 2015.-2020.gadam”.
- ¹⁶⁹ Medību likuma 20.panta pirmā daļa.
- ¹⁷⁰ Zemkopības ministrijas 2018.gada 20.jūnija kārtības Nr.18 “Medījamo dzīvnieku populāciju stāvokļa novērtēšanas un pieļaujamā nomedīšanas apjoma noteikšanas metodika” 26., 27.-29.punkts.
- ¹⁷¹ Valsts meža dienesta 2019.gada 15.oktobra e-pasta vēstule.
- ¹⁷² Zemkopības ministrijas 2018.gada 20.jūnija kārtības Nr.18 “Medījamo dzīvnieku populāciju stāvokļa novērtēšanas un pieļaujamā nomedīšanas apjoma noteikšanas metodika” 30., 31.punkts.
- ¹⁷³ <http://www.silava.lv/23/section.aspx/View/191> resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁷⁴ Valsts meža dienesta Austrumlatgales virsmežniecības 2020.gada 6.marta e-pasta vēstule.
- ¹⁷⁵ Ministru kabineta 2014.gada 26.maija noteikumu Nr.269 “Noteikumi par medījamo dzīvnieku nodarīto zaudējumu noteikšanu un medību koordinācijas komisijām” 4.pielikums.
- ¹⁷⁶ AS “Latvijas valsts meži” 2017.gada 5.decembra prezentācija “Līdzsvars starp mežsaimniecību un medību saimniecību”.
- ¹⁷⁷ Medību likuma 29.panta ceturtās daļas 1.punkts.
- ¹⁷⁸ Ministru kabineta 2014.gada 22.jūlija noteikumu Nr.421 “Medību noteikumi” 42.punkts, 51.9. apakšpunkts.

- ¹⁷⁹ Valsts kontroles 2013.gada 4.decembra revīzijas ziņojums Nr.5.1-2-15/2013 „Valsts meža dienesta strukturālo izmaiņu pamatotība un dienesta darbības atbilstība normatīvo aktu prasībām un efektivitāte”, http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2013/5.1-2-15_2013/revizijas-zinojums_vmd.pdf (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁸⁰ AS “Latvijas valsts meži” 2019.gada 12.jūnija vēstule Zemkopības ministrijai “Par medījamo dzīvnieku nometīšanas apjoma noteikšanu”.
- ¹⁸¹ Igaunijas Valsts kontroles 2020.gada 14.janvāra e-pasta vēstule.
- ¹⁸² Ministru kabineta 2000.gada 14.novembra noteikumu Nr.396 “Ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu saraksts” 2.pielikuma 1.punkta 1.1., 1.3., 1.5.apakšpunkts.
- ¹⁸³ Ministru kabineta 2014.gada 22.jūlija noteikumu Nr.421 “Medību noteikumi” 3.2.2., 3.2.3.apakšpunkts.
- ¹⁸⁴ Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās asamblejas rezolūcija “Pārveidosim mūsu pasauli: ietīspējīgas attīstības programma 2030.gadam”, https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁸⁵ Medību likuma 25.pants, Valsts meža dienesta darbības stratēģija 2017.–2019.gadam, apstiprināta ar Zemkopības ministrijas 2017.gada 2.novembra rīkojumu Nr.153.
- ¹⁸⁶ Valsts meža dienesta medību kontroles procedūra KR.10.P.014.
- ¹⁸⁷ Valsts kontroles 2013.gada 4.decembra revīzijas ziņojums Nr.5.1-2-15/2013 „Valsts meža dienesta strukturālo izmaiņu pamatotība un dienesta darbības atbilstība normatīvo aktu prasībām un efektivitāte”, http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2013/5.1-2-15_2013/revizijas-zinojums_vmd.pdf (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁸⁸ Valsts meža dienesta 2014.gada 28.marta rīkojums Nr.66 “Par procedūru ”Valsts meža dienesta medību kontroles procedūra””.
- ¹⁸⁹ Valsts meža dienesta 2018.gada publiskais pārskats, https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/01/54/24/VMD_Publiskais_parskats_2018_.pdf (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁹⁰ Ministru kabineta 2013.gada 17.decembra noteikumi Nr.1482 “Medības reglamentējošo normatīvo aktu pārkāpumu radīto zaudējumu un nelikumīgi iegūtās medību produkcijas vērtības atlīdzināšanas noteikumi”.
- ¹⁹¹ Informācija Valsts meža dienesta mājaslapā: <https://www.vmd.gov.lv/valsts-meza-dienests/statiskas-lapas/publikacijas-un-statistika/statistikas-parskati?nid=1810#jump> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁹² Raidījums “Dienas ziņas” 23.aprīlis, 2019, <https://replay.lsm.lv/lv/raidijums/3/dienas-zinas> (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁹³ Valsts meža dienesta 2014.gada 28.marta rīkojums Nr.66 “Par procedūru ”Valsts meža dienesta medību kontroles procedūra””.
- ¹⁹⁴ Piemēram, Valsts meža dienesta 2014.gada 10.jūnija vēstule Nr.VMD1-14/648.
- ¹⁹⁵ Valsts meža dienesta 2018.gada publiskais pārskats, https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/01/54/24/VMD_Publiskais_parskats_2018_.pdf (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).
- ¹⁹⁶ Valsts policijas 2020.gada 19. maija e-pasts Valsts kontrolei.
- ¹⁹⁷ Valsts policijas 2020.gada 19. maija e-pasts Valsts kontrolei.
- ¹⁹⁸ Medību likuma 24.panta 9.punkta c), d), j) apakšpunkts, Ministru kabineta 2014.gada 22.jūlija noteikumu Nr.421 “Medību noteikumi” 25., 26.punkts.
- ¹⁹⁹ Medību likuma 24.panta 9.punkta c), d), j) apakšpunkts.
- ²⁰⁰ Zemkopības ministrijas 2020.gada 16.jūnija vēstule Nr. 3.2-3e/1300/2020.
- ²⁰¹ Medību likuma 20.panta pirmā daļa.
- ^{ccii} https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/conservation_status.htm (resurss skatīts 2020.gada 21.aprīlī).